

НА ПРАГА НА ДУХОВНАТА НАУКА

РУДОЛФ ШАЙНЕР

На прага на Духовната наука

**Цикъл от 14 лекции,
изнесени в Щутгарт
от 22 август до 4 септември 1906 г.**

(GA 95)

Всички права са освободени.

Можете да използвате и разпространявате тази книга или части от нея напълно свободно и неограничено. За целта не е нужно никакво разрешение от издателите или преводача. Нещо повече – имате нашата благословия за всяко усилие да споделяте духовното познание, от което човешките души днес се нуждаят повече от всякога, за да изпълнят своята земна мисия и да направят следващата си крачка по светлия път на Христа.

Благодарим ви и Бог да бъде с вас!

„Даром сте приели, даром давайте.“

Исус Христос

Съдържание

1. Същността на човека	3
2. Трите свята	14
3. Животът на душата в Камалока	25
4. Духовният свят	35
5. Задачите на човека във висшите светове	44
6. Възпитанието на децата. Карма.	51
7. Действието на закона на кармата	63
8. Добро и зло. Индивидуални кармични въпроси	73
9. Еволюцията на Земята	84
10. Прогресът на човечеството до Атлантида	95
11. Следатлантските културни епохи	106
12. Окултно развитие	115
13. Източно и християнско обучение	131
14. Розенкройцерско обучение	145
Въпроси и отговори	161
Към изданията на Рудолф Щайнер	176

1. Същността на човека

Щутгарт, 22 август 1906 г.

В тези лекции ще разгледаме в общи линии целия теософски светоглед. Теософията¹ невинаги се е преподавала по днешния начин – чрез общодостъпни лекции и

¹ Теософия (гр. *theosophia* – „божествена мъдрост“) – тук думата не обозначава непременно учението на основаното през 1875 г. Теософско общество, а се употребява в по-стария и по-широк смисъл: духовно познание, което надхвърля сетивното и разкрива същността и висшето предназначение на човека. Щайнер подчертава, че теософските учения са много по-древни от съвременното Теософско общество.

книги. Някога се смяташе, че тя може да се преподава само в тесни, затворени кръгове. Знанието оставаше сред Посветените и в окултните братства, а до широката общественост трябваше да достигат единствено плодовете му. Почти нищо не се знаеше за знанието и делата

През 1902 г. той става генерален секретар на Германската секция на това общество и още в самото начало заявява, че ще се ръководи единствено от резултатите на собствените си духовно-научни изследвания в свръхсетивния свят. За централна фигура в цялото земно развитие той поставя Христос, а за централно събитие – Мистерията на Голгота.

Решаващото идейно разминаване между Рудолф Щайнер и Теософското общество настъпва, когато ръководството на обществото, начело с Ани Безант и Чарлз Ледбитър, представя Джиду Кришнамурти като очаквания „Световен учител“ и „носител“ на бодхисатвата Майтрея. В тяхната теософска система Майтрея е наричан и „Христос“ и се смята, че по-рано се е проявил чрез Исус.

Щайнер категорично отхвърля тези твърдения, като изрично заявява, че Христос се е въплътил физически само веднъж и повторното Му явяване ще бъде в етерно тяло, видимо единствено за хората с развити духовни възприемателни органи. В Теософското общество той вижда отклонение от Христовия импулс и от изискването за истинност в духовния живот. Разривът довежда до учредяването на Антропософското общество в края на 1912 г., а през 1913 г. Германската секция е изключена от Теософското общество.

В лекциите от периода, когато Рудолф Щайнер работи в рамките на Теософското общество, думите „Теософия“ и „теософски“ често обозначават собственото му духовно-научно направление, което по-късно е означавано като „Антропософия“ или „антропософски ориентирана Духовна наука“. Според редакционните бележки към немското издание на GA 59, 109 и др., въз основа на по-късно указание на Щайнер при отпечатването на тези лекции названията са заменени на съответните по смисъл места с „Духовна наука“ или „Антропософия“, съответно с „духовно-научен“ или „антропософски“.

на Посветените, нито за мястото, където те работеха. Онези, които историята помни като велики личности, всъщност не бяха най-великите. Най-великите – Посветените – оставаха в сянка.

Веднъж през 18 век, в момент, останал напълно незабелязан, такъв Посветен за кратко се среща с един писател и му каза нещо, на което писателят не обърна особено внимание. Казаното обаче продължи да действа у него и породи могъщи мисловни образи. От тях се родиха литературни творби, които днес са в ръцете на безброй хора. Този писател беше Жан-Жак Русо. Самият той не беше Посветен, но знанието му водеше началото си от такъв човек.

Ето и друг пример. Докато чиракуваше като обуцар, Якоб Бьоме беше сам в дюкяна, където още нямаше право да продава нищо. Тогава при него влезе човек, който му направи дълбоко впечатление, каза му няколко думи и си тръгна. Веднага след това Бьоме чу да го викат по име: „Якоб, Якоб, сега още си малък, но ще станеш велик. Запомни какво видя днес.“ Между Бьоме и този човек, който беше велик Посветен, се запази тайнствено привличане. Именно от този Посветен идваха могъщите инспирации² на Бьоме.

В миналото Посветените действаха и по други начини. Например някой получаваше писмо, предназначено да

² В терминологията на Рудолф Щайнер Инспирацията е втората от трите степени на висшето познание – след Имагинацията и преди Интуицията. Щайнер я характеризира като „духовно чуване“: не чуване на физически звуци, а свръхсетивно възприемане, при което Съществата и явленията на духовния свят започват да „говорят“ и се разкрива техният смисъл. В настоящия пасаж „инспирациите на Бьоме“ означават могъщите духовни импулси, които произлизали от споменатия Посветен и достигали до Якоб Бьоме.

го подтикне към определено действие. Получателят можеше да бъде министър, който разполагаше с външната власт да предприеме такова действие, но самата идея не му беше хрумвала. Писмото съдържаеше текст, който може би представляваше някаква молба и нямаше нищо общо с посланието, което трябваше да бъде предадено. Ала писмото можеше да се прочете и по друг начин: достатъчно беше да се задраскват последователно по четири думи и да се оставя всяка пета. Тогава останалите думи образуваха нов свързан текст. Получателят, разбира се, изобщо не забелязваше този втори текст. В него обаче се съдържаеше онова, което трябваше да се случи. Правилно подбрани, думите действаха дори когато читателят не беше възприел смисъла им в дневното си съзнание. По подобен начин пишеше и немският учен и Посветен Тритем фон Шпонхайм, учителят на Агрипа фон Нетесхайм. Ако се четат с правилния ключ, трудовете му съдържат много от онова, което днес се преподава в Антропософията.

Тогава в тези неща трябваше да бъдат посвещавани само малцина – онези, които бяха достатъчно подготвени. Защо беше необходимо знанието да се пази в тайна? Тъкмо за да заеме подобаващото си място, то можеше да се дава само на достатъчно подготвените; останалите усещаха единствено благотворното му въздействие. Това знание не беше предназначено просто да задоволява любопитството или жаждата за знания. То трябваше да се превръща в дело, да въздейства върху държавните и обществените институции и на практика да преобразява света. Затова всички големи стъпки напред в развитието на човечеството се дължат на окултни импулси. Ето защо онези, които трябваше да бъдат допускани до теософските учения, преминаваха през тежки изпитания и проверки, за да се установи дали са достойни. След това биваха посвещавани постепенно и водени бавно от по-ниските към по-високите степени.

В по-ново време този метод беше изоставен и днес основните учения се преподават публично. Публикуването им стана необходимо, защото предишните средства, чрез които плодовете на знанието достигаха до човечеството, вече не биха дали резултат. Религиите също бяха сред тези средства – тази мъдрост се съдържа във всяка от тях. Днес обаче се говори за противопоставяне между знание и вяра. До висшето познание в нашата епоха трябва да достигнем по пътищата на знанието.

Но същинската причина за публичното разпространяване на това знание е изобретяването на книгопечатането. Преди това теософските учения се предаваха усно, от човек на човек. Нито един незрял или недостоеен човек не чуваше за тях. Книгите обаче разпространиха знанието за сетивния свят и го направиха общодостъпно. Така възникна и конфликтът между знанието и вярата.

Поради това днес трябва да бъде публикувана голяма част от огромното съкровище на окултното знание на всички времена. Трябваше да се отговори на въпроси като „Откъде идва човекът? Каква е неговата цел? Какво се крие зад видимия му облик? Какво се случва след смъртта?“ Отговорите трябваше да се основават не на хипотези, теории и догадки, а на факти.

Цялата окултна наука имаше една основна задача: да разкрие загадката за истинската същност на човека. Всичко, което ще бъде казано по този въпрос, ще се основава на гледната точка на практическия окултизъм. То не бива да бъде теория без приложение в живота. Такива теории възникнаха и навлязоха в теософската литература, защото в началото самите автори на книгите не разбираха точно какво пишат. Подобни теории може и да са доста полезни за задоволяване на жаждата за знания. Теософията обаче трябва да се превърне в живот.

Най-напред ще разгледаме същността на човека. Когато пред нас застане един човек, първо възприемаме с

външните си сетива онова, което на антропософски език наричаме физическо тяло. Физическо тяло има не само човекът, а и цялата заобикаляща го природа. Науката за външния свят признава единствено физическото тяло, но то е само малка част от човека. Трябва да проникнем по-дълбоко в човешката същност, защото дори простият размисъл показва, че във физическата природа на човека има нещо съвсем особено. Има и други неща, които можем да видим, да докоснем и т.н. – например всеки камък също е физическо тяло. Човекът обаче може да се движи, да чувства и да мисли. Той расте, храни се и се размножава. При камъка нищо от това не се наблюдава, докато при растенията и животните то е налице по съответния за тях начин. Подобно на всички растения, човекът се храни, расте и се размножава.

Ако човекът, подобно на камъка, беше само физическо тяло, той не би могъл да расте, да се храни и да се размножава. Следователно човекът трябва да притежава нещо, което му позволява да използва физическите сили и вещества за своя растеж, хранене и размножаване. Това е етерното тяло.

И така, човек споделя физическото си тяло с целия минерален свят, а етерното тяло – само с растенията и животните. Засега стигаме до този извод чрез прост размисъл. Има обаче и друг начин да се убедим, че етерното тяло съществува. Той е достъпен само за онзи, който е развил висшите си сетива – те са по-висока степен на развитие на онова, което дреме във всеки човек.

Можем да сравним това развитие с положението на сън по рождение човек, който претърпява операция и успява да прогледне. Не всеки сън по рождение може да бъде опериран, но духовните сетива могат да бъдат развити у всеки човек, ако той прояви необходимото търпение и премине през съответната подготовка. Възприемането на този жизнен принцип, който се проявява в растежа, размножаването и храненето, изисква съвсем

определена висша възприемателна способност. Примерът с хипнозата може да ни помогне да изясним какво се има предвид.

Хипнозата, която винаги е била позната на Посветените, е състояние на съзнанието, различно от обикновения сън. Хипнотизираният се намира в особена връзка с хипнотизатора. Различаваме два вида внушение – положително и отрицателно. Положителното внушение кара хипнотизирания да възприема нещо, което не съществува. При отрицателното внушение вниманието му се отклонява от нещо, което действително съществува. Това е само усилена форма на състояние, познато и от обикновения живот: можем да отклоним вниманието си от нещо и да не го видим, макар очите ни да са отворени. Това ни се случва неволно всеки ден, когато сме погълнати от нещо. Антропософията няма нищо общо със състояния, при които човешкото съзнание е притъпено и замъглено. Който иска да достигне до антропософските истини, трябва при изследването на висшите светове да има също толкова пълен контрол над сетивата си, колкото при изследването на всекидневните неща. Големите опасности при Посвещението могат да застигнат човека само когато съзнанието му бъде притъпено.

Който иска да опознае етерното тяло чрез непосредствено виждане, трябва със силата на собствената си воля да се абстрахира от физическото тяло във възприятията си, без ни най-малко да губи обикновеното си съзнание. Пространството пред него обаче не остава празно. Той вижда етерното тяло като червеникаво-синкава светлинна форма, подобна на неясен силует, но блестяща и сияйна – малко по-тъмна от цвета на младите прасковени цветчета. Когато наблюдаваме кристал, никога не можем да видим етерно тяло. При растението и животното обаче можем да го видим, защото именно то осъществява храненето, растежа и размножаването.

Човекът обаче не само притежава тези способности, а

и може да усеща удоволствие и болка. Растението няма тази способност. Посветеният има възможност да изследва това чрез собствен опит, защото може вътрешно да се вживее в растението. Животното пък притежава способността да усеща удоволствие и болка, понеже споделя с човека още една съставна част – астралното тяло. То обхваща всичко, което познаваме като желания, страсти и други подобни душевни прояви.

Това отново става разбираемо чрез размисъл и вътрешно преживяване. Посветеният обаче може да го изследва и чрез висшите си сетива. Той вижда тази трета съставна част на човека като яйцевиден облак в непрестанно вътрешно движение. Този облак обгръща тялото, а физическото и етерното тяло се намират вътре в него. Когато във възприятията си се абстрахираме от физическото и етерното тяло, цялото пространство се оказва изпълнено с фин светлинен облак в непрестанно вътрешно движение. В този облак – в тази аура – Посветеният вижда всички желания, нагони и други подобни прояви като цветове и форми на астралното тяло. Силната страст например се вижда като лъчи, които приличат на светкавици и изригват от астралното тяло.

Животните имат астрално тяло, но основният му цвят се различава при отделните видове: при лъва той е различен от този при агнето. И при човека основният цвят невинаги е еднакъв. Който е способен да долавя пофини различия, може да разпознае по аурата темперамента и основните душевни настроения на човека. Нервните хора имат аура с тигрови ивици, осяяна с точки. Точките не остават неподвижни, а проблясват и отново изчезват. Това се повтаря непрестанно и затова аурата не може да бъде нарисувана.

Но има и още нещо, по което човекът се различава от животното. Така стигаме до четвъртата съставна част на човешкото същество. Тази част намира израз в едно име, различно от всички останали: „Аз“ е нещо, което

мога да кажа само за самия себе си. Всяко друго название може да бъде употребено от всеки друг човек за същия предмет. С Аза е различно: човек може да каже „Аз“ само за самия себе си. Посветените винаги са усеждали това. Еврейският Посветен определяше името „Аз“ като „неизречимото име на Бога“ – Бога, Който живее в човека, защото това име може да прозвучи само в душата на самия човек и единствено за нея. Това име трябва да прозвучи от самата душа. Тя трябва сама да си го даде, защото никой друг не може да ѝ даде това име. Оттук произтичаше необикновеното настроение, което обземаше слушателите, когато се произнасяше името „Яхве“, защото Яхве, или Йехова, означава „Аз“ или „Аз съм“³. В името, което душата сама си дава, Бог започва да говори в нея.

Тази способност отличава човека от животното. Животното не може да каже за себе си „Аз“. Единствено човекът е способен сам да се назове. Трябва поне веднъж да си дадем сметка за огромното значение на тази дума. В автобиографията си Жан Пол⁴ си спомня как още като

³ Свещеното име Яхве/Йехова е свързано със старозаветното откровение „Аз съм“ (Исход 3:14) и с подготовката на човешкия Аз. В ГА 103 („Евангелието на Йоан“) Щайнер пояснява, че действието на Яхве подготвя човечеството за самостоятелното Аз, докато дълбокият носител на името „Аз съм“, възвестено на Мойсей, е Логосът – Христос, Който по-късно се явява в плът. Именно Елохимът Яхве подготвя пътя за Него. Следователно в най-дълбок смисъл старозаветното „Аз съм“ обозначава Христос и е Негово пророческо възвестяване. Затова Христос казва: „Преди Авраам да е бил, Аз съм“ (Йоан 8:58).

⁴ „Никога не забравям онова вътрешно преживяване, за което още не съм разказвал на никого и при което присъствах на раждането на собственото си самосъзнание; мога точно да посоча мястото и времето му. Една сутрин, когато бях съвсем малко дете, стоях на прага на къщата и гледах наляво към навеса за дърва. Тогава внезапно пред мен като мълния от

съвсем малко момче стоеше пред една плевня и осъзна, че е един Аз. Той знаеше, че е преживял безсмъртното в себе си.

За ясновидеца Азът също се проявява по особен начин. Когато изследва астралното тяло, той вижда, че всичко в него е в непрестанно движение с изключение на едно малко пространство. То остава неподвижно и изглежда като леко издължено, синкаво кълбо с яйцевидна форма, разположено малко зад челото, при корена на носа. То се среща само при човека. При образования човек то не се възприема толкова ясно, колкото при необразования, а най-ясно се вижда при диваците с ниско културно развитие. Всъщност на това място няма нищо – то е празно пространство. Както празната вътрешност на пламъка изглежда синя заради светлинния венец около нея, така и това тъмно, празно място изглежда синьо, защото наоколо сияе светлината на аурата. Така Азът се проявява пред ясновидеца.

Всеки човек притежава тези четири съставни части. Съществува обаче разлика както между човека от диво племе и културния европеец, така и между културния европеец и човек като Франциск от Асизи или Шилер. С облагородяването на морала цветовете на аурата също стават по-благородни. Развитието на способността да се различава доброто от злото също се проявява в по-фината аура. Човек става културен, защото Азът е работил

небето блесна вътрешното видение „Аз съм един Аз“ и оттогава остана да сияе: в този миг моят Аз за пръв път видя самия себе си – и то завинаги. Тук едва ли са възможни заблуди на паметта, защото никакъв чужд разказ не е могъл със своите добавки да се намеси в спомена за събитие, разиграло се единствено в забулената светая светих на човека; само новостта на това събитие е придала трайност на такива всекидневни второстепенни обстоятелства.“

(из „Истина от живота на Жан Пол“, Бреслау, 1926 г.)

върху астралното му тяло и е облагородил желанията му. Колкото по-високо е моралното и интелектуалното равнище на човека, толкова повече Азът е преобразил астралното му тяло. Ясновидецът може да каже въз основа на аурата: „Този човек е развит, а онзи – неразвит.“

Онази част от астралното тяло, която човек сам е преобразил, се нарича Манас⁵ – тя е петата основна съставна част. Колкото повече човек е преобразил астралното си тяло, толкова повече Манас има в него. Затова част от астралното му тяло винаги е Манас. Човек обаче първоначално не може да въздейства директно върху етерното си тяло. Но както той може да се научи да достига по-високо морално равнище, така може да се научи и да преобразява етерното си тяло. Който усвои това, е ученик, или „чела“. По този начин човек става господар на етерното си тяло. Колкото повече го е преобразил, толкова повече Будхи има в него. Това е шестата основна съставна част – преобразеното етерно тяло.

Такъв ученик може да бъде разпознат по един белег. Обикновеният човек не запазва от предишното си възплъщение нито облика, нито темперамента си. Ученикът „чела“ обаче запазва навиците и темперамента си от предишното възплъщение. Той остава сходен с човека, който е бил в предишното си възплъщение. Съзнателно е преобразявал етерното си тяло, което е носител също така и на размножаването и растежа.

Най-висшето, което човек може да постигне на Земята, е да работи дори върху физическото си тяло. Това е най-трудното. Човек работи върху физическото тяло, като се учи да владее дишането си, да въздейства върху кръвообращението си, да проследява дейността на

⁵ Манас, Будхи, Атма: Тук Рудолф Щайнер използва термини, които слушателите познават от теософската литература. В книгата си „Теософия“ (GA 9) той ги заменя с „Дух-Себе“, „Дух-Живот“ и „Човек-Дух“.

нервите и да регулира мисловния процес. На теософски език онзи, който е достигнал тази степен, се нарича адепт. Тогава в него е развито онова, което се нарича Атма. Това е седмата основна съставна част.

Всеки човек е развил четири съставни части, петата – отчасти, а останалите съществуват в него само като заложи. Физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло, Аз, Манас, Будхи и Атма – това са седемте съставни части на човешкото същество. Чрез тях човек участва в трите свята: физическия свят, астралния свят и Девакана, или духовния свят.

2. Трите свята

Щутгарт, 23 август 1906 г.

Когато се излагат познанията на Посветените за висшите области на битието, макар тези области и до днес да остават недостъпни за обикновения човек, често се повдига едно съвсем естествено възражение срещу подобно представяне на свръхсетивни факти. То гласи: „Какво ни разказвате за висшите светове вие, които твърдите, че притежавате висше знание? Какво значение има това за нас, щом самите ние не можем да надникнем в свръхсетивните светове?“

На това ще отговоря с прекрасните думи на една млада наша съвременничка, станала широко известна със съдбата си – Хелън Келър. На втората година от живота си тя ослепа и оглуша. На седем години това дете все още беше почти като животно. Тогава в живота ѝ се появи една любяща душа – гениална учителка – и днес, на двадесет и шест години, Хелън Келър вероятно е сред най-образованите представители на своя народ. Тя се е задълбочила в науките и е изумително начетена. Запозната е с класическите и съвременните поети. Наред с тях

познава и изучава философи като Платон, Спиноза и други. И макар светът на светлината и звуците да е за цял живот затворен за нея, тя посреща живота с трогателна смелост и изпитва дълбока радост от красотата и великолепието на света.

Няколко изречения от книгата ѝ „Оптимизъм“ се запечатват дълбоко в душите ни. Тя казва: „О, години наред бях обгърната от нощ и мрак. Но се намери една душа, която ме учеше, и нощта и мракът отстъпиха място на мира и надеждата.“ На друго място четем: „Чрез мисъл и чувство завоювах небето.“ На тази душа не можеше да се даде нито зрение, нито слух. Сетивният свят остава затворен за нея – тя узнава за него само от сведенията на други хора. Можеше да ѝ се даде само едно: възвишените мисли на великите гении. Те се вляха в душата ѝ, а сведенията на онези, които знаят, я приобщиха към един свят, познат на всички вас.

В същото положение е човекът, който научава за висшите светове само от други хора, без сам да може да надникне в тях. Това сравнение ни показва колко значими са сведенията за висшите светове дори когато самите ние още не можем да възприемаме тези светове. Но има една важна разлика. Хелън Келър трябва да си каже: „Никога няма сама да видя света.“ Всеки човек обаче може да си каже: „И аз ще съзерцавам висшите светове, когато духовните ми очи се отворят.“ Духовните очи и уши на душата могат да се отворят у всеки човек, стига той да има необходимите търпение и постоянство.

Други пък питат: „Колко време е нужно, за да надникна във висшите светове?“ Изтъкнатият мислител Суба Роу дава прекрасен отговор: „Един го постига за седемдесет въплъщения, друг – за седем; един – за седемдесет години, друг – за седем; някой друг – за седем месеца, за седем седмици, за седем дни или за седем часа.“ Или пък висшето познание идва, както е казано в Библията, „като крадец в нощта“. Духовното око на всеки

човек може да бъде отворено, стига той да има необходимите енергия и търпение. Затова всеки може да черпи радост и надежда от онова, което научава от други хора, защото сведенията за висшите светове не са сухи теории и не са откъснати от живота ни. Те ни дават два плода, от които се нуждаем, за да вървим правилно през живота: сила и сигурност. И двете ги получаваме в най-пълна степен: силата – от импулсите на висшите светове, а сигурността – когато знаем откъде идва и накъде върви човекът и когато осъзнаем, че във видимия си облик сме създания на невидимия свят. Но истински познава видимия свят само онзи, който знае и за другите два свята.

Трите свята са:

1. физическият свят – сцената на живота на всички хора;
2. астралният, или душевният свят;
3. Деваканът, или духовният свят.

Тези три свята не са пространствено отделени един от друг. Нещата от физическия свят, които възприемаме с външните си сетивни органи, ни заобикалят, но в същото пространство се намира и астралният свят. Живеем във физическия свят и същевременно в другите два – в астралния свят и в света на Девакана. Където и да се намираме, там присъстват и трите свята. Ние просто още не виждаме висшите светове, както слепият не вижда физическия свят. Но когато сетивата на душата се отворят, пред човека се разкрива новият свят с нови свойства и Същества. С новите сетива пред него се разкриват и нови явления.

Ако сега разгледаме по-подробно тези три свята, можем да кажем, че физическият свят не се нуждае от особено описание. Всеки го познава и изучава физическите закони, които действат в него.

Човек опознава астралния свят след смъртта, а ако е Посветен, живее в него още сега. Когато сетивата на ученика за астралния свят се отворят, той отначало изпада

в объркване, защото онова, което се появява там, не може да се сравни с нищо познато от физическия свят. Трябва да усвои много неща съвсем наново.

Астралният свят се отличава с редица свойства. За ученика е особено объркващо, че там всички неща му се явяват обърнати, сякаш в огледален образ, и той трябва да свикне да ги вижда по съвсем друг начин. Така например трябва да се научи да чете числата отзад напред. Когато видим 3 4 5, ние сме свикнали да четем 345. В астралния свят обаче трябва да прочетем числото наобратно – 543. Всичко се обръща като в огледало. Много е важно да се знае това. Същото важи и за нещата от повисш порядък, например за моралните явления – и те се явяват в огледален образ.

Отначало хората не разбират добре това. Днес мнозина се оплакват, че се виждат заобиколени от злонамерени черни фигури, които ги заплашват, всяват страх у тях и така нататък. Това явление вече засяга много хора, а повечето от тях изобщо не знаят какво представлява. В много случаи всъщност става следното: тези фигури са нагоните, желанията и страстите на самия човек, които живеят в него – по-точно в онова, което наричаме астрално тяло. Обикновеният човек не вижда собствените си страсти, но поради особени процеси в душата и мозъка те могат да станат видими за него. Тогава обаче му се явяват като отразени в огледало. Както онзи, който гледа в огледало, вижда предметите около себе си, така и този човек вижда около себе си огледалните образи на собствените си нагони, желания и страсти. Той вижда как всичко, което извира от него, се устремява обратно към самия него.

Друго отличително свойство е, че там времето и събитията протичат в обратен ред. Във физическия свят например виждаме най-напред кокошката, а после яйцето. В астралния свят виждаме обратното: първо яйцето, а след това кокошката, която го е снесла. Там времето се

движи назад: първо се вижда следствието, а после причината. От това произтича възможността за пророческо виждане; никой не би могъл да предвижда бъдещи събития без това обратно протичане на времето и събитията.

Познаването на тези особености на астралния свят не е без значение. Митовете и преданията на всички народи говорят за тях с удивителна мъдрост. Такъв пример е преданието за Херкулес на кръстопътя. Според него веднъж Херкулес се озовал пред две женски фигури. Едната била красива и примамлива и му обещавала наслада, щастие и блаженство, а другата била скромна и сериозна – тя говорела за усилия, тежък труд и лишения. Двете фигури са Порокът и Добродетелта. Преданието ясно показва как в астралния свят двете му собствени природи се изправят пред него: едната го тласка към злото, а другата – към доброто. Те му се явяват в огледален образ като две женски фигури с противоположни качества. Порокът изглежда красив, пищен и съблазнителен, а Добродетелта – грозна и отблъскваща. В астралния свят всеки образ се явява обърнат.

Учените приписват такива предания на народния дух, но това не е вярно. Нито пък са възникнали случайно. Великите Посветени са ги оформили с мъдростта си и са ги предали на хората. Всички предания и митове, всички религии и цялото народно творчество служат за разрешаване на загадките на света и се основават на инспирациите на Посветените.

Познанията за висшите светове ни дават импулси и сили за живота, чрез които можем да обосновем морала. Шопенхауер казва: „Лесно е да поучаваш хората кое е морално, трудно е да обосновеш защо трябва да бъдем морални.“ Но без действителна обосновка човек никога няма истински да превърне морала в свое вътрешно убеждение.

Много хора казват: „За какво са ни познанията за

висшите светове, щом е достатъчно просто да станем добри хора и да имаме морални принципи?“ Моралните проповеди обаче не могат да имат трайно въздействие – именно познанието на истината ще обоснове правилния морал. Моралният проповедник прилича на човек, който проповядва на печката, че е длъжна да гори и да топли, но не ѝ дава въглища. Ако искаме да обосновем морала, трябва да дадем „гориво“ на душата, а това става само чрез познанието на истината.

В окултизма има едно твърдение, което вече може да се оповести: „В астралния свят всяка лъжа е убийство!“ Дълбокото му значение може да разбере само онзи, който познава висшите светове. А колко лекомислено казват хората: „Ах, това е само мисъл, само чувство – те си остават в душата. Не бива да удрям никого, но една лоша мисъл не вреди.“ Няма по-невярна поговорка от „За мислите не се плаща данък“, защото всяка мисъл и всяко чувство са нещо действително. Ако мисля, че някой е лош човек или ако не го обичам, онзи, който може да вижда в астралния свят, възприема това като стрела, като мълния, която подобно на куршум се устремява към астралното тяло на другия и го наранява.

Всяко чувство, всяка мисъл е същество, форма в астралния свят. За онзи, който вижда в този свят, често е много по-тежко да наблюдава как някой мисли лошо за своя ближен, отколкото да го види как му нанася физическа вреда. Когато разкриваме тази истина, ние обосноваваме защо човек трябва да бъде морален, вместо просто да проповядваме морал.

Когато кажем истината за някого, възниква мисловна форма, която ясновидецът може да разпознае по формата и цвета ѝ – тя укрепва живота на ближния. Мисълта, съдържаща истина, се насочва към съществото, за което се отнася, подпомага го и усилюва жизнените му сили. Следователно, когато мисля нещо вярно за своя ближен, аз укрепвам живота му, а когато изрека лъжа за

него, насочвам към него враждебна сила, която действа разрушително, дори смъртоносно. Затова всяка лъжа е убийство. Всяка истина подпомага живота, а всяка лъжа го потиска. Който знае това, ще се отнася към истината и лъжата по-внимателно, отколкото онзи, на когото само проповядват, че винаги трябва да казва истината.

Астралният свят се състои предимно от форми и цветове. Форми и цветове има и във физическия свят, но на физическия план сме свикнали да виждаме цветовете винаги свързани с някакъв предмет. В астралния свят цветът се носи свободно във въздуха като пламтящ образ. За тези реещи се цветове напомня едно явление от физическия свят – дъгата. Астралните цветни образи обаче се движат свободно в пространството. Те трептят като цветен поток, като море от цветове с разнообразни линии и форми, които непрестанно се менят.

Постепенно обаче ученикът започва да открива известно сходство между физическия и астралния свят. Отначало това сияние, това море от цветове сякаш не принадлежи на никого и не е свързано с никакви предмети. После обаче цветните петна се събират и се свързват – не с предмети, а със Същества. Докато преди се виждаше само една рееща се форма, сега чрез тези цветове се разкриват духовни Същества, наричани Богове, Деви. Духовните Същества се разкриват чрез тях. Астралният свят е свят на Същества, който ни говори чрез цветовете.

Астралният свят е светът на цветовете, а над него се намира светът на Девакана – духовният свят. Когато ученикът започне да опознава духовния свят, той го разпознава по един съвсем определен признак: започва да схваща една дълбока мисъл от индийската мъдрост „Tat tvam asi“, която означава: „Това си ти!“ За тези думи е писано много. Но ученикът разбира истинското им значение едва когато премине от астралния свят в Девакана. Дотогава си е казвал: „Това съм аз“, а сега вижда

физическия си облик извън себе си и казва: „Това си ти.“
В този миг човекът се намира в Девакана.

Тогава към света на цветовете ясно и отчетливо се прибавя още един свят – светът на звуците. В известен смисъл той е присъствал и преди, но не е имал такова значение. Деваканът е свят на звуците. Питагор е нарекол неговото звучене „музика на сферите“. Там се чува как небесните тела звучат, докато следват орбитите си. Долавя се хармонията на световите – всичко живее в звуци. Като Посветен Гьоте приписва на Слънцето звучене и така разкрива тайната на Девакана. Когато Фауст е на небето – в духовния свят – и е заобиколен от Деви, Слънцето и сферите звучат:

Пей Слънцето старинна песен
в надпева с братски светове.
И с гръм завършва път небесен,
предначертан от векове.

Гьоте има предвид духа на Слънцето, който действително звучи, когато човек пребивава в Девакана. Това личи от факта, че Гьоте се придържа към същия образ. Във втората част на „Фауст“, когато Фауст отново е пренесен в този свят, се казва:

За духовните уши звъни –
новият ден вече се роди.
Скални порти скърцат и трещат,
Фебовите колела гърмят.
Какъв грохот светлината донася!
Хор от тръби и тромбони приглася.
Око примигва, ухото мълчи –
нечуваното не ще прозвучи.

Човек чува света на Девакана и вижда астралния свят. Когато ученикът навлезе в Девакана, астралният свят продължава да съществува за него в цялата си пълнота, но вече изглежда различно. При първото си влизане там

човек вижда странна гледка: всеки предмет изглежда като негатив върху фотографска плака. Там, където във физическия свят има предмет, не се вижда нищо. Това, което във физическия свят е светло, там е черно – и обратно. Всичко се вижда в допълващите цветове: вместо синьо – жълто, вместо червено – зелено.

В първата област на Девакана се намират първообразите на физическия свят, разглеждан откъм онова, което не е надарено с живот: първообразите на минералите, както и на физическите форми на растенията, животните и хората. Тази област образува основната структура на света на духовете. Тя може да се сравни със сушата на нашата физическа Земя; затова се нарича „континенталната област“ на Девакана. Човек, който стои пред Посветен, там изглежда тъмен в онази част от пространството, която е заета от физическото му тяло, а около него се вижда сияйна обвивка.

Когато сетивата станат по-възприемчиви, към тази първа област се прибавят първообразите на живота. Тогава всичко живо се разлива като водите по Земята. Тук минералът остава невидим, защото в него не пулсира живот. Виждат се обаче растението, животното и човекът. Както кръвта тече в тялото, така в Девакана тече целият живот. Тази втора област се нарича „моретата“ на Девакана.

Трета е „въздушната област“ – в нея се разлива всичко, което във физическия свят съществува като чувства и усещания, като наслада и болка.

Физическите форми са като твърдата континентална основа в Девакана. Всичко, което носи живот в себе си, е море. Всичко, свързано с наслада и страдание, се съдържа във въздушната област на Девакана. Тук се разкрива всичко, което на Земята се преживява като страдание или наслада – тоест всичко животинско и човешко. Например една битка се явява на Посветения в плана на

Девакана като огнени, проблясващи светкавици, като мощни гръмотевици. Би могло да се каже, че наподобява силна гръмотевична буря. Посветеният обаче вижда не физическите последици от битката, а страстите на вражеските войски, изправили се една срещу друга. Именно тези страсти му се явяват като тежки облаци с гръмотевици и светкавици.

Четвъртата област на Девакана вече се отнася до онова, което не би съществувало без човека. Тя съдържа всички оригинални мисли, които живеят в човека и чрез които той внася нещо ново в света и му въздейства – независимо дали са мисли на учен или неук, на поет или селянин. Не е нужно да става дума за велики изобретения – тези мисли могат да бъдат и съвсем всекидневни.

След тези четири области човек достига до границата на духовния свят. Както нощното небе ни се явява като куха сфера, оградена от венец от звезди, така изглежда и тази граница на Девакана.

Тази граница обаче има особено значение – тя се нарича „Акашова хроника“. Всичко, което човек някога е извършил и чрез което е оказал влияние – дори да не е споменато в историческите книги – остава вписано в онази нетленна книга на историята, която се намира на границата на Девакана и се нарича Акашова хроника. Всичко, извършено някога в света от съзнателни същества, може да се узнае там.

Ако ясновидецът иска например да узнае нещо за Цезар, той взема за ориентир някоя дребна историческа подробност, за да има сигурна опорна точка, върху която да се съсредоточи духовно. Тогава около него се появяват образи на всичко, което Цезар е извършил, и на онова, което се е случило около него – как е предвождал легионите си, водил сражения и извоювал победи. Всичко това обаче се явява по особен начин. Ясновидецът вижда не просто някакъв абстрактен запис: всичко преминава пред него в образи, подобни на силуети. Не

се възпроизвежда онова, което се е случило във физическото пространство, а нещо съвсем друго. Например, когато Цезар е извоювал победите си, той е мислел. Всичко, което е ставало около него, е живеело и в мислите му. Всяко движение на ръката също живее в мислите. Акашовата хроника показва намеренията на Цезар – онова, което той си е представял и мислел, докато е предвождал легионите си. Тя показва и представите на самите легионери. Акашовата хроника е вярно отражение на всичко, което се е случило. В нея се записва всичко, което са преживели съзнателните същества. Така Посветеният може да прочете цялото минало на човечеството. Но първо трябва да се научи да го чете.

Акашовите образи могат да бъдат подвеждащи, защото Акаша е нещо живо. Образът на Цезар в Акаша не бива да се бърка със самата индивидуалност на Цезар. Тази индивидуалност вече може да се е въплътила отново. Подобно обръкване възниква особено лесно, когато човек получава достъп до образите в Акаша чрез външни средства. Акашовите образи често се проявяват при спиритическите сеанси. Спиритистът вярва, че вижда починал човек, но пред него е само неговият образ в Акаша.

Може например да се появи образ на Гьоте в Акаша, отразяващ дейността му през 1796 г. Човек, който не разбира тези неща, би приел Акашовия образ за самата индивидуалност на Гьоте. Обръкването става още по-голямо, защото този образ е жив и отговаря на въпроси – и то не само с отговори, които са били дадени още тогава, а и със съвсем нови, които не са били изричани. Това не са повторения, а отговори, каквито Гьоте би могъл да даде по онова време. Напълно възможно е този образ на Гьоте в Акаша дори да съчини стихотворение в стила и духа, характерни за Гьоте по онова време. Образите в Акаша са наистина живи същества. Колкото и удивителни да са тези факти, те са факти.

3. Животът на душата в Камалока

Щутгарт, 24 август 1906 г.

Какво представлява пребиваването на човека между смъртта и новото раждане?

Не без основание смъртта е наричана по-големият брат на съня, защото между съня и смъртта има известно родство. Същевременно обаче между тях съществува и огромна разлика.

Нека проследим какво се случва с човека от мига на заспиването до мига на събуждането. През това време той се намира в своеобразно състояние на безсъзнание. От сънищното съзнание изплуват само откъслечни спомени – понякога объркани, понякога по-ясни. За да разберем правилно съня, трябва да си припомним отделните съставни части на човешкото същество. Видяхме, че човекът се състои от седем съставни части: четири от тях са напълно развити, петата – само отчасти, а шестата и седмата са налице единствено като зародиши и заложи:

1. физическото тяло, което възприемаме със сетивата;
2. етерното тяло – фино сияещо и проникваемо, което пронизва физическото тяло;
3. астралното тяло;
4. Азовото тяло, или тялото на съзнанието.

Азовото тяло съдържа:

5. Дух-Себе, или Манас – отчасти развит, отчасти само в зародиш;
6. Дух-Живот, или Будхи;
7. Човек-Дух, или Атма; последните две съставни части обаче са само в зародиш.

Когато човек е буден, четирите му най-низши тела се

намират в пространството, което той заема. Етерното тяло излиза малко извън очертанията на физическото тяло във всички посоки. Астралното тяло се простира на около две и половина дължини на главата над физическото тяло, обгръща го като облак, а надолу очертанията му постепенно се губят. Когато човек заспи, физическото и етерното тяло остават в леглото и продължават да бъдат свързани помежду си както през деня. Връзката между астралното и физическото тяло обаче се разхлабва и астралното тяло сякаш се издига от физическото заедно с Азовото тяло. Всички усещания, представи и т.н. възникват в астралното тяло. Но понеже сега то се намира извън физическото тяло, по време на сън човекът е в безсъзнание. За да бъде в съзнание през този живот, човек се нуждае от физическия мозък като инструмент. Без него той не може да има съзнание.

Какво прави през нощта отделилото се астрално тяло? Ясновидецът може да наблюдава как то действа върху спящия. Астралното тяло има своя определена задача. То не се рее бездейно и вяло над човека като някакво пасивно образувание, както често твърдят теософите, а непрестанно работи върху физическото тяло. И какво върши? През деня физическото тяло се уморява и износва, а през нощта астралното тяло отстранява последиците от умората и износването. То възстановява физическото тяло и му възвръща изразходваните сили. Оттук произтичат както необходимостта от съня, така и неговото ободряващо, освежаващо и целебно действие. За сънищата ще поговорим по-късно.

Когато човек умре, процесът протича по различен начин. Тогава от физическото тяло се отделят не само астралното и Азовото тяло, но и етерното. След като се отделят, тези три тела остават заедно известно време след смъртта на физическото тяло. Смъртта протича по следния начин: в мига на смъртта връзката между етерното и астралното тяло, от една страна, и физическото тяло,

от друга, се прекъсва най-вече в сърцето. Там настъпва нещо като проблясване, след което етерното тяло, астралното тяло и Азът се издигат над главата.

В мига на смъртта обаче с човека се случва нещо забележително: за кратко той си припомня всички преживявания от току-що завършилия живот. За един-единствен миг целият му живот застава пред душата му като огромна картина. Приживе нещо подобно се случва с човека само в много редки случаи – когато е изправен пред смъртна опасност или преживее силна уплаха. Например човек, който се дави или пада от високо, вижда целия си живот пред душата си в мига, когато смъртта е близо.

Друго подобно явление е особеното боцкащо усещане, което се появява, когато някой крайник изтръпне. На какво се дължи то? На това, че етерното тяло се разхлабва. Когато например някой пръст изтръпне, ясновидецът вижда как до него се подава нещо като втори пръст: това е етерното тяло, което се е разхлабило на това място и излиза навън. Тъкмо в това се крие и голямата опасност от хипнотизирането, защото тогава мозъкът преминава през същия процес като изтръпналия пръст. Ясновидецът вижда как разхлабеното етерно тяло виси от двете страни на главата като два дяла или две торбички. Ако хипнотизирането се повтаря често, етерното тяло придобива склонност да се разхлабва, а това може да доведе до големи опасности. Такива хора обикновено губят вътрешната си свобода, стават унесени, получават пристъпи на световъртеж и т.н.

Такова разхлабване на цялото етерно тяло настъпва при смъртна опасност. Връзката е следната: етерното тяло е носител на паметта; колкото по-фино е то, толкова по-развита и по-добра е паметта. При обикновения човек етерното тяло е плътно вградено във физическото. В това състояние вибрациите на етерното тяло не могат да въздействат достатъчно върху мозъка и да достигнат

до съзнанието, защото физическото тяло сякаш ги потиска с по-грубите си вибрации. При смъртна опасност обаче етерното тяло се разхлабва и заедно със спомените в него се освобождава от въздействието на мозъка. За един миг целият изминал живот застава пред душата на умирация.

Следователно в мига, когато етерното тяло се разхлаби, изплува всичко, записано някога в него. Оттук идва и споменът за изминалия живот непосредствено след смъртта. След това е нужно известно време, докато етерното тяло се отдели от астралното тяло и Аза.

При обикновения човек етерното тяло постепенно се разтваря в световния етер. При необразования човек, който все още се намира на ниска степен на развитие, това разтваряне протича бавно, а при образования – бързо. При ученика „чела“ разтварянето отново протича бавно и става все по-бавно, колкото повече човек напредва в развитието си. Накрая се достига до степен, при която етерното тяло изобщо престава да се разтваря.

Така при обикновения човек вече имаме два труп – на физическото и на етерното тяло. Остават астралното тяло и Азът.

Сега трябва ясно да осъзнаем, че през земния живот цялото съзнание на човека зависи от сетивата му. Така ще можем да си представим колко различно трябва да е състоянието на съзнанието му след смъртта. Нека си представим как всички сетива изчезват едно след друго: със загубата на очите настъпва мрак, със загубата на ушите – пълна тишина, а щом изчезне съответното сетиво, вече няма нито студ, нито топлина. А сега, когато всички физически органи липсват, какво остава от онова, което оживява душата и изпълва дневното съзнание – от всичко, което от сутрин до вечер дължим на тялото? Остава съдържанието на душата. Тъкмо когато си изясним това, ще разберем в какво състояние се намира човекът след смъртта, когато вече е отхвърлил тези два труп.

Това състояние се нарича Камалока, тоест „място на желанията“. Но това не е някакво външно място. Не – Камалока е и там, където сме ние, а духовете на починалите непрестанно витаят и живеят около нас. Присъствието им обаче остава незабележимо за човека във физическо тяло. Какво изпитва тогава починалият? Следният прост пример ще ни помогне да разберем това. Един човек се храни с истинска наслада, воден от силно желание. Ясновидецът вижда удовлетворението от тази наслада като кафеникаво-червена мисловна форма в горната част на астралното му тяло.

После човекът умира, но желанието и способността му да изпитва наслада се запазват. Само материалната основа на насладата е свързана с физическото тяло: за да можем да се храним, са ни необходими небце и други телесни органи. Насладата и желанието обаче принадлежат към душевния живот. Затова желанието и способността да се изпитва наслада остават и след смъртта. Човекът вече не може да удовлетвори желанието си, защото му липсват необходимите за това органи. Същото е и с всички наслади и желания: някой копнее за красиви цветове съчетания – но вече няма очи; за хармонична музика – но вече няма уши.

Как душата осъзнава това след смъртта? Както пътникът в пустинята, измъчван от изгаряща жажда, се скита в търсене на извор, за да я утоли, така и душата страда от изгаряща жажда, защото вече няма нито органи, нито средства, с които да удовлетвори желанията си. Тя е принудена да понася лишението от всичко това. Затова „изгаряща жажда“ е много точно определение и тъкмо то изразява състоянието в Камалока. Това мъчение не е причинено отвън – то се поражда, защото способността за наслада все още е налице, но човекът вече няма възможност действително да изпита наслада.

Защо душата трябва да понесе тази мъка? За да се освободи човекът постепенно от тези сетивни влечения и

желания, а душата му да се откъсне от земята, да се облагороди и пречисти. Когато това стане, периодът в Камалока приключва и човекът се издига в Девакана.

Как тогава душата преживява живота си в Камалока? Там човекът отново преживява целия си живот, но в обратен ред. Той преминава през целия си живот в обратен ред – от часа на смъртта до раждането, ден след ден, с всички преживявания, събития и дела. Какъв е смисълът на това? При всяко събитие човекът сякаш се спира, за да преодолее привързаността си към физическото и материалното. Той отново преживява всички наслади, но остава лишен от тях и не може да задоволи свързаните с тях желания. Така постепенно се освобождава от физическия живот. Когато по този начин се е върнал назад през живота си чак до раждането, той може – казано с библейски думи – да влезе в небесното царство.

Христос казва: „Ако не станете като децата, не можете да влезете в небесните царства.“ Всички евангелски слова са много дълбоки. Човек разбира дълбочината им, когато постепенно прониква в божествената мъдрост.

Трябва да се спрем още на някои особено важни и поучителни страни от живота в Камалока.

Сред различните чувства, които съпътстват човека през живота, особено място заемат усещането, че си жив, и радостта от самия живот и от това да бъдеш във физическото тяло. Затова едно от най-тежките лишения е човек вече да няма физическо тяло. Оттук можем да разберем ужасната участ и страшните мъки на онези нещастни хора, които отнемат живота си. При естествена смърт отделянето на трите тела е сравнително лесно. Дори когато естествената смърт настъпи бързо, например при инсулт, отделянето на тези по-висши съставни части една от друга всъщност е подготвено отдавна. Те се отделят лесно и тогава липсата на физическото тяло се усеща съвсем слабо. При самоубийството обаче отделянето от тялото е насилствено и внезапно, докато

всичко все още е здраво и тясно свързано. Непосредствено след смъртта човек усеща остро липсата на физическото тяло и това му причинява страшни страдания. Това е ужасна участ. Самоубиецът се чувства така, сякаш е останал празен отвътре, и започва мъчително да търси така внезапно отнетото му физическо тяло. Нищо не може да се сравни с това.

Някой може да каже: „Човекът, на когото животът е омръзнал, вече изобщо не е привързан към него – иначе не би посегнал на живота си.“ Това е заблуда, защото тъкмо самоубиецът е прекалено силно привързан към живота. Но обичайните наслади в живота вече не му носят удовлетворение, а променените обстоятелства може би го лишават от някои неща. Затова той избира смъртта и затова сега липсата на физическото тяло е неизразимо тежка за него.

Но животът в Камалока не е еднакво тежък за всички. Който приживе е бил по-слабо привързан към материалните наслади, естествено по-лесно отвиква от тях и понася лишението по-леко. Но и той трябва напълно да се откъсне от физическия си живот, защото пребиваването в Камалока има и друг смисъл.

По време на живота си човек не само върши неща, които му носят наслада, но и живее тук заедно с други хора и същества. Съзнателно или несъзнателно, преднамерено или непреднамерено, той причинява на хората и животните радост и страдание, удоволствие и болка. Когато преминава през периода в Камалока, човекът отново преживява всичко това. Той се връща към онова място и към онзи миг от живота си, в които е причинил болка на друго същество. Тогава е накарал другото същество да почувства болка, а сега трябва сам да изстрада същата болка в собствената си душа. Всички мъки, които някога съм причинил на друго същество, сега трябва сам да преживея в душата си. Сякаш се озовавам вътре в човека или животното и узнавам какво е изстрадало това

друго същество заради мен. Тогава трябва сам да понеса всички тези мъки и болки. От това не може да се избяга. То обаче не е действие на кармата, а просто освобождаване от земното.

Именно затова пребиваването на вивисектора в Камалока е особено ужасно. Антропософът не бива да критикува онова, което се проявява в света, но може да разбере как съвременният човек е стигнал до подобни неща. През Средновековието никому не би хрумнало подобно нещо, а в древността всеки лекар би сметнал за пълно безумие да унищожава живота, за да го опознае. Това е така, защото дори през Средновековието голяма част от хората все още притежаваха ясновидски способности. Тогава лекарите можеха да проникват с поглед в човека и да виждат какво в него е увредено и какво му липсва. Такъв беше например Парацелз – погледът му проникваше във физическото тяло. Но трябваше да настъпи епохата на материалната култура, в която ясновидството се изгуби. Тъкмо при днешните лекари и природоизследователи виждаме най-ясно тази загуба, а вивисекцията възникна като нейна последица. Затова можем да я разберем, но никога не можем да я извиним или оправдаем.

Последиците от живот, през който са причинени такива мъки, настъпват неизбежно: след смъртта си вивисекторът трябва сам да преживее всички мъки, които е причинил на животните. Душата му сякаш се потапя във всяка причинена от него болка. Липсата на умисъл, прикриването зад науката и „добрата цел“ не го оправдават. Законът на духовния живот е непреклонен.

Колко дълго остава човек в Камалока? Една трета от продължителността на живота си. Ако е живял седемдесет и пет години, престоят му в Камалока трае около двадесет и пет години. А какво става след това?

Астралните тела на хората се различават значително

по цвят и форма. Астралното тяло на човек, който се намира на ниска степен на развитие, е изпълнено с всевъзможни форми и низши нагони. Основният му цвят и излъчванията му са червеникаво-сиви, а по формата си не се различава от астралното тяло на някои животни. Съвсем друго е при образования човек, а още повече при идеалист като Шилер или светец като Франциск от Асизи. Те се лишаваха от много неща, облагородяваха нагоните си и т.н. Но колкото повече човек работи върху себе си чрез своя Аз, толкова повече излъчванията бликат от синкавата сфера – центъра на Аза. В тези излъчвания се проявяват силите, чрез които човек овладява астралното тяло. Затова можем да кажем, че човек има две астрални тела: едното е частта, останала свързана с животинските желания, а другото – частта, която сам е преобразил чрез работата си върху себе си.

Когато човек премине през периода си в Камалока, той вече е готов да отдели облагородената част на астралното си тяло от низшата. Низшата част остава, а облагородената човекът взема със себе си – това е онази част, която той е преобразил чрез работата върху себе си. При дивака и слабо развития човек голяма част остава като низше астрално тяло, а при образования – помалка. Когато например умре човек като Франциск от Асизи, от низшата част остава съвсем малко, а астралното тяло, което се извлича, е могъщо и висше, защото той е работил много върху себе си. Онова, което остава, е третият труп на човека: низшите нагони и инстинкти, които той все още не е облагородил. Оттук нататък този труп се носи навсякъде в астралното пространство и оказва различни вредни влияния.

Това е и второто нещо, което може да се появи по време на спиритически сеанси. Този астрален труп често се запазва дълго време и може да се проявява чрез медиум. Тогава хората нерядко вярват, че това е самият починал, но всъщност е само неговият астрален труп. В

него, като в обвивка, са запазени низшите нагони и навици на покойния. Ако бъде запитан, той може да отговаря и да дава сведения; може да говори и да бъде също толкова разумен, колкото е бил човекът в своята низша природа. Това често води до погрешното му отъждествяване със самия починал.

Ярък пример е брошурата на спиритиста Лангсдорф, в която той твърди, че се е срещнал с Елена Блаватска. Идеята за прераждането действа на Лангсдорф така, както червеният плащ – на бика; той иска да направи всичко възможно, за да опровергае това учение. Той ненавижда Елена Блаватска, защото тя е преподавала и разпространявала това учение. В брошурата си Лангсдорф разказва, че призовал Елена Блаватска и че тя му казала не само че учението за прераждането било невярно, но и че самата тя дълбоко съжалявала, задето го е преподавала.

Всичко това може да е вярно, само че Лангсдорф е призовал не Елена Блаватска, а нейния низш астрален труп и именно него е разпитвал. Напълно разбираемо е защо този низш астрален труп на Елена Блаватска е отговорил така, ако знаем, че в ранния период от развитието си – в „Разбулената Изиди“ – тя действително отхвърляше учението за прераждането и се бореше срещу него. Самата тя напредна в познанието си, но заблуждението ѝ остана в астралната обвивка.

Този трети труп – астралната обвивка – постепенно се разтваря и е важно да се разтвори напълно, преди човекът отново да се въплъти. В огромното мнозинство от случаите това действително става. Но има и изключения, при които човек се въплъщава отново твърде скоро, преди астралният му труп да се е разпаднал. Ако при повторното си въплъщение човек заvari собствения си астрален труп, който все още съдържа всичко онова, което в предишния му живот е останало несъвършено, това му създава сериозни затруднения.

4. ДУХОВНИЯТ СВЯТ

Щутгарт, 25 август 1906 г.

Видяхме как при смъртта човекът оставя след себе си като трупове три тела: първо физическото, после етерното и накрая нисшето астрално тяло. Какво остава у човека, след като отхвърли тези три тела? Образът на изминалия живот, който след смъртта се явява пред душата, изчезва в мига, в който етерното тяло се отделя от астралното. Тогава този образ, така да се каже, потъва в несъзнаваното и престава да бъде непосредствено впечатление в душата. И все пак от него остава нещо важно: образът изчезва, но плодът остава. Целият резултат от току-що завършилия живот се съхранява във висшето астрално тяло като своеобразна есенция от сили и остава в него.

Човекът обаче вече многократно е преминавал през този процес. При смъртта след всяко поредно въплъщение образът на изминалия живот се е явявал пред душата му и е оставял след себе си тази така наречена есенция от сили. Така живот след живот човекът е прибавял по един образ. Човек, който се е въплътил за първи път, след смъртта си е имал първия образ на отминал живот; след второто въплъщение – втория образ, вече по-богат от първия, и т.н. Съвкупността от тези образи представлява един вид нова съставна част на човека.

Преди първата си смърт човекът се е състоял от четирите тела. Когато умира за първи път, той отнася със себе си първия образ. След повторното си въплъщение човекът вече има не само четирите съставни части на своето същество, но и този резултат от предишния живот. Това е причинното тяло. Оттогава човекът се състои от пет съставни части: физическото тяло, етерното тяло, астралното тяло, Аза и причинното тяло. Веднъж

възникнало, причинното тяло остава. Първоначално обаче то се е образувало от резултатите, натрупани в отделните животи. Така можем да разберем разликата между отделните хора. Онези, които са живели много пъти, тоест вече са преминали през много въплъщения, са добавили много страници към книгата на живота си, достигнали са висока степен на развитие и имат богато причинно тяло. Другите са преминали само през няколко земни живота, затова са събрали по-малко плодове и притежават по-слабо развито причинно тяло.

Какъв е смисълът от тази многократна поява на човека на Земята? Ако въплъщенията нямаха връзка помежду си, това наистина би било безсмислено. Но не е така. Нека се замислим за различните условия на живот, през които преминава човек, който е живял няколко столетия след раждането на Христос Исус и днес се въплъщава отново. Днес, от шестата до четиринадесетата си година, той вече усвоява знания – учи се да чете, да пише и т.н. Съвременният човек има съвсем други възможности да развива и изгражда личността си. Въплъщенията са устроени така, че човекът се появява отново едва когато попадне в нови условия и намери съвсем други възможности за развитие, а това се случва след още няколко столетия.

Колко много се развива Земята във всяко отношение! Само преди няколко хилядолетия областта, в която сега се намираме, беше покрита с девствени гори, обитавани от диви животни. Хората живееха в пещери, обличаха се в животински кожи и умееха само по примитивен начин да палят огън и да изработват сечива. Колко различно е днес! Така за сравнително кратко време се променя лицето на Земята. Човекът, живял по времето на древните германци, имаше съвсем различна представа за света от онзи, който днес се учи тук да чете и пише. На променената Земя съвременният човек се запознава със съвсем нови неща и ги усвоява.

Колко време минава, преди човекът да се въплъти отново? От какви фактори зависи този период? Отговорът ще стане ясен от следващото разглеждане. Трябва да видим какво е свързано с промените на Земята.

През различните епохи определени същества неизменно са били почитани по особен начин – като свещени символи. Така например в Персия до 3000 г. пр. Хр. почитаха Близнаците. От 3000 до 800 г. пр. Хр. в Египет почитаха свещения бик Апис, а по същото време в Предна Азия – бика на Митра. От около 800 г. пр. Хр. на преден план излезе друго животно – овенът, или агнето. Така възникна легендата за Язон, който донесе Златното руно на свещения овен от Азия, отвъд морето. Тази почит продължи и по-нататък. Агнето се почиташе като свещено до такава степен, че Христос нарече Себе Си „Агнец Божий“, а първият християнски символ не беше кръстът, на който висеше Спасителят, а кръстът, под който стои агне.

Всичко това бележи три последователни състояния на културата и е свързано със значими космически процеси. Пътят на Слънцето минава по небето през определена зона – зодиака. Забележителното е, че в хода на дадена епоха Слънцето, което при настъпването на пролетта изгрява в определена точка от зодиака, продължава да се измества, така че за 2160 години преминава от едно съзвездие в друго. Така през 3000 г. пр. Хр. Слънцето изгряваше напролет в съзвездието Телец, още по-рано – в съзвездието Близнаци, а около 800 г. пр. Хр. – в съзвездието Овен.

И така, всяка година тази точка се измества по малко, а след 2160 години преминава в следващото съзвездие. Народите избираха зодиакалния знак, в който Слънцето изгряваше през пролетта, за символ на преклонението си и му отдаваха почит. Ако днес все още можехме да разберем могъщите чувства и възвишените душевни настроения, с които древните преживяваха преминаването

на Слънцето в ново съзвездие, бихме разбрали и значението на мига, в който Слънцето влезе в съзвездието Риби. Но нашата материалистична епоха не е способна на това.

Какво виждаше човекът от онова време в този процес? Древните виждаха в него възплъщение на природната сила. През зимата тя лежеше скована в сън, а напролет Слънцето отново я пробуждаше. Съзвездието, в което Слънцето изгряваше през пролетта и от което получаваше нова сила, беше почитано като свещено. Следователно съзвездието символизира пробуждащата сила. Древните знаеха, че това придвижване на Слънцето е свързано с нещо изключително важно, защото тогава условията, при които падат слънчевите лъчи, са съвсем различни. И наистина, такъв период от 2160 години означава настъпването на съвсем различни условия на Земята. Човекът прекарва този период в Девакан, за да премине от смъртта към ново раждане.

Открай време окултизмът разглежда тези 2160 години като период, през който условията на Земята се променят дотолкова, че човекът може да се появи отново и да преживее нещо ново.

И така, между две възплъщения изминават 2160 години. Трябва обаче да имаме предвид, че през този период човекът всъщност се появява два пъти. Следователно действителният интервал между две възплъщения е средно хиляда години. Причината е, че по правило при едното възплъщение човекът е мъж, а при другото – жена. Не е вярно, че смяната между мъжко и женско възплъщение настъпва на всеки седем възплъщения.

Преживяванията на една душа се различават значително според това дали тя е била възплътена като мъж или като жена – и това е разбираемо. Затова в рамките на 2160 години тя се появява веднъж като мъж и веднъж като жена. Така човекът вече е натрупал целия опит, който може да придобие при дадените условия. Тогава

той има възможност да добави нова страница към книгата на своя живот. Подобни коренни промени на Земята и в условията на живот представляват период, през който душата се учи. В това е смисълът на повторното появяване на Земята – на прераждането.

Плодът от образа на изминалия живот, причинното тяло и пречистеното астрално тяло остават с човека. От този момент нататък той никога повече не ги губи. Когато навлиза в Девакана, човекът взема със себе си причинното тяло и една част от астралното си тяло – именно пречистената част, защото всичко, което е изработил в себе си, остава негово завинаги. След това той преминава през своя период в Девакана. Нецивилизованият човек, разбира се, все още е работил твърде малко върху астралното си тяло и взема със себе си в Девакана само едно пламъче – образите на изминалите животи остават у него предимно несъзнавани. За разлика от него Франциск от Асизи си е извоювал прекрасно, свършено устроено астрално тяло и живее с него в Девакана. Когато човекът се освободи от низшето астрално тяло, той в известен смисъл вижда собствения си образ пред себе си, сякаш се наблюдава отстрани. Това е мигът, в който навлиза в Девакана.

В Девакана има, така да се каже, четири области. Можем да ги наречем:

1. континентите;
2. реките и моретата;
3. въздухът, етерното пространство;
4. областта на духовните първообрази.

В първата област – континентите – всичко физическо се възприема като на фотографски негатив [светлото и тъмното са разменени, а цветовете се явяват в своите допълващи цветове]. Така изглеждат всички физически форми, които някога са съществували или все още съществуват на Земята – минерали, растения и животни.

Когато човек види сред тях по същия начин и собствения си образ, той вече се намира в Девакана. Какъв е смисълът човек да вижда себе си по този начин?

Там човек не вижда себе си само веднъж. Постепенно вижда и как е изглеждал в предишните си животи. Това има дълбок смисъл. Гъоте казва: „Окоето се образува от светлината за светлината.“ С това той иска да каже, че светлината е творецът на окоето – и е прав. Разбираме това, когато видим как при липса на светлина окоето закърява. Някога например някои животни се преселиха в пещери в Кентъки. Вече не се нуждаеха от зрение, защото пещерите бяха тъмни. Постепенно те загубиха способността да виждат и очите им закъряха. Притокът на телесни сокове се насочи към друг орган, от който вече имаха по-голяма нужда. Защо изгубиха зрението си? Защото в техния свят нямаше светлина. Липсата на светлина им отне способността да виждат.

Следователно, ако нямаше светлина, нямаше да има и око. Самата светлина съдържа творческите сили, които изграждат окоето, също както светът на звуците съдържа творческите сили, които изграждат ухото. Накратко, цялото тяло и всички органи са образувани от творческите сили на Вселената.

Какво е изградило мозъка? Ако нямаше нищо, за което да се мисли, нямаше да има и мозък. Съществуват могъщи природни закони – Кеплер и Галилей насочиха разсъдка си към тях. Следователно кой създаде органа на разсъдка? Мъдростта в природата!

Човекът навлиза в земния свят с органи, достигнали определена степен на съвършенство. Междувременно обаче са възникнали нови условия, които сега преживявам и преработвам в духа си [превръщам ги във вътрешен опит]. Но всичко, което преживявам, има творческа сила. Очите и разсъдъкът, които вече имам, са се изградили чрез предишните въплъщения. Когато след смъртта вляза в Девакана, намирам, както казах, образа

на тялото, което съм имал през последния земен живот, и нося в себе си плода от образа на изминалия живот. Тогава мога да сравня как съм се развивал през различните животи, какъв съм бил, преди да премина през преживяванията на последния живот, и какъв мога да стана, след като прибавя и преживяното през него. Въз основа на всичко това си изграждам образа на ново тяло, което е на една степен по-високо от предишното ми тяло.

И така, на първата степен в Девакана човекът поправя образа на тялото от предишния си живот: въз основа на плодовете от този живот той сам подготвя образа на тялото си за следващото възплъщение.

На втората степен в Девакана самият живот се разкрива като реалност, която сякаш пулсира в реки и потоци. По време на земното си съществуване човекът носи живота в себе си, но не може да го възприема. Сега той вижда как животът тече и го използва, за да вдъхне живот на формата, която е създал на първата степен.

На третата степен в Девакана всичко, което преди е било вътре в човека като страсти, чувства и афекти, се намира около него. Тук то застава пред него под формата на облаци, гръмотевици и мълнии. Сега той вижда всичко това сякаш отвън, като нещо отделено от самия него. Човекът го опознава и се учи да обръща внимание на душевното по същия начин, по който на Земята обръща внимание на физическото. Така натрупва опит в областта на душевния живот. Като вижда тези образи на душевния живот, човекът може да усвои неговите качества и да придаде душевност на тялото, което е изградил на първата степен.

Това е смисълът на Девакана – там човекът трябва да напредне с една степен. Така сам подготвя образа на тялото си за следващото възплъщение. Това е една от задачите му в Девакана.

Но в Девакана човекът има още много задачи. Той

съвсем не е зает само със себе си, нито върши всичко това несъзнателно. В Девакана човекът живее съзнателно, а противоположното твърдение в теософските книги е невярно. Но как е възможно това?

Когато човекът спи, астралното му тяло е излязло от физическото тяло и от етерното тяло. Тогава човекът няма съзнание. Това обаче трае само докато астралното тяло трябва да върши обичайната си работа: да възстановява и хармонизира изтощеното и уморено физическо тяло. Само дотогава човекът остава без съзнание. След смъртта му обаче на астралното тяло вече не се налага да извършва тази дейност. Колкото повече се освобождава от работата върху физическото тяло, толкова повече в него се пробужда съзнанието.

По време на земния живот физическото тяло помрачаваше и ограничаваше съзнанието на човека през деня, а през нощта астралното му тяло трябваше да работи върху физическото тяло. Когато след смъртта силите на астралното тяло се освободят, в него веднага се проявяват съвсем определени органи. Това са седемте лотосови цветове, или чакрите. В основата на носа, между веждите, се образува двулистният лотосов цвят. Художници ясновидци са знаели това и са го изразили символично в творбите си. Неслучайно Микеланджело изобрази своя „Мойсей“ с два рога. Останалите лотосови цветове са разположени по следния начин:

Шестнадесетлистният лотосов цвят се намира в областта на гръкляна; дванадесетлистният – близо до сърцето, десетлистният – в областта под лъжичката, а шестлистният и четирилистният лотосов цвят са разположени по-надолу.

У обикновения съвременен човек тези астрални органи едва се забелязват. Когато обаче човек стане ясно-видец, те се очертават отчетливо в живи, сияйни цветове и се въртят. Същото се наблюдава и при медиумите в състояние на транс.

Щом лотосовите цветове започнат да се въртят, човекът започва да възприема в астралния свят. Разликата между физическите и астралните органи е следната: физическите сетивни органи на човека са пасивни – те оставят всичко да им въздейства отвън. Окото, ухото и другите сетивни органи сами по себе си са в покой и започват да възприемат едва когато нещо им въздейства отвън – светлина, звук и т.н. За разлика от тях духовните органи са активни: те сякаш обхващат предмета като скоба. Тази дейност обаче може да се пробуди едва когато силите на астралното тяло не се използват другаде. Тогава те се вливат в лотосовите цветове. И в Камалока съзнанието остава донякъде замъглено, докато низшите части на астралното тяло все още са свързани с човека. Но когато астралният труп бъде отхвърлен и остане само трайно придобитото, тоест когато човекът е пред портата на Девакана, тези астрални сетивни органи започват да действат с пълна сила и чрез тях човекът живее в Девакан с висока степен на съзнание.

Не е вярно твърдението в теософските книги, че човекът спи в Девакана. Не е вярно, че в Девакана човекът е зает само със себе си. Връзките, които е създал на Земята, продължават и там.

Напротив, едно истинско приятелство, основано върху духовна близост, продължава там с още по-голяма сила. Сърдечната близост между приятелите подхранва духовната близост в Девакана и обогатява самия Девакан с нови форми. Тъкмо това дава храна на душата в Девакана. И отношението на човека към природата – благородната естетическа наслада от нея – подхранва живота на душата в Девакана.

Както казахме, именно от това живее човекът там. Приятелските връзки, така да се каже, изграждат средата, в която човек живее в Девакана. На Земята физическите обстоятелства твърде често пречат на тези връзки. В Девакана начинът, по който двама приятели

са заедно, се определя единствено от силата на приятелството им. Като създава такива отношения на Земята, човек си създава и преживявания за живота в Девакана. Така отношенията във физическия живот се проявяват в Девакана като действителни преживявания.

5. Задачите на човека във ВИСШИТЕ СВЕТОВЕ

Щутгарт, 26 август 1906 г.

Вчера добихме известна представа за същността на Девакана. Сега естествено възниква въпросът: как възниква блаженството в Девакана? Дейността там е преди всичко творческа, а е трудно да се опише с думи това блаженство. Но може би едно сравнение с нещо от земния живот ще ни помогне да го разберем.

На Земята можем най-добре да опознаем подобно усещане, като наблюдаваме същество, заето да създава друго същество – например кокошка, която мъти яйце. Сравнението е гротескно, но много уместно. Кокошката изживява мътенето като блаженство, като огромно сетивно удоволствие. Пренесем ли това усещане в духовната област, ще можем да добием представа за Девакана.

В първата област – континенталната част на света на духовете – всичко физическо се разгръща пред човека в негатив, като огромна панорама. Там човекът е подтикнат да създаде образа на новото си тяло. Нищо не възпира тази негова дейност и той изпитва блаженството на създаването.

Във втората област всеобщият Живот се разлива като море. Във физическия живот той е свързан с човешките,

животинските и растителните форми и е обособен във всяко отделно същество. Този всеобщ живот се възприема не само външно, но и вътрешно. Външно той се вижда като червеникаво-лилав поток, който преминава от една растителна форма към друга и от едно животно към друго, свързвайки всички форми в единния поток на живота. В Девакана животът живее. Всички форми на духовния живот – например животът на християнските общности – се виждат там като един общ поток. Именно там теософът може истински да приложи своя първи принцип: да търси единния живот във всичко. Там виждаме как се лее единният живот, общ за всички.

В третата област всичко, което тук се разиграва между хората на душевно равнище, придобива действителна форма. Когато двама души се обичат, там самата любов се вижда като Същество, чието тяло е любовта. Ако си представим всичко това, ще добием представа за блаженството на Девакан. Който знае нещо за Девакана, няма да говори много за него, защото духовното не може да се опише с езика на физическия свят.

Не бива обаче да си представяме, че в Девакана човекът бездейства или е зает единствено със себе си. Там той има и друга работа.

Обликът на Земята непрестанно се променя, а заедно с него – и цялата флора и фауна. Колко различно е било например в северната част на Сибир, когато там още е живял мамутът, който днес намираме замръзнал сред ледовете, сякаш още е жив! Колко различно беше и тук, където някога земята беше покрита с девствени гори, обитавани от диви животни от горещия пояс – с една дума, тук се простираше цял тропически свят! Кой извършва тези промени? Кой променя състоянието на Земята? Какво става с душата и духа на животните? А с душата на растенията?

Когато разглеждаме физическия план, с право можем

да кажем: на този план човекът притежава своя Аз и тук е неговото обиталище. Сред съществата, които живеят на този план, той е най-висшето създание. На астралния план обаче положението е съвсем различно. Щом Посветеният навлезе в астралния план, той среща множество нови Същества, които изобщо не присъстват на физическия план. В това отношение няма разлика между Посветения и починалия човек: Посветеният може да работи на астралния план още докато е въплътен.

Там той вижда например видовете или групите души на животните. Общува с тях така, както тук общува с хората, и ги възприема като равни на себе си. На физическия план животните притежават само физическо, етерно и астрално тяло. Техният Аз се намира не на физическия, а на астралния план. Както десетте пръста на ръцете ви принадлежат на една обща душа, така и всички животни от един и същи вид имат обща душа на астралния план. Азът на всеки животински вид – на лъвовете, кучетата, мравките и т.н. – присъства там като Същество. Този Аз сякаш се носи в астралното пространство и държи отделните животни като марионетки на конците. Растенията също имат такива групови души, но техният Аз е в Девакана. Техните „конци“, така да се каже, се протягат още по-нагоре.

	Човек	Животно	Растение	Минерал
Висш Девакан	—	—	—	Аз
Нисш Девакан	—	—	Аз	Астрално тяло
Астрален план	—	Аз	Астрално тяло	Етерно тяло
Физически план	Аз Астрално тяло Етерно тяло Физическо тяло	Астрално тяло Етерно тяло Физическо тяло	Етерно тяло Физическо тяло	Физическо тяло

Всеки вид минерално вещество – например златото, диамантите, камъните и т.н. – има обща груповая душа в горната част на Девакан. Така съществата се различават по степени.

След смъртта Азът на човека се намира на астралния план заедно с Азове на животните – налага се да използваме тази необичайна форма за множествено число. Там човекът може, подобно на животинските Азове, да работи за постепенното преобразяване на животинския свят. В долния Девакан той среща Азове на растенията като свои събратя и може да преобразява растителния свят. Така самият той участва в преобразяването на Земята.

Следователно самият човек извършва големите преобразувания на Земята и оформя нейния облик. Когато се възплъти отново, той заварва един изцяло променен свят, преобразен от самия него. Висши Същества обаче ръководят и насочват тази работа. Ето защо, когато наблюдаваме непрестанното преобразяване на животинския и растителния свят, с пълно право можем да кажем: това е дело на починалите. Мъртвите преобразяват флората и фауната, дори физическите форми на твърдата Земя. Преобразяването на Земята е дело на мъртвите. И в природните сили трябва да разпознаваме дейността на хората, освободени от телата си. А с каква мощ тези природни сили преобразяват Земята!

Всяка дейност, всяка работа е започнала някога в далечното минало. Тогава още нямаше нито пирамиди, нито инструменти. Всичко имаше вида, който му бяха придали Боговете – или природните сили, както казват материалистите. В този свят беше поставен човекът. Днес Земята около нас е преобразена чрез човешкия труд във физическия свят. А онова, което човекът не може да постигне тук, той върши между смъртта и новото раждане. Така собственото ни развитие е свързано с преобразяването на цялата Земя.

Изграждането и еволюцията на Земята са дело на човека във висшите планове. Колкото по-високо се развива самият човек, толкова по-бързо и по-съвършено се осъществява преобразяването на физическата Земя, на флората и фауната. Колкото по-развит е човекът, толкова по-дълго участва в тази работа във висшите области на Девакана. Дивакът все още разбира малко от това. В много предания и приказки човешкият дух – наглед детски, но всъщност вдъхновен от висши сили – е дал израз на тези факти.

Как действат силите, които отвеждат човека към ново въплъщение? Както видяхме, между смъртта и новото въплъщение изминават приблизително хиляда години. През това време душата съзрява, за да поеме отново пътя към ново раждане. За ясновидеца е особено интересно да изследва астралния свят. Там той може например да наблюдава как летящи астрални трупове се разпадат. Астралният труп на високо развит човек, работил върху низшите си нагони, се разпада бързо. При по-слабо развитите хора, които са давали пълна воля на склонностите и страстите си, разпадането протича бавно.

Понякога старият, изоставен астрален труп още не се е разпаднал, когато първоначалният му носител вече поема към ново раждане. Това е тежка съдба. Възможно е също поради особени обстоятелства човек скоро да се въплъти отново и да завари стария си астрален труп. Този труп е силно привлечен към човека и заедно с него се вмъква в новото му астрално тяло.

Така човекът действително си изгражда ново астрално тяло, но старото се свързва с него и през целия си живот той влачи и двете. В зловещи сънища или видения старото астрално тяло се изправя пред него като негов втори Аз. То го преследва с измамни образи, измъчва го и го терзае. Това е неправомерният, лъжлив „Пазител на прага“. Старият астрален труп лесно се отделя от човека, понеже не е здраво свързан с останалите

съставни части на човешкото същество, и тогава се явява като двойник.

Освен тези образи ясновидецът вижда и други, особено необичайни форми. Те са камбановидни и с огромна скорост се стрелкат из астралното пространство. Това са човешките зародиши, които още не са въплътени, но се стремят към въплъщение. За тях времето и мястото почти нямат значение, защото се придвижват толкова лесно. Те са разноцветни и обгърнати от цветно сияние: на едно място са червени, на друго – сини, а в средата им проблясва жълт лъч. Това са човешките зародиши, които току-що са преминали от Девакана в астралното пространство.

Какво се е случило? Човекът е взел със себе си в Девакана висшето си астрално тяло и причинното тяло, образувано от плодовете на предишните му животи. Сега той събира около себе си нова „астрална материя“. Това наподобява начина, по който разпръснати железни стружки се подреждат под въздействието на магнит. Човекът събира около себе си астрална материя според силите, които носи в себе си: след добър предишен живот – един вид материя, а след лош – друг. Камбановидното образуване се състои от предишното причинно тяло, силите на предишното астрално тяло и новото астрално тяло.

Зародишът не бива отново да се натъкне на старото си астрално тяло, а трябва да си изгради ново тяло от още неоформената астрална материя. Следователно този процес зависи от самия човек: силите, които носи от предишния си живот, определят формата и цвета на новото астрално тяло. На този факт трябва да се обърне особено внимание. Защо тези човешки зародиши се стрелкат с такава шеметна скорост? Защото трябва да се намери двойка родители, която по характер и семейни условия е подходяща за човешкия зародиш. Именно тази огромна скорост му позволява да я открие. В един

миг човешкият зародиш може да бъде тук, а в следващия – вече в Америка.

За онова, което предстои, човекът се нуждае от помощ. Висши Същества – Липиките – насочват човешкия зародиш към подходящата двойка родители. Махараджите⁶ изграждат етерното тяло в съответствие както с астралната форма, така и с онова, което родителите допринасят за външния физически организъм. При оплождането ясновидецът може да открие астрална материя и в страстта, която се поражда у родителите. Силата на тази страст определя колко страстно ще бъде детето. След това етерната материя се устремява от север и юг, от изток и запад, от висините и дълбините.

Невинаги може да се намери двойка родители, която напълно да съответства на човешкия зародиш – може да се избере само най-подходящата. Не може да се изгради и физическо тяло, което напълно да съответства на етерното тяло на зародиша. Пълна хармония никога не е възможна. Оттук произтича несъответствието между душата и тялото у човека.

Преди самото въплъщение настъпва едно много важно събитие, което съответства на преживяването в мига на смъртта. Както непосредствено след смъртта споменът за изминалия живот се разгръща като панорама пред душата, така непосредствено преди вселяването ѝ в тялото се появява своеобразно предварително видение за предстоящия живот. Човек не вижда всички подробности, но в общи линии съзира всички обстоятелства на бъдещия си живот. Този миг има огромно значение. Случва се хора, които в предишни животи са страдали много и са преминали през тежки изпитания, да изпитат шок при вида на новите обстоятелства и съдби и да възпрепятстват пълното вселяване на душата

⁶ Липики и Махараджи – висши духовни Същества, свързани с раждането и съдбата на човека.

си в тялото. Така в него влиза само част от душата. Последницата от шока при подобно предварително видение е раждането на дете с интелектуално увреждане или с епилепсия.

В мига на възплъщението, непосредствено след оплождането, сияещата в жълто нишка в причинното тяло потъмнява и изчезва. Само при Посветения тази нишка се запазва през всички етапи на възплъщаването.

Не бива да си представяме, че още от самото начало висшите съставни части на човешкото същество са изцяло свързани с ембриона. Причинното тяло действа първо, защото участва още в най-ранното формиране на физическото тяло.

Етерното тяло започва да участва в изграждането на ембриона едва през седмата седмица, а астралното тяло – едва през седмия месец. Дотогава в изграждането на детето участват етерното и астралното тяло на майката. През първите години от живота е много важно чрез възпитанието да се развият по-нататък етерното и астралното тяло на детето. На това би трябвало да се обръща много повече внимание, отколкото се прави днес. Особено важно е да се знае кога етерното и астралното тяло на самото дете започват да участват в неговото развитие.

След раждането развитието продължава поетапно и по най-различни начини. За възпитанието особено важен е периодът от седмата до четиринадесетата година. Утре ще продължим и ще видим как Антропософията разглежда въпросите на възпитанието, които представляват важна глава в развитието на човечеството.

6. Възпитанието на децата. Карма.

Щутгарт, 27 август 1906 г.

Антропософията е възглед за живота с изключително практическа насоченост. Светлината, която тя хвърля

върху въпроса за възпитанието, ще бъде от голяма полза за човечеството много преди изобщо да стане дума за ясновидство. Човек може да се убеди, че Антропософията съдържа истина, приложима в живота, много преди да пристъпи към непосредственото духовно виждане.

След раждането човек навлиза в нов живот, а различните му тела се развиват по съвсем различен начин и всяко по свое време. Възпитателят трябва да се съобразява с това. Развитието през първите седем години протича по един начин, а през вторите седем – от седмата до около петнадесетата година – по друг. При момчетата този период завършва по-късно, а при момичетата – по-рано. И след петнадесетата година – или, по-точно, след половото съзряване – развитието протича по друг начин. Можем да разберем правилно човешкото развитие едва когато проследим как се развиват различните съставни части на човешкото същество.

От раждането до седмата година за родителите и възпитателите по същество има значение единствено физическото тяло на детето. С раждането физическото тяло се освобождава от майчиния организъм и се отваря за въздействията на външния свят. Преди раждането физическото тяло на детето е част от организма на майката. През целия период на ембрионалното развитие животът на майката е тясно преплетен с живота на човешкия ембрион. Физическото тяло на майката обгръща физическото тяло на детето. Затова физическото тяло на детето все още е недостъпно за външния физически свят. Едва след раждането това се променя и физическото тяло вече може да получава впечатления от други същества във физическия свят. Но етерното и астралното тяло все още не са достъпни за въздействията на външния свят.

От първата до седмата година върху етерното и астралното тяло все още не може да се въздейства отвън, защото и двете са заети с изграждането на физическото тяло на детето. Цялата им дейност е насочена навътре –

те работят върху неговото изграждане. Около седмата година етерното тяло започва да се освобождава и да се отваря за впечатленията от външния свят. Едва тогава може да му се въздейства. Между седмата и четиринадесетата година все още не бива да се въздейства пряко върху астралното тяло, защото така бихме нарушили вътрешната му дейност. През първите седем години е най-добре да оставим етерното и астралното тяло необезпокоявани и да позволим вътрешното им развитие да протича естествено, от само себе си.

Как е най-добре да въздействаме върху човека през първите седем години? Като развиваме сетивните му органи. От значение е всичко, което им въздейства отвън. През тези години всичко, което човек вижда и чува, му въздейства чрез сетивните органи. Върху сетивните органи обаче се въздейства не чрез учебен материал или словесни наставления, а чрез личния пример – чрез образец за подражание. Трябва да даваме на детето неща, които то може да възприеме със сетивата си – през първите седем години това е по-важно от всичко останало. Детето вижда със собствените си очи как се държат хората около него. Аристотел правилно казва: „От всички живи същества човекът е най-склонен към подражание.“ Това важи най-вече за първите седем години. Никога по-късно човек не е толкова склонен да подражава, колкото през тези първи седем години.

Затова именно през този период трябва да се стремим да пробуждаме дейността на сетивата и да насърчаваме самостоятелното ѝ разгръщане. Ето защо е толкова погрешно да даваме на малкото дете така наречената „красива кукла“ – тя не позволява на вътрешните му сили да влязат в действие. Дете, което се развива естествено, и бездруго я отхвърля и предпочита парче дърво или друг подобен предмет, който подтиква фантазията и въображението му към самостоятелна вътрешна дейност.

Етерното и астралното тяло не се нуждаят от специален метод на обучение. Изключително важно е обаче по-фините влияния, които достигат до тях от физическата среда без съзнателна намеса, да бъдат благотворни. Особено важно е през тази възраст човек да бъде заобиколен от благородни, великодушни и сърдечни хора с добри мисли. Тези мисли се отпечатват в съставните части на човешкото същество, които действат отвътре. Следователно личният пример – включително в чувствата и мислите – е най-важното средство за възпитание. През първите седем години върху детето въздейства не онова, което казваме, а това, което сме. Понеже етерното и астралното тяло са изключително фини и възприемчиви, хората около детето трябва да се въздържат от всякакви нечисти и неморални мисли и чувства.

От седмата до четиринадесетата, петнадесетата или шестнадесетата година – тоест до половото съзряване – етерното тяло се ражда за външния свят, също както при раждането физическото тяло става достъпно за околната среда. Тогава вече е дошло времето да се въздейства пряко върху етерното тяло. То е носител на паметта,

трайните навици, темперамента, склонностите и трайните желания. Затова, щом се освободи, трябва да се погрижим преди всичко за развитието на тези качества. Трябва да възпитаваме трайни навици, да развиваме паметта и изобщо да работим върху всичко, което ще изгради устойчива основа на характера. Ако през този период не се погрижим определени навици да преминават като червена нишка през характера и да помагат на човека да устоява на житейските бури, той ще стане непостоянен като блуждаещ огън. Именно през този период трябва да развиваме паметта, защото по-късно онова, което човек трябва да запомни, се усвоява много по-трудно.

През този период се пробужда и усетът към изкуството – особено към музиката, която е тясно свързана с трептенията на етерното тяло. Ако детето има музикална дарба, през тези години трябва да се погрижим тя да се разгърне. През този период притчите и образните сравнения въздействат особено силно върху детето. Ако обаче още тогава се опитваме да развиваме способността за самостоятелна преценка, постъпваме неправилно. Тъкмо в това отношение нашата епоха допуска изключително много грешки.

Трябва да се погрижим детето да учи колкото е възможно повече чрез образни сравнения. Паметта трябва да се обогатява със съдържание, а способността за сравнение да се развива чрез конкретни образи от сетивния свят. На детето трябва да се дават примери от живота на велики личности в световната история, но не бива да му се казва: „Това е добро“ или „Това е лошо“, защото така бихме въздействали върху способността му за преценка. Колкото и образи, въздействащи върху етерното тяло, и сравнения с великото в света да дадем на детето, те няма да бъдат прекалено много. Много полезно е да се използват символични образи. Именно през този период приказките и разказите с по-дълбок смисъл, които представят

човешкия живот чрез образи, въздействат особено силно. Така етерното тяло става подвижно и пластично, а впечатленията се отпечатват трайно в него. Колко благодарен трябва да е бил Гьоте на своята майка, задето през тези години от неговия живот му е разказвала толкова много приказки!

Следователно колкото по-късно започнем да пробуждаме у детето способността за преценка, толкова по-добре. Но детето все пак пита: „Защо?“ На въпросите „как?“ и „защо?“ не бива да отговаряме с отвлечени обяснения, а с примери и символични образи. И колко безкрайно важно е да намерим правилните символични образи! Когато детето пита за живота и смъртта, за промените, през които преминава човекът, можем да му дадем за пример гъсеницата и какавидата. Можем да му покажем как пеперудата сякаш възкръсва от какавидата за нов живот. Навсякъде в природата можем да открием подобни образни сравнения за най-дълбоките въпроси на живота.

През този период авторитетът е особено важен за детето. Той не бива да бъде наложен насила. Учителят трябва по напълно естествен начин да си спечели авторитет пред детето, така че то да му вярва, преди още да е дошло времето да се опира на собственото си знание. Затова антропософската педагогика изисква не само възпитателят да притежава интелектуални знания, педагогически принципи и прозрения, но и за възпитатели да се избират хора, чиито природни заложби дават основание да се очаква, че ще се превърнат в авторитет за детето. Твърде много ли изискваме? Но как бихме могли да се задоволим с по-малко, щом от това зависи бъдещето на човечеството! Именно тук пред Антропософията се открива една голяма задача в областта на културата.

Когато човек навлезе в третия седемгодишен период, тоест в периода на половото съзряване, астралното тяло

се освобождава. С него са свързани способността за преценка, критичното мислене и преките взаимоотношения с другите хора. Заедно с чувствата към другите хора у подрастващия се пробуждат и чувствата към света около него. Тогава човек вече е достатъчно зрял, за да започне да разбира.

С освобождаването на астралното тяло се разкрива и личността. Именно тогава у човека трябва да пробудим способността за самостоятелна преценка. Днес обаче подтикваат децата към критично мислене много по-рано, отколкото би трябвало. Седемнадесетгодишните критици не са рядкост, а колко много са онези, които поднасят на човечеството напълно незрели писания и преценки! Едва към двадесет и втората – двадесет и четвъртата година човек става способен на самостоятелна преценка. Преди това е напълно невъзможно. Между четиринадесетата и двадесет и четвъртата година човек най-добре може да се учи от света – тогава всичко около него му служи за урок. Така той достига пълна житейска зрелост.

Това са големите принципи на възпитанието. От тях произтичат безброй подробности. Антропософското общество ще издаде книга за учители и майки. В нея ще бъде показано как през отделните периоди трябва да се въздейства върху човека: от първата до седмата година – чрез личния пример, от седмата до четиринадесетата – чрез авторитета, а от четиринадесетата до към двадесет и четвъртата – чрез самостоятелната преценка.

Това трябваше да покаже как Антропософията се стреми да изпълнява своята културна задача и как на всяка крачка може да се включва в решаването на реалните практически задачи на живота.

Разглеждането на великия закон на кармата ни дава друг пример за практическа Антропософия. Едва чрез този закон животът става истински разбираем за човека. Законът на кармата не е просто теория, която задоволява

единствено жаждата ни за знания. Напротив, на всяка крачка той дава на човека сила да действа и увереност в живота и му помага да разбере онова, което иначе би останало неразбираемо.

Преди всичко законът на кармата отговаря на един голям житейски въпрос: как изобщо възниква съдбата ни? Защо още при раждането си децата попадат в толкова различни обстоятелства? Виждаме например едно дете, родено сред богатство, може би и с големи дарби, заобиколено от най-грижовна любов. Виждаме и друго, родено в нищета и бедност – може би с ограничени дарби или способности, така че изглежда предопределено да не постигне нищо, или пък с големи способности, за чието развитие може да няма възможност. Това са загадъчни въпроси от практическия живот, на които Антропософията дава отговор. За да посреща живота със сила и надежда, човек трябва да намери отговор на тези въпроси. А как им отговаря законът на кармата?

Разглеждахме, че човек преминава през много земни животи. Детето не се ражда за пръв път на тази Земя – то вече е било тук много пъти. Всеки признава, че във външния свят всичко се намира в причинно-следствена връзка. Следователно в природата господства великият закон на причинността. Приложен към духовната област, към духовния свят, това е законът на кармата.

Как действа този закон във външния свят? Ако нагорещим едно метално кълбо и после го поставим върху дървена дъска, то ще прогори дупка в дървото. Ако нагорещим друго кълбо, първо го хвърлим във вода и едва след това го поставим върху дъската, то няма да прогори дупка. Това, че кълбото е било хвърлено във водата, определя как ще действа то след това. Кълбото сякаш е преживяло нещо: преди и след това то се държи различно. Така следствието зависи от причината. Това е пример от неживата природа, но същият принцип действа в целия свят.

Животните, които се заселват в тъмни пещери, докато още са зрящи, постепенно губят зрението си. Ако животното от някое по-късно поколение можеше да се запита: „Защо нямам очи?“, то би трябвало да си отговори: „Причината за моята съдба е, че предците ми са се заселили в тези пещери.“ Така преживяното в миналото се превръща в бъдеща съдба. Ето как нещата се свързват като причина и следствие.

Когато се издигаме от животното към човека, целият процес става все по-индивидуален. Животното има душа на вида, а съдбата на цяла група животни е свързана с груповата им душа. За разлика от тях човекът има собствен Аз. Този индивидуален Аз преживява съдба, подобна на онази, която при животните преживява груповата душа. Както целият животински вид се преобразява, така и индивидуалният Аз се преобразява от един живот в друг. Причината и следствието продължават да действат от един живот в следващия. Онова, което преживявам днес, има причината си в предишния живот, а с онова, което върша днес, изграждам съдбата си за следващия живот. Причината за различните условия, в които човек се ражда, не се крие в настоящия живот — нищо от това не е по вина на човека през този живот. Причината е в предишния живот, в който човек сам е подготвил днешната си съдба.

Тук някой може да възрази: „Но не би ли трябвало това да потисне човека и да го лиши от всяка надежда?“ Всъщност именно законът на кармата носи най-голяма утеха в живота. Защото, както е вярно, че нищо не съществува без причина, така е вярно и че нищо не остава без последствие. Дори да съм роден в бедност и мизерия и да имам ограничени способности, онова, което върша, непременно ще има своите последици. Онова, което съм придобил чрез трудолюбие и морален живот, също ще има сигурни последици в следващите ми земни животи. Ако мисълта, че сам съм заслужил съдбата си, може да

ме потисне, то мисълта, че сам мога да изградя бъдещата си съдба, може да ме ободри. Който приеме този закон в мислите и чувствата си, ще види колко сила и увереност придобива в живота. Не е толкова важно да разберем закона във всичките му подробности – това става едва на висшите степени на ясновидското познание. Много по-важно е да разглеждаме света в съответствие с този закон и да живеем според него. Ако човек години наред живее сериозно в духа на този закон, постепенно ще започне сам да усеща неговата истинност. Самото прилагане на закона в живота потвърждава истинността му.

Някой може да възрази: „Така бихме се превърнали в пълни фаталисти! Всичко, което ни сполетява, сме си го подготвили сами, но не можем да променим нищо. Следователно най-добре е да не правим нищо. Ако съм мързелив, това просто е моята карма.“

Или пък някой може да каже: „Законът на кармата гласи, че можем да си подготвим благоприятни последици за следващия си живот. Чак тогава ще започна да бъда добродетелен – засега искам да се наслаждавам на живота. Имам време – нали по-късно отново ще се върна на Земята и тогава ще започна.“

Друг би казал: „Отсега нататък няма да помагам на никого. Ако помогна на някого, който е беден и нещастен, ще се намеся в кармата му. Той е заслужил страданията си и сам трябва да промени кармата си.“

Всичко това показва най-грубо неразбиране на закона на кармата. Той гласи: всяка добра постъпка, която съм извършил през живота си, ще има своите последици. Същото важи и за всяка лоша постъпка. Така в книгата на живота се води своеобразна сметка с дебит и кредит. Във всеки момент може да се направи равностетка. Ако сега приключа сметката и изчисля баланса, той показва настоящата ми съдба. На пръв поглед това изглежда застинало и неизменно, но не е така. Ето как трябва да разбираме сравнението със счетоводната книга: всяка нова

сделка променя баланса, а всяка нова постъпка – съдбата.

Търговецът не може да каже: „С всяка нова сделка нарушавам баланса си, затова не мога да предприема нищо.“ Както счетоводната книга не пречи на търговеца да сключи нова сделка, така нищо не пречи и на човека да впише нова постъпка в книгата на своя живот. Ако търговецът изпадне в затруднение и каже на приятеля си: „Дай ми хиляда марки, за да се измъкна от тежкото положение“, а приятелят му отговори: „Но така ще се намеся в счетоводния ти баланс“, този отговор би бил безсмислен. Също толкова безсмислено би било да откажа да помогна на някого от страх, че така ще вляза в противоречие със закона на кармата.

Нищо не пречи на човека, който твърдо вярва в този закон, да помага за облекчаването на всяка нищета и всяко страдание. Напротив, ако не вярвахме в него, би трябвало да се съмняваме дали помощта изобщо ще има резултат. Когато вярвам в закона, знам със сигурност, че помощта ще има благотворно действие. Тъкмо това в закона на кармата ни утешава и подтиква към действие. Не бива да насочваме погледа си толкова към действието на закона в миналото, колкото към бъдещото му действие. Поглеждаме назад към случилото се и носим кармата си, но преди всичко се залавяме за работа, защото трябва да положим основа за бъдещето.

Християнски духовници често повдигат следното възражение: „Вашата Антропософия не е християнство, защото приписва всичко на самоизкуплението. Вие казвате, че човек трябва съвсем сам да отработи кармата си. Ако човек може сам да отработи кармата си, не остава място за Христос Исус, Който е страдал за цялото човечество.“ Според тях антропософът казва: „Не ми е нужен никой.“ Подобно мислене показва неразбиране и от двете страни. Не се отчита, че законът на кармата не ограничава свободната воля. Антропософът трябва да

разбира, че вярата в кармата не означава, че трябва да разчита единствено на самопомощта и саморазвитието. Той трябва да знае, че може да получи помощ и от друг човек. Щом разберем това, лесно ще открием истинското единство между закона на кармата и централния факт на християнството. Това единство винаги е съществувало – християнското езотерично учение познава закона на кармата.

Нека си представим двама души. Единият страда поради своята карма, а другият му помага, защото има силата да го направи. Така кармата на първия се е подобрила. Отменя ли се по този начин действието на закона на кармата? Напротив, той се потвърждава, защото именно благодарение на този закон помощта може да подейства.

Ако някой има по-голяма сила, може да помогне на двама, трима или четирима души, когато те се нуждаят от помощ. Ако е още по-могъщ, може да помогне на стоици или хиляди и да повлияе благотворно върху кармата им. А ако някой е толкова могъщ, колкото според християнството е Христос Исус, Той помага на цялото човечество в момент, когато то се нуждае от помощ. Това не отменя действието на закона на кармата. Напротив, именно законът на кармата прави възможно делото на Христос Исус на Земята да оказва своето въздействие.

Изкупителят знае, че тъкмо чрез кармата изкупителното дело действително става достъпно за всички. Нещо повече, това дело бе извършено именно въз основа на закона на кармата – като причина, която в бъдеще ще породии прекрасни последици; като семе за по-късната жътва; като помощ за онзи, който допуска благословенията на изкуплението да му въздействат. Делото на Христос Исус изобщо е мислимо само ако законът на кармата съществува. Именно учението за кармата и прераждането е заветът на Христос Исус. В него не се казва: „Всеки трябва да понесе последиците от собствената си

постъпка“, а: „Последиците от постъпката трябва да бъдат понесени, независимо от кого.“

Ако теософът твърди, че не разбира еднократното дело на Христос Исус за цялото човечество, той не разбира и кармата. Същото важи и за свещеника, който твърди, че кармата пречи на изкуплението. Причината християнството досега да е наблягало по-слабо на този закон и на идеята за прераждането се корени в развитието на човечеството и ще бъде разгледана по-подробно по-късно.

Светът не се състои от отделни Азове, затворени всеки сам в себе си. В света господстват великото единство и великото братство. И както тук, във физическия живот, един брат или приятел може да подкрепи друг, така е и в духовния свят, но в много по-дълбок смисъл.

7. Действието на закона на кармата в човешкия живот

Щутгарт, 28 август 1906 г.

Днес бих искал да говоря за това как законът на кармата действа през отделните човешки животи. Преди това обаче позволете ми да отбележа, че всяко подобно изложение неизбежно остава непълно, защото тук не става дума нито за спекулации, нито за измислени случаи, а – както всъщност винаги би трябвало да бъде в окултизма – само за факти, само за неща, потвърдени от опита. Затова ще говорим за дадено явление само когато действително е бил наблюдаван човек, намирал се в съответното положение. За кармичните взаимовръзки ще говорим единствено въз основа на опита.

Още вчера засегнахме най-наболения въпрос на човешкия живот: как всъщност се формира съдбата ни и

на какво се дължат различните условия и заложби, с които се раждаме?

Ако искаме да разберем тези кармични взаимовръзки, трябва отново да вземем предвид казаното за различните тела на човека: физическото, етерното и астралното тяло, а вътре в тях – Азовото тяло, в което се съдържа останалата, по-висша част от човека. Когато разглеждаме кармичните взаимовръзки, ще ни интересува преди всичко как са свързани причините и следствията в тези различни тела.

Нека първо разгледаме физическото тяло, доколкото то има отношение към закона на кармата. Всички наши действия се извършват във физическия свят. За да донесем на някого радост или да му причиним болка, трябва да се намираме на едно и също място с него – разбира се, това не бива да се схваща съвсем буквално. Действията ни зависят от движенията на физическото ни тяло и изобщо от всичко, което произтича от него. Външната ни съдба в следващия живот е свързана с делата ни в този физически живот. Под външна съдба разбираме средата и условията, в които се раждаме. Който е извършил лоши дела, си подготвя неблагоприятна среда – и обратно. Първият важен кармичен закон гласи: делата от предишен живот определят външната съдба.

До втория основен закон стигаме по следния начин. Нека проследим развитието на човека. През живота си той придобива множество представи и понятия, изпитва различни усещания, натрупва преживявания и научава извънредно много. Така у него настъпват големи промени. Върнете се мислено само няколко години назад, към времето, когато още не знаехте нищо за Антропософията. Колко нови представи сте придобили оттогава и как се е променил животът ви! Всичко това е изменило астралното тяло, защото то е най-неплътното и най-fino – затова то се променя най-бързо.

Темпераментът, характерът и склонностите на човека

се променят много по-малко. Например у едно избухливо дете тези особености се променят много бавно. Темпераментът, характерът и склонностите често се запазват през целия живот. Преживяванията и представите се променят бързо, докато темпераментът, характерът и склонностите – бавно. Те са много устойчиви: макар също да се изменят донякъде, това става извънредно бавно. В сравнение с онова, което човек научава, те се изменят приблизително толкова бавно, колкото малката стрелка на часовника се движи спрямо голямата. Причината е, че всичко това е свързано с етерното тяло, а то се променя бавно, защото неговата материя се преобразява много по-трудно от материята на астралното тяло. Най-бавно се променя физическото тяло. То, така да се каже, получава своите заложби веднъж и ги запазва почти непроменени през целия живот. По-късно ще видим как човекът, който преминава през Посвещение, може да променя физическото си тяло и да въздейства върху етерното си тяло. Но първо трябва да разгледаме как тези процеси продължават отвъд границите на един живот.

Представите, усещанията и т.н., които изменят астралното тяло през един дълъг живот, едва в следващия живот ще предизвикат дълбока промяна в етерното тяло. Следователно, ако човек иска в следващия живот да се роди с добри склонности и навици, още в настоящия живот трябва, доколкото е възможно, да изгради съответните предпоставки в астралното си тяло. Който се стреми да върши много добри дела, ще се роди със склонност към добри дела. Тази склонност ще стане качество на етерното тяло. Ако някой иска да се роди с добра памет, още в настоящия живот трябва колкото може повече да упражнява паметта си, често да се връща мислено към отделните години от живота си и да прави преглед на целия си живот. Така той изгражда в астралното си тяло нещо, което в следващия живот става

качество на етерното тяло – залогба за добра памет. Който само препуска през света, в следващия живот ще се роди така устроен, че трудно ще се привързва към отделни неща в обкръжението си. И обратно – който дълго живее в тясна връзка с определена среда, ще се роди с особено влечение към всичко, което е характерно за подобна среда.

Така можем да разберем правилно как различните темпераменти произтичат от предишния живот, защото са качества на етерното тяло.

Холерикът има силна воля; той е смел, дързък, жаден за действие и изпитва силен подтик да върши много неща. Сред личностите в световната история холерици са били например Александър Велики, Ханибал, Цезар и Наполеон. Тази особеност на характера се проявява още в детството: такова дете иска да играе водеща роля сред другарчетата си.

Меланхоликът е силно съсредоточен върху себе си и затова лесно се отдръпва от другите. Той размишлява много, най-вече върху това как му въздейства обкръжението. Обича да се уединява и е склонен към недоверие. Това също се проявява още у детето: то не обича да показва играчките си, страхува се, че някой ще му отнеме нещо, и би искало да има отделно ключе за всяко нещо.

Флегматикът не проявява истински интерес към нищо. Той е бездеен и ленив, често се унася в мечти и търси сетивни наслади.

При сангвиника, напротив, интересът към всичко се пробужда лесно, но не се задържа, а бързо и лесно угасва; той често сменя увлеченията си.

Това са четирите основни черти на характера, които човек може да притежава. Обикновено у човека се съчетават и четирите темперамента, но един от тях винаги се откроява като основен тон, изразен повече или по-малко отчетливо. Тези четири темперамента намират израз в етерното тяло. Следователно съществуват

четири различни основни вида етерни тела. Те на свой ред имат различни течения и движения, които се проявяват в астралното тяло като определен основен цвят. Самият темперамент не зависи от астралното тяло, а само се проявява в него.

По силата на кармата меланхоличният темперамент се поражда най-вече тогава, когато в предишния си живот човек е бил принуден да живее в съвсем малък и тесен кръг, дълго да остава сам и непрестанно да се занимава само със себе си, поради което не е успял да събуди у себе си интерес към нищо друго. Холерик, напротив, става онзи, който в предишния си живот е опознал много, сблъскал се е с много неща и не е оставал само страничен наблюдател – човек, с когото животът се е отнесъл сурово. Флегматик или сангвиник става онзи, който е водил приятен живот без много борби и несгоди или пък е видял много и е минал покрай много неща, но само като наблюдател. По силата на кармата всичко, което става в астралното тяло през този живот, в следващия живот по същество преминава в следващото попълтно тяло – етерното.

Отгук се вижда как човек може да работи за следващия си живот. В окултните школи съзнателно се работи именно в тази посока. В миналото тази работа беше още по-интензивна, отколкото днес. Разликата е свързана с цикличните промени в развитието. Преди около пет хиляди години окултният учител имаше съвсем друга задача – тогава той трябваше да се грижи преди всичко за цели групи хора, защото те още не бяха стигнали дотам, че всеки сам да се грижи за себе си. Съзнателно се работеше за това в следващия живот цели категории и групи хора да образуват хармонично цяло. Но хората стават все по-индивидуални и все по-самостоятелни. Затова днес окултният учител вече не може да използва човека като средство за постигане на някаква цел, а трябва да се отнася към всеки отделен човек като към цел сама по

себе си и да доведе развитието му дотам, докъдето позволяват възможностите на самия човек. В най-древните култури, например в Индия, цялото население беше разделено на четири касты, а работата с хората беше насочена към това в следващия живот те да се впишат в определена каста. Цялото им обучение беше организирано така, че да направлява развитието им за хилядолетия напред и в продължение на хилядолетия да преобразява облика на света. Именно оттук идваше голямата власт на окултните водачи.

Как тогава човек въздейства върху етерното си тяло в подготовка за следващия живот? Всичко, което той изгражда в етерното си тяло, се развива, макар и много бавно, а възпитанието може целенасочено да формира определени навици. Онова, което протича в етерното тяло през един живот, се проявява през следващия във физическото тяло. Всички склонности и навици на сегашното етерно тяло създават в следващия живот предразположение към здраве или болест. Добрите склонности и добрите навици създават предразположение към здраве, а лошите склонности и лошите навици се проявяват през следващия живот като предразположение към определени болести. Решението, твърдата воля да се освободим от лош навик, прониква още по-дълбоко – чак до физическото тяло – и така създава предразположение към здраве.

Наблюденията показват особено ясно как във физическото тяло възниква предразположението към инфекциозни болести. Дали човек действително ще се разболее, зависи от делата му. Дали обаче е предразположен към дадена болест и доколко е изложен на нея, зависи от склонностите му в предишния живот. Колкото и странно да звучи, инфекциозните болести се коренят в егоистичен стремеж към придобиване, който през предишния живот е бил особено силно развит.

За да разберем здравето и болестта, трябва да имаме

предвид колко много фактори действат съвместно. Например болестите не са непременно само въпрос на индивидуална карма – съществува и карма на народа.

Интересен пример за своеобразните взаимовръзки в духовния живот е преселението на хуните и монголските племена, устремили се от Азия на запад. Тези монголски племена бяха изостанали представители на атлантите. Докато индийците, германите и други народи напредваха в развитието си, монголите бяха техни братя, останали на определено стъпало. Както по пътя на човешкото развитие са се отделили животните, така се отделят и по-нисши народи и раси. Монголските племена бяха изостанали атланти, претърпели упадък във физическото си развитие. В астралното тяло на такива изостанали хора се наблюдава голямо количество разлагаща се астрална материя.

Когато монголите се срещнаха с германите и другите средноевропейски народи, последните бяха обзети от страх и ужас. Страхът и ужасът са състояния на астралното тяло, в които подобни разлагащи се астрални вещества се развиват особено добре. Така астралните тела на европейците се заразиха, а в по-късните поколения заразата се прояви във физическото тяло – не у отделния човек, а у цели народи. Това беше проказата – страшната болест, която през Средновековието причини такива опустошения. Тази болест беше физическата последица от въздействието върху астралното тяло.

Тук не можете да се опрете на филологическите изследвания, защото от тях не може да се узнае нищо за тези астрални въздействия. Но още в самите имена можете да откриете указания за произхода от древната атлантска раса: на езика на северните народи Атила, предводителят на хуните, носи името Атли, което означава човек, произхождащ от атлантите.

Ето как и болестите, които засягат цели народи, имат своите причини. В древността хората все още са знаели

за такива неща, а Библията е изразила истината за тези взаимовръзки с думите, които често се разбират погрешно: „Който въздава за прегрешението на бащите до третото и четвъртото поколение“ (Изход 20:5). Тук се имат предвид не последователните възплъщения на отделния човек, а поколенията – този вид карма на народа. Това трябва да се разбира буквално; изобщо много подобни слова трябва да се приемат по-буквално, отколкото се смята.

Човек първо трябва да се научи да чете религиозните писания с разбиране. В това отношение има четири степени.

Първата е тази на наивния човек от древността, който приемаше писанията буквално. С поумняването на хората обаче това се случваше все по-рядко. На втората степен стоят либералите и свободомислещите, които, вече поумнели, тълкуват писанията всеки по своему. Така те често не разкриват смисъла им, а им придават собствен смисъл. Третата степен е тази на символистите. Те тълкуват всичко символично: както древните митове и предания, така и живота на Христос Исус. Разбира се, всичко зависи от ума на отделния човек, защото той може да създава по-смислени или по-малко смислени образи. Но има и четвърта степен – на нея се намира човекът с окултно познание. Той отново може да разбира всичко буквално, защото чрез духовното си познание вниква във взаимовръзките.

От казаното можете да разберете как онова, което порано е съществувало в духовния живот като чувства и навици, по-късно се проявява във физическия живот. Оттук можем да изведем важен практически принцип: ако навиците на хората се насочват в благоприятна посока, в следващите поколения се подобряват не само нравственият живот на народа, но и неговото здраве. Обаче е вярно и обратното. Това е кармата на народа.

Днес е широко разпространена една болест, която преди сто години е била почти непозната. Причината не е, че тогава не са я разпознавали, а че тя действително не е била разпространена. Това е нервността. Тази особена форма на заболяване е последица от материалистичния светоглед на 18 век. Тя никога не би възникнала без предшестващите я навици на материалистично мислене. Окултният учител знае, че ако материализмът продължи още десетилетия, това би имало опустошителни последици за здравето на народа.

Ако не се противодействаше на тези материалистични навици на мислене, по-късно хората щяха да бъдат не просто нервни в обичайния смисъл. Нещо повече, децата щяха да се раждат треперещи и не само да възприемат обкръжението си, а да изпитват болка от всяко негово въздействие. Преди всичко психичните заболявания щяха да се разпространяват с невероятна бързина – през следващите десетилетия щяха да възникнат епидемии от безумие. Именно към тази опасност вървеше човечеството: към епидемично разпространение на психични заболявания. Тъкмо тази картина на бъдещето принуди окултните водачи на човечеството, Учителите на Мъдростта, да влеят нещо от духовната мъдрост в цялото човечество. Само такъв духовен светоглед може отново да създаде у идните поколения добра заложба за здраве. Виждате, че Антропософията е дълбоко движение, породено от потребностите на човечеството.

Преди едно столетие „нервен“ са наричали човек със силни нерви – с нерви като въжета. Самата промяна в значението на думата показва, че в света се е появило нещо съвсем ново.

Каква е връзката между закона на кармата и физическата наследственост? Физическата наследственост играе голяма роля. Знаем, че у сина отново се проявяват определени качества на бащата и на предците. Така

например в продължение на двеста и петдесет години в рода Бах е имало двадесет и осем бележити музиканти. Бернули е бил бележит математик, а след него в рода му са се появили още осем бележити математици. Казват, че всичко това се дължи на наследствеността, но това е вярно само отчасти. За да стане човек изтъкнат музикант, не е достатъчно да е развил музикални заложби в душата си – необходимо е да притежава и съответната физическа заложба: добър слух. Фино устроените слухови органи са чисто физическа особеност на музикантския род и се предават от родителите на детето.

Следователно в семейство, в което много се занимават с музика, слуховите органи са добре развити за възприемане на музика. Ако се въплъти душа със силно развити музикални заложби, разбираемо е, че тя ще се роди там, където са налице подходящи физически органи, а не в семейство, което изобщо не се занимава с музика, защото там самата душа би закърняла. Това напълно се съгласува със закона на кармата.

Същото се отнася и за моралната смелост. Ако подобна заложба не намери подходящата кръв, тя закърнява. Виждате, че човек трябва внимателно да избира родителите си! Не детето прилича на родителите си; то се ражда при родители, които най-много приличат на него.

Тук възниква въпросът: не омаловажава ли това майчината любов? Съвсем не. Детето се насочва към майка си именно защото най-дълбоката симпатия съществува още преди раждането. Така началото на любовта се отмества още по-далеч в миналото, а след раждането тя просто продължава. Детето е обичало майка си още преди да се роди – затова не е чудно, че по-късно майката отвърща на тази любов. Така майчината любов не се отрича, а за пръв път се обяснява въз основа на истинските ѝ причини. Утре ще говорим повече за това.

8. Добро и зло. Индивидуални кармични въпроси

Щутгарт, 29 август 1906 г.

Продължаваме да разглеждаме отделни въпроси за кармата във връзка с човешкия живот.

Следващият въпрос е: как окултното учение разглежда възникването на съвестта? За човека на днешната степен на развитие съвестта се проявява като своеобразен вътрешен глас, който му казва какво трябва да прави и от какво да се въздържа. Как е възникнал този вътрешен глас?

Интересно е да проучим дали в историческото развитие на човечеството винаги е съществувало нещо подобно на онова, което днес наричаме съвест. Откриваме, че на много ранни етапи от развитието на народите не е имало дума за това понятие. В гръцката литература тази дума се появява едва на сравнително късен етап, така че тя още не е съществувала в езика на по-древните гърци. Същото важи и за други народи: в началото на своето развитие те също не са имали дума за съвест. Оттук можем да заключим, че хората едва постепенно са започнали да осъзнават съвестта, и то с различна степен на яснота. И това действително е така. Съвестта е възникнала и се е формирала едва на сравнително късен етап от историята на човешкото развитие. По-късно ще видим какво са имали нашите предци вместо съвест.

Как постепенно се формира съвестта? Нека вземем един пример. По време на едно от пътуванията си Дарвин срещна канибал и между другото се опита да му обясни, че не е добре един човек да изяжда друг. Дивакът обаче каза: „За да реши човек дали е добро или лошо да изяде друг човек, нали първо трябва да го е изял!“ Той

все още не преценяваше доброто и злото според нравствени понятия, а според това дали нещо му е приятно. Беше изостанал представител на една много древна степен на културното развитие, през която някога всички сме преминали.

Как човекът стигна до разграничението между добро и зло? Например по следния начин: практикуваше канибализъм, докато един ден сам не се оказа в положението да бъде изяден. Тогава от собствен опит разбра, че същото може да сполети и него. Така осъзна, че нещо тук не е съвсем наред, а плодът от това преживяване остана с него в Камалока и Девакан. При следващото въплъщение той донесе със себе си все още съвсем смътното чувство, че постъпва неправилно. След още няколко въплъщения това чувство стана по-ясно; човекът започна да обръща внимание на чувствата на другите и постепенно придоби известна съдържаност. След редица други въплъщения смътното чувство се затвърди и се оформи мисълта: „Това не трябва да се прави.“

По същия начин в началото на културното развитие дивакът ядеше всичко безразборно. Това му причиняваше стомашни болки и постепенно той разбра, че едни неща може да яде, а други – не. Натрупаният по този начин опит постепенно се превърна в гласа на съвестта.

Какво тогава представлява съвестта? Тя е резултат от опита, натрупан през различните въплъщения. В основата си всяко знание – от най-висшето до най-нисшето – е резултат от опита – то е възникнало чрез проби и опит.

С това е свързан един интересен факт. Логиката – учението за мисленето – съществува като наука едва от времето на Аристотел. Оттук трябва да заключим, че и правилното мислене е възникнало едва с течение на времето. И това действително е така. Самото мислене е трябвало най-напред да се развие. Правилното мислене – логиката – е възникнало едва с течение на времето въз

основа на наблюдението, че погрешното мислене води до лоши последици. Хората са придобили знанието през много въплъщения. След продължителни опити човечеството е натрупало цяло съкровище от знания. Тук виждаме значението на закона на кармата: от опита постепенно се оформят трайни навици и склонности. Съвестта също е такава склонност и остава трайно свързана с етерното тяло. След като астралното тяло многократно се е убеждавало, че едно или друго не е правилно, тази склонност се установява в етерното тяло като трайно качество.

Друга интересна кармична взаимовръзка се проявява както в егоистичното поведение, превърнало се в навик, така и в съпреживяването с другите, изпълнено с любов и съчувствие. Има хора, у които егоизмът се е превърнал в дълбоко вкоренен навик – при това не само като стремеж към придобиване. Има и хора, които живеят алтруистично, с любов и съчувствие към другите. И едното, и другото са свързани с етерното тяло и се проявяват във физическото тяло в следващия живот. Хората, които в един живот по навик постъпват егоистично, в следващия остаряват преждевременно и рано се съсухрят. Обратно – дългото запазване на младостта и свежестта произтича от предишен живот, изпълнен с любов и всеотдайност. Следователно човек може съзнателно да подготви и физическото си тяло за следващия живот.

Ако си спомните казаното от мен вчера, вероятно у вас възниква въпросът: какво става с онова, което човек придобива чрез самото физическо тяло? Делата му определят бъдещата му съдба. Но какво става с болестите, които той е прекарал през този живот?

Колкото и странно да звучи, отговорът на този въпрос не е нито спекулация, нито теория. Той се основава на опита на окултната наука и разкрива мисията на болестта. Фабр д'Оливе, изследовател на началните глави на Битие, веднъж си послужил с много красив образ. Той

сравнява оформянето на съдбата с природен процес и казва: „Ценната перла възниква вследствие на заболяване – тя се образува от вещество, отделяно от бисерната мида. В този случай живият организъм трябва да заболяе, за да създаде нещо ценно.“ Както перлата се образува вследствие на заболяване на мидата, така и болестите, понесени от физическото тяло през един живот, се проявяват през следващия като естетическа красота. В единия случай прекараната болест се проявява в следващия живот като красота на собственото тяло; в другия за преживяната заедно с околните заразна болест човекът бива възнаграден с красотата на обкръжението.

Следователно красотата се развива по кармичен път от страдания, болки, лишения и болести. Това е поразителна взаимовръзка, но тя действително съществува. Дори усетът за красота се развива чрез страдания. В света няма нищо красиво без страдания, болки и болести. Нещо много подобно откриваме и в развитието на човечеството като цяло. Отгук ще разберете колко удивителни са кармичните взаимовръзки в живота, както и че на въпросите за злото, болестта и болката изобщо не може да се отговори, ако не се познават дълбоките взаимовръзки в развитието на човечеството.

Ако проследим еволюцията назад, стигаме до много, много древни времена. Тогава условията бяха съвсем различни, а самата Земя беше съвсем друга. Висшите животни още не съществуваха. Имаше време, когато все още нямаше нито риби, нито земноводни, нито птици, нито бозайници, а само животни, стоящи в развитието си по-ниско от рибите. Човекът вече съществуваше, но в съвсем друга форма. Физическото му тяло беше още много несъвършено, а духовното му тяло беше по-развито. Човекът все още се намираше в меко етерно тяло, а душата оформяше отвън физическото му тяло. Той все още съдържаше в себе си всички останали същества. Покъсно човекът напредна в развитието си и отдели от себе

си рибешката форма, която дотогава носеше в себе си. Това бяха огромни, фантастично изглеждащи създания, които не приличаха на днешните риби. След това човекът отново напредна в развитието си и отдели от себе си птиците. После от него се отделиха влечугите и земноводните – гротескни същества като праисторическите влечуги и ихтиозаврите, които всъщност бяха само късно запазили се представители на същества, изостанали по-рано в развитието си и още по-малко приличащи на човека. По-късно човекът отдели от себе си бозайниците. Накрая отдели и маймуните, а самият той продължи към по-висока степен на развитие.

Следователно човекът още от самото начало беше човек, а не маймуна. Той отдели от себе си цялото животинско царство, за да стане самият той по-съвършен – също както от оцветена течност постепенно отделяме оцветителите и запазваме чистата вода. Природоизследователи от по-ранни времена като Парацелз и Окен са изразили това по прекрасен начин: когато погледне към животинския свят, човек трябва да си каже: „Носех всичко това в самия себе си и го отделих от собственото си същество.“

Така човекът носеше в себе си онова, което по-късно се намираше извън него. И днес той все още носи в себе си нещо, което по-късно ще се окаже извън него: своята карма с двете ѝ страни – доброто и злото. Както човекът е отделил от себе си животинското царство, така един ден ще отдели от себе си и доброто, и злото и ще ги изведе във външния свят. Доброто ще породи една добра по природа човешка раса, а злото – друга отделна зла човешка раса. Това е казано и в Апокалипсиса на Йоан, но не бива да се разбира погрешно. Тук обаче трябва да разграничаваме развитието на душата от развитието на расите. Една душа може да е възплътена в западаща раса, но ако самата тя не става зла, не е необходимо отново да се възплъщава в такава раса. Вместо това тя се възплъщава

следващия път във възходяща. В западащите раси се въплъщават достатъчно души, идващи от други места.

Но онова, което е вътре в човека, трябва да излезе навън, а той ще продължава да се издига, когато действието на кармата му се изчерпи. С това е свързано нещо изключително интересно. Именно с оглед на това развитие на човечеството още преди векове бяха основани тайни ордени, които си поставиха възможно най-високи задачи. Един от тях е Манихейският орден. Науката не знае почти нищо достоверно за него. Смята се, че манихеите са учили, че по природа съществуват добро и зло, които се борят помежду си, и че това според тях е било предопределено още при Сътворението.

Това е само смътна, изопачена до безсмислица представа за истинската задача на манихеите. Отделните членове на ордена се подготвят по съвсем особен начин за своята велика задача. Орденът знае, че ще има хора, в чиято карма вече няма да остане зло, но че ще съществува и зла по природа раса. В тази раса злото ще се прояви в още по-висока степен, отколкото при най-свирепите животни, защото хората от нея ще вършат зло съзнателно и обмислено, с високо развит разсъдък. Манихейският орден още отсега обучава членовете си не само да се борят със злото, но и да развият способността в по-късни въплъщения да го преобразуват в добро.

Тази задача е изключително трудна: при едно лошо дете редом със злото има и добро, което чрез личен пример и възпитание може да бъде развито до по-висока степен. В онези зли човешки раси обаче такова добро няма да има. Членът на Манихейския орден още днес се учи как из основи да преобрази онези, които са напълно зли по природа. Когато тази работа се увенчае с успех, преобразеното зло ще стане нещо особено добро. Святостта ще стане всеобщо нравствено състояние на Земята, а до нея ще доведе силата за преобразяване на злото. Но това състояние може да бъде постигнато само

ако злото най-напред се обособи. Именно в усилието, което трябва да се положи за преодоляването на злото, се развива силата за достигане на най-висша святост. Нивата трябва да се натори с отвратителен тор – той най-напред трябва, така да се каже, да ферментира в почвата. Така човечеството се нуждае от тора на злото, за да достигне състоянието на най-висша святост. Това е мисията на злото. Човек става силен, когато трябва да напряга мускулите си. По същия начин, ако доброто трябва да се възвиси до святост, то най-напред трябва да преодолее злото, което е неговата противоположност. Злото е допуснато, за да издигне човечеството на по-висока степен.

Подобни неща ни позволяват да надникнем в тайната на живота. По-късно, след като преодолее злото, човекът ще може да започне да освобождава съществата, които е изтласкал надолу и за чиято сметка се е развивал. В това е смисълът на развитието.

Следва още нещо по-трудно. Черупката на охлюва и черупката на мидата са отделени от живата субстанция на самото животно. Домът, който обгръща охлюва, първоначално е бил вътре в него – това е собственото му тяло в уплътнена форма. Теософията казва: „Ние сме едно цяло с всичко, което ни заобикаля.“ Тези думи трябва да се разбират в смисъл, че някога човекът е съдържал всичко в себе си. Действително земната кора е възникнала, защото човекът някога я е отделил от себе си чрез кристализация.

Както охлювът е съдържал в себе си своята черупка, така и човекът е съдържал в себе си всички останали същества и природни царства – минералното, растителното и животинското. Той може да каже за тях: „Субстанциите се намираха в мен – аз отделих съставните им части чрез кристализация.“ Сега той гледа към нещо извън самия себе си и съзерцава всички тези същества и

царства. Когато казва: „Всичко това съм самият аз“, думите му придобиват съвсем конкретен смисъл.

Втората идея е още по-трудна за разбиране. Представете си онова древно състояние на човечеството, когато от човека все още не беше отделено нищо. Човекът вече съществуваше и имаше представи. Те обаче не възникваха от впечатленията от външния свят, а чисто субективно – всичко произлизаше от самия него. Сънят е наследство от онази епоха, когато човекът сякаш изтъкаваше целия свят от самия себе си. След това той постави света пред себе си като нещо отделно. Ние сами сме създали нещата и в другите създания виждаме собствените си творения – собствената си същност, придобила твърда форма.

Кант говори за „нещото само по себе си“ – за истинската природа на нещата, която според него човек не може да познае. Но такова нещо няма. Познанието няма граници, защото във всичко, което вижда около себе си, човекът открива следите, оставени от собствената му същност.

Казах всичко това, за да ви покажа, че ако разглеждаме нещата само от едната им страна, никога не можем да стигнем до истинско разбиране. Трябва ясно да осъзнаваме, че всичко, което днес виждаме в сегашния му вид, в по-ранни времена е било съвсем различно. Можем да го разберем само ако сравним настоящето с миналото. Така е дори когато разглеждаме само сетивния свят – ако се ограничим до сетивното наблюдение, никога няма да разберем защо изобщо съществува болестта и каква е мисията на злото.

Но всички тези взаимовръзки имат дълбок смисъл. Целият процес на отделяне, който ви описах, е бил необходим, за да може човекът да развие собствен вътрешен живот. Той е трябвало да отдели от себе си онова, което първоначално е носел в себе си, за да може да осъзнае самия себе си. Така разбираме мисията на

болестта, мисията на злото и мисията на външния свят. Това са великите взаимовръзки, които се разкриват, когато разглеждаме закона на кармата.

Нека сега разгледаме още няколко отделни често задавани въпроса, свързани с кармата. Каква кармична връзка стои зад това, че много хора умират съвсем млади – например още като деца? Окултната наука познава случаи, които показват следното. В един такъв случай беше изследвана връзката между рано починало дете и предишния му живот. Установи се, че в онзи живот човекът имаше много добри заложи и ги използваше добре. Той беше станал много способен член на човешкото общество, но зрението му беше леко отслабено. Поради слабото си зрение не можеше да вижда достатъчно ясно и затова всичките му преживявания придобиваха особен оттенък. Във всяко негово преживяване липсваше по някоя малка подробност, с която то би било по-пълноценно. Заради слабото си зрение той не успяваше да разгърне напълно способностите си. Би могъл да постигне нещо наистина забележително, ако зрителните му органи бяха здрави.

Той умря и съвсем скоро след това се възплъти отново със здрави очи, но живя само няколко седмици. Така съставните части на съществото му натрупаха опит в изграждането на здрави очи, а самият човек получи възможност да поживее за кратко, за да придобие онова, което все още му липсваше – като своеобразна корекция на предишния живот. Разбира се, болката на родителите ще бъде кармично уравновесена, но именно чрез тях трябваше да се осъществи тази корекция.

Каква е кармичната причина за мъртвородените деца? По този въпрос трудно може да се говори. В някои случаи, изследвани по окултен път, астралното тяло вече се беше свързало с физическото тяло, но след това отново се оттегли, поради което физическото тяло се роди мъртво. Защо обаче астралното тяло се оттегля?

Причината е следната: някои съставни части на висшата човешка природа са свързани с определени физически органи. Например нито едно същество не може да има етерно тяло без клетки. Камъкът няма етерно тяло, защото, за разлика от растението, няма съдове или клетки. По същия начин астралното тяло е свързано с нервната система. Растението няма астрално тяло именно защото няма нервна система. Ако в едно растение проникнеше астрално тяло, самото растение вече не би могло да има физическия облик на растение. Тогава растението би трябвало да има нервна система – също както камъкът би трябвало да има клетки, ако беше проникнат от етерно тяло.

За да може Азовото тяло постепенно да се прояви, във физическото тяло трябва да има топла червена кръв. Всички животни с червена кръв бяха отделени от човека през една епоха, когато у него се подготвяше развитието на Аза. Оттук разбираме, че физическите органи трябва да бъдат в изправност, за да могат висшите тела да ги обитават. Важно е да имаме предвид, че формата на физическото тяло се изгражда изцяло чрез физическата наследственост. Възможно е съставът на телесните течности да бъде неблагоприятен, въпреки че в духовно и душевно отношение родителите си подхождат добре. Тогава не се образува годно физическо тяло: човешкият зародиш получава физическо тяло, което висшите тела не могат да обитават.

Например етерното тяло се свързва с физическото тяло, след което астралното тяло трябва да овладее физическото тяло. Астралното тяло обаче не намира подходящ физически организъм, чрез който да действа, и затова трябва отново да се оттегли. Физическото тяло остава без него и се ражда мъртво. Следователно до мъртво раждане се стига, когато съставът на телесните течности е неподходящ и поради това не може да се изгради подходящ физически организъм за духовно-душевното

човешко същество, което предстои да се въплъти. Физическото тяло може да се развива само дотолкова, доколкото е способно да приеме в себе си по-висшите съставни части на човека. Виждате колко подробно трябва да изследваме кармичните взаимовръзки.

Как се осъществява кармичното уравнovesяване? Когато един човек е причинил нещо на друг, между тях трябва да настъпи кармично уравнovesяване. За тази цел те трябва да бъдат въплътени едновременно. Как става това? Какво събира хората? Кои сили го осъществяват? Механизмът на кармата е следният. Причинил съм зло на един човек и в резултат той е страдал. После умирам и отивам в Камалока. Непосредствено след смъртта трябва първо да видя стореното в панорамата на изминалия живот – това не ми причинява болка.

След това изживявам живота си в обратен ред. Когато през периода на Камалока отново стигна до съответния момент, сам трябва да изтърпя болката, която другият човек е понесъл. Тогава към спомена се прибавя и самото чувство, което се запечатва в астралното тяло. Отнасям със себе си в Девакана част от тази болка и от преживяното в мен остава определена сила. Трябва да преживея отвътре болката или радостта, които другият човек е изпитал вследствие на моите действия. Това привлича определени сили в астралното ми тяло и аз отнасям много от тях със себе си в Девакана.

Когато се върна за ново въплътение, тези сили отново ме привличат към съответния човек, за да се уравни кармата. Така отново се срещат всички хора, които някога са преживели нещо заедно – през периода на Камалока те са приели тези сили в себе си.

Разбира се, един човек, въплътен във физическо тяло, може да носи в себе си преживявания от Камалока, свързани с няколко души, и така да уравни кармата си с тях. Един случай, познат на окултната наука, ще ни послужи за пример. Един човек беше осъден на смърт от

петима съдии. Какво се беше случило? В предишния си живот той беше убил именно тези петима души и кармичните сили бяха събрали шестимата за кармично уравновесяване. Това обаче не поражда безкрайна кармична верига, понеже други кармични връзки променят по-нататъшния ход на събитията.

Виждате по какъв тайнствен начин действат духовните сили, за да изградят сложното човешко същество. Когато през следващите дни разгледаме цялостното развитие на Земята и човека, ще ни станат ясни още много важни аспекти.

9. Еволюцията на Земята

Щутгарт, 30 август 1906 г.

Ако се запитаме как е възникнал човекът в прадревни времена и как се е формирал оттогава до днес, преди всичко трябва да си припомним онова, което изложихме за човешката същност. Човекът има седем съставни части. Първата – физическото тяло – е, така да се каже, най-нисшата. Етерното тяло е по-висше и по-фино, а астралното – още по-висше и по-фино. Азовото тяло засега съществува само в залогба. Но би било погрешно да заключим, че най-висшето тяло, което човекът притежава днес, е и най-съвършеното, а физическото – най-несъвършеното. Истината е тъкмо обратната: физическото тяло е най-съвършената съставна част на човешкото същество. Несъмнено някога по-висшите съставни части ще постигнат далеч по-голямо съвършенство, но днес физическото тяло е най-високо развитото по рода си.

Физическото тяло е устроено с неописуема мъдрост. Веднъж ви описах строежа на бедрената кост като пример. Вътрешната носеща структура на всяка кост е

подредена толкова мъдро и изградена толкова изкусно, че никой съвременен инженер не би могъл да реши по този начин задачата – с най-малка маса да постигне най-голяма носеща способност. Колкото по-дълбоко опознаваме удивителния строеж на човешкото тяло, толкова по-силно възхищение буди то у нас. Удивителен е например строежът на мозъка и сърцето.

Сърцето не допуска грешки, но човешкото астрално тяло допуска много. Влеченията и страстите на астралното тяло връхлитат физическото тяло и надделяват над него. Когато приема неподходяща храна, човек отново се води от астралното си тяло. Физическото сърце поддържа правилното кръвообращение, но астралното тяло непрестанно го напада, защото влеченията му са насочени към онова, което вреди на сърцето. Кафето, чаят⁷ и алкохолът са отрови за сърцето и въпреки това то често е принудено да понася въздействието им ден след ден – и все пак устоява. То е толкова издръжливо, че в продължение на седемдесет или осемдесет години се противопоставя на всички бури на астралното тяло. Следователно в йерархията на телата физическото тяло е най-съвършеното до най-малката подробност.

Етерното тяло е по-малко съвършено, астралното е изостанало още повече в развитието си, а най-слабо развито е Азовото тяло. На какво се дължи това? Причината е, че физическото тяло се е развивало най-дълго. То е най-старата съставна част на човешкото същество. Етерното тяло е по-младо, астралното – още по-младо, а най-младо е Азовото тяло.

За да разберем това развитие на телата, трябва да знаем, че законът на прераждането е всеобщ закон на света. Не само човекът се въплъщава отново и отново –

⁷ Под „чай“ тук се разбира чай от листата на чаения храст (*Camellia sinensis*) – например черен или зелен чай, а не билкови и плодови запарки.

на този закон са подчинени всички същества и всички планети. Цялата ни Земя, заедно с всичко върху нея, е преминала през предишни въплъщения. Засега ще се спрем по-специално на три от тях.

Преди да стане такава, каквата е днес, Земята беше друга планета. В най-дълбока древност нашата Земя беше планетата, която окултната наука нарича Стария Сатурн. Четирите последователни въплъщения са: Старият Сатурн, Старото Слънце, Старата Луна и Земя.

Както между две последователни човешки въплъщения има периоди в Камалока и Девакан, така и между всеки две планетарни въплъщения на Земята има период, през който тя е невидима и не проявява външен живот. Периодът между въплъщенията на нашата планета се нарича пралай, а този, през който тя е въплътена, – манвантара.

Имената Старият Сатурн, Старото Слънце и Старата Луна обаче не обозначават небесните тела, които днес наричаме така. Онова, което тук се нарича Старо Слънце, не е днешното ни Слънце. Днешното Слънце е неподвижна звезда. В хода на въплъщенията си то се е издигнало от субстанцията и същността на планета до ранга на неподвижна звезда. Старото Слънце беше планета. Също така Старата Луна не е днешната Луна. Тя беше третата степен от въплъщенията на Земята. Същото се отнася и за Стария Сатурн – той беше първата степен от развитието на Земята.

Човекът съществуваше още на планетата Стар Сатурн. Старият Сатурн не светеше, но можеше да бъде чул с деваканичен слух: той звучеше. След като просъществува известно време, Старият Сатурн постепенно изчезна, остана невидим за дълъг период, а после отново се появи като Старото Слънце. След това то премина през същия процес и отново се появи като Старата Луна. Накрая по същия начин се появи Земята.

Не бива обаче да си представяме Стария Сатурн,

Старото Слънце, Старата Луна и Земята като четири отделни планети. Това би било напълно погрешно. Те са четири състояния, в които се проявява една и съща планета, четири нейни истински метаморфози. Заедно с планетата се преобразяват и всички същества върху нея. При тези последователни планетарни състояния човекът не е преминавал от една планета на друга, а самата Земя е преминавала през различни състояния.

Когато нашата Земя се намирала в състоянието на Стария Сатурн, съществувала само най-първите заложи на човешкото царство. Днешното толкова изкусно изградено човешко тяло тогава съществувало само като съвсем първоначална заложиба. Нямаше минерали, растения или животни. Човекът е първото същество, появило се в хода на нашето планетарно развитие. Но човекът на Стария Сатурн се различавал съществено от днешния човек. Той бил до голяма степен духовно същество.

Не бил могъл да бъде видян с физически очи, а и такива очи тогава още не съществували. Само същество с деваканично виждане бил могло да възприеме този човек. Тази първоначална човешка форма приличала на своеобразно аурично яйце. В него имало странно черупчесто образуване с формата на малка круша, сякаш съставено от съединени стридени черупки и наподобяващо вихър. Целият Стар Сатурн бил изпълнен с такива наченки на физически образувания – сякаш те се били отделили от духовното и се били съгостили.

В хода на развитието физическото тяло на човека се изградило от тези образувания, които тогава само смътно загатвали онова, което щело да се появи по-късно. Тогава то представлявало нещо като първичен минерал, около който още не се било образувало етерно тяло. Затова може да се каже, че човекът тогава преминавал през минерална степен на развитие. Но това не било днешното минерално царство – подобна представа би

била напълно погрешна. На Стария Сатурн съществуваше само човекът в тази първична форма – отделно минерално, растително и животинско царство още нямаше.

Както човекът преминава през различни етапи от живота си – като дете, младеж или девойка, мъж или жена, старец или старица, – така и планетата преминава през свои жизнени етапи. Преди на Стария Сатурн да се появят отложилите се в него частици, той беше най-напред образуване в Арупа Девакан, после – в Рупа Девакан⁸, а след това – астрално образуване. След това частиците постепенно изчезнаха и Старият Сатурн премина обратно през същите степени към мрака на пралая.

В антропософската литература такова преобразуване от духовното във физическото и обратно се нарича „кръг“ или „жизнено състояние“. Всеки кръг от своя страна преминава през седем състояния: Арупа, Рупа, астрално, физическо, после отново астрално, Рупа и Арупа. Те неправилно са били наричани „глобуси“; всъщност представляват състояния на формата. Не става дума за седем кълба, които се сменят едно след друго. Планетата е винаги една и съща, но преминава през различни преобразявания, а съществата се преобразяват заедно с нея.

Старият Сатурн премина през седем такива кръга, или жизнени състояния. Във всеки кръг планетарното образуване се усъвършенства и едва през седмия достига възможното за него съвършенство. Във всеки кръг се преминава през седем преобразявания, или състояния на формата. Така Старият Сатурн е преминал през седем по седем, тоест общо четиридесет и девет преобразявания. През същото развитие са преминали Старото Слънце и Старата Луна, а Земята преминава

⁸ „Арупа“ на санскрит означава „безформен“ и обозначава най-висшите области на Девакана. А „Рупа“ означава „форма“ и обхваща нисшите сфери на Девакана.

през него сега. В бъдеще ще последват още три планетарни състояния: Бъдещият Юпитер, Бъдещата Венера и Бъдещият Вулкан.

И така, имаме седем планети, всяка със седем по седем състояния. На езика на окултната наука това се записва като 777. В този запис цифрата 7 на мястото на единиците означава „глобусите“, на мястото на десетиците – кръговете, а на мястото на стотиците – планетите. Тези числа трябва да се умножат едно с друго. Така нашата планетарна система трябва да премине през $7 \times 7 \times 7$, тоест 343 преобразявания.

В „Тайната доктрина“ на Елена Блаватска намираме един забележителен пасаж. Голяма част от съдържанието на „Тайната доктрина“ е вдъхновена от една от най-висшите духовни индивидуалности. Великите Посветени обаче винаги са се изразявали много предпазливо и само са загатвали. Преди всичко те винаги оставят нещо и за собствените усилия на хората. Затова този пасаж е изпълнен със загадки. Елена Блаватска знаеше това. Учителят не спомена нищо за последователни въплъщения, а каза само: „Научете се да решавате загадката на 777-те въплъщения.“ Той искаше хората да разберат, че всъщност става дума за 343. В „Тайната доктрина“ е поставена задачата, но не е дадено решението – то е открито едва неотдавна.

И така, през развитието на Стария Сатурн в неизмеримо далечното минало човекът се намираше в първото си зародишно състояние. После Старият Сатурн изчезна в пралая и излезе отново от нея като Старото Слънце. Заедно със Старото Слънце от мрака на пралая отново се появи и човекът, древният обитател на Вселената. Междувременно обаче човекът беше придобил способността да отделя нещо от себе си, подобно на охлюва, който образува черупката си от собственото си вещество. Той отделяше от себе си образувания с форма на черупки, които се рееха, а по-фините вещества задържаха в себе си,

за да може да продължи развитието си. Така човекът отдели от себе си минералното царство, но тези минерали бяха все още своеобразни живи минерали.

На Старото Слънце човекът се разви дотам, че към него се прибави етерното тяло, както е при днешните растения. Следователно на Старото Слънце той премина през растителното царство. Така там вече имаше две царства: минерално и растително, като самият човек представляваше растителното царство. Но тези растителни форми бяха напълно различни от днешните.

Ако вникнем по-дълбоко във взаимовръзките, ще видим растението като обърнат човек. Долу се намира коренът му, а нагоре следват стъблото, листата, цветът, тичинките и плодниците. Плодниците съдържат женските органи за оплождане, а тичинките – мъжките. В наивната си невинност растението протяга органите си за оплождане към Слънцето, защото Слънцето пробужда силата на оплождането.

В действителност коренът е главата на растението. То протяга органите си за оплождане навън към космоса, а главата му е привличана навътре, към земния център. При човека е обратното: главата му е горе, а органите, които растението протяга нагоре към Слънцето, са долу. Животното заема междинно положение: тялото му е хоризонтално. Ако завъртим растението наполовина, получаваме положението на животното, а ако го обърнем напълно – това на човека.

Древната окултна наука изрази това чрез един прастар символ – кръста. Опирайки се на древните Мистерии, Платон го формулира така: „Душата на света е прикована към кръста на тялото на света.“ Това означава, че душата на света присъства във всичко, но трябва постепенно да се издигне през тези три степени. Нейният път преминава по линиите на кръста, образуван от различните положения на растението, животното и човека.

На Старото Слънце човекът беше растително същество – обърнат точно обратно спрямо днешния човек.

Той живееше в Старото Слънце и беше част от неговото тяло. Старото Слънце беше светлинно тяло, съставено от светлинен етер. Човекът все още се намираше на растителна степен на развитие и главата му беше насочена към центъра на Старото Слънце. Когато по-късно Слънцето се обособи като отделно небесно тяло, човекът-растение трябваше да се обърне, но остана насочен към Слънцето.

През първия кръг Старото Слънце само повтори периода на Стария Сатурн. Едва през втория започна понататъшното развитие на човека. След като през седемте кръга Старото Слънце достигна възможния за него предел на развитие, то изчезна в мрака на пралая и едва по-късно се появи отново като Старата Луна.

През първия кръг на Старата Луна само се повтори съществуването на Стария Сатурн, макар и в малко по-различна форма. И вторият кръг не донесе нищо ново – той повтори живота на Старото Слънце. Едва през третия кръг на Старата Луна се прибави нещо ново: към двете предишни тела на човека се присъедини астралното тяло. По външната си форма човекът тогава наподобяваше днешното животно, защото вече имаше три тела. Така той достигна степента на животинското царство. Първоначално човекът се издигна до растителното царство, като отдели от себе си минералното царство, а след това – до животинското, като отдели растителното царство. Така наред с него вече съществуваха две царства. След това човекът отново отдели от себе си една по-малка част и така се издигна на още по-висока степен.

През този трети лунен кръг настъпи и един важен космически процес: Слънцето и Луната се разделиха. Така възникнаха две тела – Луната се откъсна от Слънцето. В началото на втория лунен кръг Слънцето все още беше непроменено. По-късно в долната част на слънчевото тяло се появи леко стеснение и част от него се откъсна. През третия лунен кръг двете тела вече съществуваха едно до друго.

Слънцето задържа в себе си по-благородните части. Отвън то изпращаше лъчите си към Луната и осигуряваше всичко необходимо както на нея, така и на всички същества, които я обитаваха. Така Слънцето се издигна на по-висока степен: вече се беше превърнало в неподвижна звезда и не се занимаваше пряко с трите царства, а само им отдаваше онова, което имаше да даде. Слънцето беше обитавано от по-висши същества, които вече можеха да се развиват, след като то беше отделило от себе си нисшите части. През четвъртия лунен кръг всичко това се усъвършенства, а през петия двете тела отново се сляха и след това изчезнаха като едно цяло в пралая.

Старата Луна още нямаше твърда земна кора, по която да може да се ходи както по скалите на нашата Земя. Тогава минералното царство приличаше на жива торфено-блатна маса или на сварен спанак. Тази жива, растяща отвътре маса беше изпълнена с образувания, подобни на дървесина. От нея израсна тогавашното растително царство, съставено от растения, които всъщност бяха растения-животни. Те имаха усещания и биха почувствали болка, ако върху тях се упражнеше натиск.

Човекът в тогавашното животинско царство не приличаше на днешното животно, а заемаше междинно положение между човека и животното. Той стоеше на по-висока степен от днешните животни и можеше много по-добре да направлява действията, породени от влеченията му. Но стоеше по-ниско от днешния човек, защото още не можеше да каже за себе си „Аз“. Все още нямаше Азово тяло.

Тези три царства живееха върху живото тяло на Луната. Важно е, че лунните хора не дишаха като днешния човек. Вместо въздух те вдишваха и издишваха огън.

Когато вдишваха огъня, се изпълваха с топлина, а когато го издишваха, отдаваха топлината и изстиваха. Онова, което при днешния човек е вътрешната топлина

на кръвта, при човека на Луната беше топлината на дишането. Много древни художници ясновидци символизираха това чрез огнедишащия дракон. Те знаеха, че в прастари времена са съществували такива лунни същества, които дишаха огън.

След като в хода на развитието си премина през 7×7 $\times$ 7 състояния, Старата Луна се върна в пралая и после се появи като Земя. През първия земен кръг се повтори цялото съществуване на Стария Сатурн, през втория – съществуването на Старото Слънце, а през третия – това на Старата Луна. През третия кръг се повтори и отделянето на Слънцето от Луната.

През четвъртия земен кръг Земята започна да се оформя. Тогава настъпи космически процес от изключителна важност: при своето образуване Земята се срещна с планетата Марс. Двете планети проникнаха една в друга – Земята премина през Марс. Марс притежаваше вещество, което по онова време липсваше на Земята: желязо. Той остави това желязо в Земята в паробразно състояние. Ако това не беше станало и Земята беше останала само с онова, което вече притежаваше, хората вероятно щяха да достигнат най-много до тогавашното животинско царство. Те щяха да могат да дишат топлина, но никога нямаше да имат топла кръв. Ако Марс не беше вложил желязото в Земята, хората нямаше да получат топла кръв, защото тя съдържа желязо. Ето защо окултната наука казва: в своето развитие Земята дължи толкова много на Марс, че през първата половина от съществуването ѝ я наричат Марс.

За втората половина от развитието на Земята Меркурий има също толкова важно значение. В древни времена Земята влезе във връзка с Меркурий и ще остане свързана с него до края на развитието си.

Затова в окултната наука земното развитие се нарича „Марс–Меркурий“: първата му половина е свързана с Марс, а втората – с Меркурий.

След този стадий ще последват още три: Бъдещият Юпитер, Бъдещата Венера и Бъдещият Вулкан. Седемте земни стадия, за които говори окултната наука, са съхранени в названията на дните от седмицата, макар че в немския език тези названия са доста изопачени⁹:

Сатурн	Saturday, Samedi	Samstag	Събота
Слънце	Sunday	Sonntag	Неделя
Луна	Monday, Lundi	Montag	Понеделник
Марс	Mardi, Ziu – Tuesday	Dienstag	Вторник
Меркурий	Mercredi, Wednesday	Mittwoch	Сряда
Юпитер	Jeudi, Tor, Donar – Thursday	Donnerstag	Четвъртък
Венера	Vendredi, Freya – Friday	Freitag	Петък

⁹ Английските Saturday, Sunday и Monday означават съответно „ден на Сатурн“, „ден на Слънцето“ и „ден на Луната“. Подобно е положението и във френския език: lundi, mardi, mercredi, jeudi и vendredi произлизат от латински названия на дните, свързани съответно с Луната, Марс, Меркурий, Юпитер и Венера.

В западногерманските езици част от римските названия на дните са заменени с германските имена на съответните божества, свързани с планетите: Tiw/Tiu/Ziu с Марс, Woden/Wodan с Меркурий, Donar/Thor с Юпитер и Frīja/Freya с Венера.

Днешното немско Mittwoch означава буквално „среда на седмицата“ и е заменило по-старото Wodanstag.

Българските названия не произлизат от имената на планетите или от свързаните с тях божества.

Така в названията на дните от седмицата виждате отразено учението на окултната наука за преминаването на Земята през тези различни периоди. Това е една удивителна хроника, която позволява на човека отново и отново да си припомня тези истини. През следващите дни все по-ясно ще виждаме как едва чрез Теософията отново разбираме онова, което предците ни някога са изразили просто в имената, и как най-делничното е свързано с най-дълбокото.

10. Прогресът на човечеството до атлантските времена

Щутгарт, 31 август 1906 г.

Когато Земята изплува от мрака на състоянието на пралая, тя не се появи сама, а в началото беше съединена със Слънцето и с днешната ни Луна. Слънцето, Луната и Земята образуваха едно огромно тяло. Това беше началният стадий на нашата планета.

По онова време Земята се състоеше от много, много разрежена материя. Нямаше нито твърди минерали, нито вода, а само онази фина материя, която наричаме етер. Следователно Земята представляваше етерна планета от фина материя, обгърната от духовна атмосфера – както днешната Земя е обгърната от въздушна обвивка. Тази духовна атмосфера съдържаше всичко, което днес изгражда човешката душа.

Вашите души, които днес са потопени в телата ви, тогава се намираха горе, в онази духовна атмосфера. Земята представляваше голяма етерна сфера – много, много по-голяма от днешната Земя – и беше обгърната от духовна субстанция. В тази субстанция се съдържаха бъдещите човешки души. Долу, в разредената материя

на етерната сфера, имаше нещо по-плътно: милиони образувания с форма на черупка. Това бяха човешките зародиши от Стария Сатурн, които се появяваха отново. Тук се повтаряше онова, което се беше образувало в древни времена на Стария Сатурн.

Разбира се, не можеше да става и дума за физическо размножаване и увеличаване на броя на тези човешки зародиши – тогава се случваше нещо съвсем различно. Цялата духовна атмосфера, която обгръщаше Земята, беше повече или по-малко единно цяло – също както нашата въздушна обвивка. От тази духовна обвивка обаче се спускаха в етерното кълбо духовни израстъци, подобни на пипала, и обгръщаха образуванията с форма на черупка. Трябва да си представите как духът се спускаше отгоре и обгръщаше отделните тела. Тези пипала оформяха образуванията и им придаваха човешка форма. Щом оформянето на едно от тях приключеше, пипалото отново се оттегляше, протягаше се в друга посока и започваше да оформя друго. Така всичко, което възникваше, беше създавано пряко от духовните светове.

В самото начало долу имаше хаотична етерна материя, която се вихреше безредно и беше много по-плътна от единната божествена духовна субстанция. Тази субстанция протягаше ръцете си, за да създава форми от хаоса. Това беше първата епоха на нашата Земя. Тя е представена много красиво в библейската книга Битие: „В началото Бог сътвори небето и земята, а земята беше пуста и празна и Божият Дух се носеше над водите.“

В окултната наука етерът в това негово долно състояние се нарича „вода“.

Тогава не би било възможно да се видят нито Земята, нито образуванията с форма на черупка. Тези човешки образувания издаваха звуци и при възникването си всяко от тях се проявяваше чрез определен тон. В тях още нямаше индивидуалност – тя беше изцяло разтворена в духовната атмосфера.

В тях можеха да се разграничат седем вида основни тонове. Тези седем групи представляваха в зародиш първите седем коренни раси на човечеството.

След милиони години настъпи голям космически процес: цялото огромно етерно тяло се стесни по средата, прие форма на бисквита и остана известно време така. Накрая от общото образуване се отдели малка част, съставена от Земята и Луната. С този процес настъпи нещо съвсем особено в развитието на човечеството. Човешките зародиши придобиваха все по-сложно вътрешно устройство и отделните им части постепенно се обособяваха. С отделянето на Слънцето за пръв път стана възможно предметите да бъдат осветявани отвън.

Виждането е възможно благодарение на светлината: слънчевите лъчи падат върху предметите и се отразяват от тях. Светлината е породила очите. Когато Слънцето се отдели, вече имаше тела, които то можеше да огрява. Така стана възможно съвсем постепенно да се оформят органи за възприемане на осветените предмети. Заобикалящият свят стана видим.

Този период е представен в Битие с думите: „И Бог каза: Да бъде светлина! И стана светлина. И Бог видя, че светлината беше добра, и Бог отдели светлината от тъмнината.“

Цялото земно тяло започна да се върти и така възникнаха денят и нощта. Когато окултният изследовател чете Библията, той отново може да разбира всичко в нея буквално.

По онова време голяма част от духовните Същества, които дотогава обкръжаваха Земята, вече се бяха отделили заедно със Слънцето. Те образуваха духовното население на Слънцето и оттам въздействаха върху Земята. Човешките образувания, които вече имаха физическо и етерно тяло, получиха астрална обвивка. Земята и Луната като едно цяло бяха обгърнати от астрална атмосфера. Онова, което преди беше разпространено в

духовната атмосфера, сега достигаше до отделните човешки образувания и ги обгръщаше. Те вече бяха изградили самостоятелно физическо и самостоятелно етерно тяло. И двете вече бяха оформени. Астралното тяло обаче още не притежаваше самостоятелност: все още съществуваше обща астрална обвивка за всички същества. Това беше духът на Земята. Той отново протягаше пипалата си надолу и обгръщаше всеки отделен човешки прародител.

Сега се появи нова способност. Всяко човешко образувание вече можеше да породи друго такова от собствената си субстанция – това беше вид размножаване без оплождане от две същества. Следователно оплождането не беше полово, а се извършваше от цялата астрална атмосфера. Когато някое пипало се спуснеше, това означаваше оплождане на човешкото същество, което по този начин можеше на свой ред да поражда други човешки образувания.

Човешките образувания имаха камбановидна форма и отгоре – тръбовиден отвор за приемане на пипалата. Самите човешки образувания се отваряха към Слънцето. Това беше хиперборейският прачовек. Този период се нарича втората голяма коренна раса.

Тези човешки образувания имаха множество съставни части. Те не умираха – смърт в нашия смисъл нямаше. Да умреш означава съзнанието да се оттегли от тялото. Но тогава съзнанието на отделния човек още не беше самостоятелно – в астралната обвивка всички хора споделяха едно общо съзнание. Съзнанието на отделния човек оставаше част от общото съзнание. Когато се оттегляше от едно образувание, то без прекъсване се спускаше в друго. Беше така, сякаш от предната част на един облак се откъсваше къс, а отзад веднага се добавяше друг на негово място. Това беше само метаморфоза, при която се запазваше непрекъснатостта на съзнанието. Съзнанието преживяваше всичко това само като смяна

на дрехата. Всичко това беше изпълнено с удивителна красота, рееше се в светлинния етер, обагрено в най-великолепни цветове, и постепенно се съгъстяваше.

Наред с човешките прародители вече имаше и животински, и растителни форми, които щяха да съпътстват човека. Тогавашните растения бяха от онези нисши растителни форми, които днес се срещат в силно умален вид. И животните още не съществуваха в днешния си облик. В етера се носеха светещи растения и животни.

Нямаше мъжки и женски животни – всичко все още беше еднополово. Само при някои животни едва започваха да се появяват признаци на двуполовост. Същинско минерално царство още не се беше оформило. След това етерните форми започнаха все повече да се съгъстват, а заедно с това астралното все повече навлизаше в тях.

След един милион години Земята и Луната изглеждаха съвсем различно. Животните и растенията бяха желеобразни – като белтък, като някои медузи и водорасли. В тази съгъстена материя се намираха човешките прародители, които имаха органи. Животинските и растителните образувания постепенно се съгъстваха под въздействието на оплождащата астрална сила. След това настъпи важен период, през който оплождащите Същества в астралната атмосфера се проявяваха чрез живите природни образувания от онова време.

Така хората и животните получаваха от заобикалящия ги растителен свят едновременно оплождаща и хранителна субстанция. Растителният свят отделяше нещо подобно на млякото, което по-късно се появи при хората и животните. Глухарчето например е последен остатък от подобни растения, отделящи млечен сок. Тогава заобикалящата природа хранеше и оплождаше хората, а те бяха безкористни. По този начин хората бяха изцяло вегетарианци. Те приемаха само онова, което природата им даваше доброволно. Хранеха се със сокове, подобни на мляко и мед.

В онова неимоверно далечно минало съществуваше едно удивително състояние, което едва ли може да бъде описано със средствата на нашия език.

След това настъпи изключително важен момент: Земята и Луната се разделиха: по-малката Луна се отдели от Земята. Така вече съществуваха три тела: Слънцето, Луната и Земята. Това беше от изключително значение за живите същества. Луната отнесе със себе си голяма част от силите, от които хората и животинските форми се нуждаеха, за да пораждат сами от себе си други същества. Във всеки човек остана само половината от оплождащата сила, която по-рано се намираще в него. Силата за възпроизводство беше намалена наполовина и така постепенно се обособиха двата пола. Оттогава човекът трябваше да бъде оплождан от същество от своя вид. Това беше Лемурийската епоха – епохата на третата коренна раса.

През нея материята се сгъсти и уплътни още повече. Малко преди отделянето на Луната от Земята се бяха образували по-плътни натрупвания на материя, а след разделянето в човека и животното възникнаха хрущялоподобни вещества с наченки на костно уплътняване. Колкото повече се уплътняваше земната маса и се оформяха твърдата почва и твърдата земна кора, толкова повече в човека и животното се образуваше твърда костна маса. Постепенно възникнаха твърди минерални образувания.

По-рано всичко беше етерно, а след това стана въздухообразно и течено. Съществата се движеха, реейки се като във вода или летейки като във въздуха. Сега скалите образуваха твърдия скелет на Земята, подобно на костния скелет в човешкото тяло. Образоването на костите и на скалите протичаше паралелно. По своята форма хората от онази епоха могат да бъдат сравнени с някакво същество, наподобяващо едновременно риба и птица. Водата все още заемаше по-голямата част от

Земята, а температурата беше много висока. В тази течна среда все още беше разтворено много от онова, което едва по-късно стана твърдо – например днешните метали и други вещества. В нея хората, тъй да се каже, плуваха и се рееха. Те понасяха добре огромната горещина, която тогава цареше на Земята, защото телата им все още бяха изградени от материя, подходяща за описаните условия и позволяваща им да живеят в тази среда.

Сред водите се намираха малки континенти – островоподобни образувания, по които хората се движеха. Цялата земна маса обаче беше пронизана от вулканична дейност, която с огромна мощ непрестанно унищожаваше части от Земята. Така тя постоянно беше подложена на стихийни разрушения и нови образувания.

Хората още нямаха бели дробове, а дишаха чрез тръбовидни хриле. Както виждате, тогавашният човек вече беше много сложно устроено същество. В него се беше оформил гръбначен стълб – първоначално хрущялен, а след това костен. Освен това имаше плавателен мехур, подобен на този при днешните риби, който му позволяваше да се движи, реейки се и плувайки.

Скоро – макар това да означава след милиони години – Земята стана по-твърда. Водата се отдръпна и се отдели от твърдата материя, а въздухът се обособи в чист вид. Под въздействието на въздуха плавателният мехур постепенно се преобразува в бели дробове. Тогавашният човекът излезе от водната среда. Това беше особено значим процес. Хрилете се преобразуваха в други органи – отчасти в органи на слуха. С оформянето на белите дробове възникна способността за дишане. Така цялото човечество живее в една обща среда – въздуха.

Хората са заобиколени от въздух. Всеки човек поема определено количество въздух, придава му формата на собственото си тяло и отново го издишва. В началото човекът беше изпълнен с чистия дух, по-късно – с

астралното начало, а сега – с въздуха. Той вече беше достигнал етапа, когато дишането на топлина се преобразува в дишане на въздух. Така донесеното от Марс желязо можеше да влезе в действие: появи се топлата кръв. Тогава онова, което преди се намираще извън човека, проникна в него. Духът, който дотогава го обгръщаше, влезе в човека. Чрез какво? Чрез въздуха. Способността за дишане означава, че човекът приема в себе си индивидуалния човешки дух. Заедно с вдишвания въздух в човека навлиза и неговият Аз.

Когато говорим за общия Аз на всички хора, този Аз също има общо тяло – въздуха. Не напразно древните нарекоха този общ Аз Атма, тоест „дишане“. Те добре знаеха, че го поемат при вдишването и отново го освобождават при издишването. Ние живеем в общия си Аз, защото живеем във въздуха, който е общ за всички. Разбира се, и тук описанието на този процес не бива да се приема прекалено буквално. В теософската литература навлизането на индивидуалния Аз в човека се описва като слизането на Манас и на Манасапутрите. С всеки дъх човекът постепенно приемаше в себе си Манас, Будхи и Атма – в по-голяма или по-малка степен, но все още само като зародиш. Книгата Битие описва този момент и тук можем да приемем думите ѝ буквално: „И Бог вдъхна в Адам диханието на живота и той стана жива душа.“ Това е приемането на индивидуалния дух.

Човекът вече имаше и топла кръв, благодарение на която можеше трайно да задържа топлината в себе си. С това обаче е свързано още нещо много важно.

На Луната съществуваха и Същества, които се намираха на по-висока степен на развитие от тогавашното човечество. Това бяха Боговете, които християнското предание нарича Ангели и Архангели. Някога и те се намираха на човешката степен. Както ние ще достигнем по-висока степен при следващото планетарно възплъщение, така и те с течение на времето се издигнаха на по-висока

степен. Вече нямаха физическо тяло, но все още бяха свързани със Земята. Те вече не се нуждаеха от онова, от което се нуждаеше човекът, но се нуждаеха от самите хора, които можеха да ръководят.

Когато Луната завърши своето развитие, част от тези Богове изостана в развитието си. Така да се каже, те не продължиха напред. Те още не бяха достигнали степента, до която всъщност трябваше да са стигнали. Така се появиха Същества, които стояха между Боговете и хората – полубогове. Тези Същества придобиха особено голямо значение за Земята и човечеството. Те не можеха напълно да се издигнат над човечеството и неговата сфера, но не можеха и да се вплътят в човека. Те можеха да се закрепят само в една част от човешкото същество, за да продължат чрез нея собственото си развитие и същевременно да помогнат на човека.

На Луната те бяха дишали огън. Те се закрепиха в огъня, който вече трайно се беше установил в човека – в топлата човешка кръв, в която първоначално се кореняха страстите и нагоните. Така предадоха на човека нещо от онзи огън, който на Луната беше тяхната стихия. Това са пълчищата на Луцифер – луциферическите Същества. Библията ги нарича изкусителите на хората. Те изкушаваха човека, като живееха в кръвта му и го правеха самостоятелен. Ако тези луциферически Същества не бяха съществували, хората щяха да получат всичко като дар от Боговете. Щяха да станат мъдри, но несамостоятелни; умиротворени, но несвободни. Тъй като тези Същества се закрепиха в кръвта му, човекът не само стана мъдър, но в него се разпали и страст към мъдростта и идеалите.

С това обаче възникна и възможността човек да се отклони от предназначения за него път. Хората могат да се отвърнат от висшето. Човекът вече можеше да избира между доброто и злото. С тази заложба – с тази възможност за зло – постепенно се формираше лемурийската

раса. Тази заложба предизвика големи сътресения в Земята. Земята започна да се гърчи и тресе и така голяма част от Лемурия загина вследствие на тези човешки страсти.

Земята отново се беше променила и уплътнила. Вече се бяха образували и други континенти. Най-важният сред тях беше Атлантида, разположена между днешна Европа, Африка и Америка. На този континент се бяха разпространили потомците на лемурийската раса. В продължение на много милиони години потомците на лемурийската раса се бяха променили значително и бяха придобили облик, наподобяващ този на днешния човек. Въпреки това тези хора се различаваха значително от днешните. Главата им беше устроена съвсем различно: челото беше още много по-ниско, а храносмилателните органи бяха много по-силно развити. Етерното тяло на атланта се простираше далеч над физическата му глава.

В етерната глава се намираща важна точка, която съответстваше на определена точка във физическата глава. По-нататъшното развитие протичаше така: двете точки се приближаваха една към друга и точката в етерната глава навлизаше в съответната точка във физическото тяло. В мига, когато двете точки съвпаднаха, човекът за пръв път придоби способността да казва за себе си „Аз“. Предният мозък вече можеше да служи като инструмент на духа. Така възникна самосъзнанието. Този момент настъпи най-напред при атлантите, които живеяха в областта на днешна Ирландия.

Атлантите постепенно се обособиха в седем подраси: рмоахали, тлаватли, пратолтеки, пратуранци, прасемити, праакадци и прамонголи. При прасемитите двете точки се съединиха и се разви ясното самосъзнание. Следващите две подраси – праакадците и прамонголите – всъщност отидоха отвъд онова, което беше целта на атлантското човечество.

Преди съединяването на двете точки душевните сили на атлантите се различаваха коренно от днешните. Телата на атлантите бяха много по-подвижни, а самите те – особено в самото начало – притежаваха могъща, силна воля. Можеха например да възстановяват загубени крайници и да ускоряват растежа на растенията, като по този начин упражняваха огромно влияние върху природата. Сетивните им органи бяха много силно развити: на допир можеха да различават металите така, както ние различаваме миризмите. Освен това притежаваха и силно развита дарба за ясновидство. Нощем те не спяха като днешния човек, който в най-добрия случай сънува несвързани сънища. По време на сън те се намираха в по-смътно ясновидско състояние и общуваха с Боговете. Преживяното тогава продължава да живее в митовите и преданията.

Те заставяха природните сили да им служат. Жилищата им представляваха отчасти природни образувания, които дооформяха чрез издълбаване в скалите. Атлантите конструираха въздушни кораби. За задвижването им не използваша неорганична енергия, каквато днес например получаваме от въглищата, а органичната жизнена сила, която действа в растежа на растенията.

Тъй като споменатите по-горе две точки все още не бяха свързани помежду си, атлантите още не притежаваха способността да свързват и комбинират мислите си логически. Затова например те не можеха да смятат. За сметка на това у тях беше особено силно развита друга душевна сила – паметта. Едва при петата подраса – прасежитите – се появиха както способността на разсъдъка за логическо комбиниране, така и самосъзнанието.

Атлантида загина при огромна водна катастрофа. Целият континент постепенно беше зает, а големи групи от населението се преселиха на изток – към Европа и Азия. Една основна група се придвижи от Ирландия през Европа към Азия. Навсякъде по пътя оставаха

големи групи хора. Преселниците бяха водени от един висш Посветен, на когото имаха пълно доверие. С мъдростта си той подбра най-добрите, взе ги със себе си и ги засели на едно място в далечна Азия, където днес се намира пустинята Гоби. Там, в пълна изолация, една малка колония премина през специална подготовка. От тази колония към всички населени земи се отправиха хора, които положиха основите на културите на следващата коренна раса: древноиндийската, древноперсийската, египетско-вавилонско-асирийската и гръко-латинската култура. След това възникна германско-ангლოსаксонската култура. Утре ще видим как продължи развитието.

11. Следатлантските културни епохи

Щутгарт, 1 септември 1906 г.

Вчера ви описах как великият Посветен избра една група от прасемитите в областта на днешна Ирландия, отведе я на изток и я засели там. Там Ману превърна своите избраници в родоначалници на новите култури. Той ги поучаваше и им даваше напътствия за нравствен живот, като до най-малката подробност предписваше как да разпределят времето си и как да вършат работата си от сутрин до вечер. Но той ги възпитаваше чрез непосредственото си влияние и чрез мислите си дори повече, отколкото чрез наставленията си.

Влиянието му беше пряко и действаше чрез внушение. Когато насочваше мислите си към тази общност, идеите и наставленията му също въздействаха като внушение. Тогавашият човек се нуждаеше от подобно въздействие, за да се преобрази.

Следната сцена, разиграла се в средата на 19 век, е показателна за разликата между цялостните светогледи на атлантската и настоящата коренна раса. Европейски заселници бяха склонили индианците – които трябва да разглеждаме като потомци на древните атланти, останали на равнището на атлантската култура – да им отстъпят части от земите си, при условие че на индианците ще бъдат определени нови ловни територии. Обещанието не беше изпълнено и вождът не можеше да проумее това. Това стана повод за следния разговор.

Индианецът каза: „Вие, бледоликите, ни обещахте, че вашият вожд ще отреди на нашите братя друга земя, след като ни отнехте тази. Сега краката ви са върху нашата земя и стъпват по гробовете на нашите бащи. Белият човек не изпълни обещанието си към кафявия човек. Вие, бледоликите, имате черни предмети с всевъзможни дребни магически знаци – става дума за книги – и от тях се учите да разбирате какво иска вашият Бог. Но вашият Бог трябва да е лош, щом не учи хората да спазват думата си. Кафявият човек няма такъв Бог. Кафявият човек чува гръмотевицата и вижда мълнията – той разбира този език и чрез него неговият Бог му говори. В гората той чува шума на листата и дърветата – там неговият Бог му говори. Чува плисъка на вълните в потока и тогава кафявият човек разбира този език. Усеща как се надига буря. Навсякъде чува своя Бог да му говори, а този Бог го учи на нещо съвсем различно от онова, което ви казват вашите черни магически знаци.“

Всъщност тази реч е много значима, защото съдържа своеобразно верую. Атлантът се издигаше към своя Бог не чрез понятия и представи на разума, а сякаш усещаше нещо свято в цялата природа – един основен акорд на Бога – сякаш издишваше и вдишваше своя Бог. Когато искаше да предаде с думи онова, което долавяше по този начин, той свеждаше всичко до един звук, подобен на китайското „Тао“. За атланта това беше звукът,

който изпълваше цялата природа. Когато докосваше листо или виждаше мълния, той съзнаваше, че пред него се намира част от Бога. Струваше му се, че докосва одеждата на Бога. Както при ръкостискане се докосваме и до душевната същност на човека, така атлантът, когато докосваше някое природно творение, се докосваше до тялото на Бога. Тези хора живееха със съвсем различно религиозно чувство. Освен това атлантите бяха надарени с ясновидство и чрез него общуваха със света на духовете.

После обаче се разви мисленето, основано на пресмятане и логика. Колкото повече се развиваше то, толкова повече отслабваше ясновидството. Хората все повече се занимаваха с онова, което сетивата им възприемаха от външния свят, и така в очите им природата все повече губеше своята божественост. Те придобиха нова дарба за сметка на старата. Колкото по-точно хората започваха да възприемат външния свят чрез сетивата си, толкова повече преставаха да разбират, че природата е тялото на Бога. Постепенно пред тях остана само тялото на света, но не и неговата душа.

Така у следатлантския човек възникна копнежът по Божественото. В сърцето му беше записано: „Зад природата трябва да стои Бог.“ Човекът осъзна, че трябва да Го търси с духа си. Думата „религия“ не означава нищо друго освен стремеж отново да се свържем с Бога – думата „religare“ означава „свързвам отново“.

Има различни пътища за намиране на Бога. Първата културна епоха на следатлантската арийска коренна раса – древноиндийската – пое по следния път. Някои пратеници на Ману, изпълнени с Божественото и наричани свещени риши, станаха учители на най-древната индийска култура. За тази култура не разказват нито поетически творби, нито предания – позната е единствено чрез устните предания на тайните школи. Прекрасни поетически творби като Ведите и Бхагавад Гита възникнаха

много по-късно. Древният индиец си казваше: „Онова, което ни е останало като външна природа, не е истинската природа – зад тази природа се крие Бог.“

Скритото зад природата той наричаше Брахман – скрития Бог. За него целият външен свят беше само илюзия, заблуда, майя. И докато атлантът все още усещаше Бога във всяко листо, индиецът казваше: „Никъде във външния свят Богът вече не се разкрива. Човек трябва да се вгълби в себе си. Трябва да търси Божеството в собственото си сърце. Трябва да Го търси и в повисше духовно състояние.“ Всяко приближаване към Бога все още носеше нещо съноподобно. Индиецът не намираше Бога в природата; светът на Брахман се разкриваше пред него във величествени и могъщи мисловни образи, във видения и имажинации. Йога беше обучението, което той следваше, за да премине отвъд илюзията и да достигне до духа, до първоизточника на битието. Ведите, изпълнени с дълбок смисъл, и Бхагавад Гита – този химн на човешкото съвършенство – са само отзвуци от онази древна божествена мъдрост.

Това беше първото стъпало, по което човечеството искаше да се завърне към Бога. На това стъпало външната култура не можеше да се развие до особено високо равнище, защото индиецът се беше отвърнал от всичко външно и търсеше виския живот единствено в пълното потапяне в духа, далеч от външния свят.

Втората културна епоха – древноперсийската – вече имаше друга мисия. Древноперсийската култура също водеше началото си от добре обмисления план на Ману.

Още преди времето на Заратустра сред древните перси е съществувала много древна култура, сведенията за която са се запазили единствено в устното предание. Сега у човека възникна мисълта, че външната действителност е образ на Бога и че не трябва да се отвърща от нея, а да я преобразява. Персиецът искаше да преобразява природата и да я обработва – той стана земеделец.

Излезе от тихия, откъснат от света свят на мислите. От съпротивата, която срещна, той разбра, че все пак не всичко е майя и че наред със света на духа съществува и друг, напълно реален свят. Наред със света на духа той откри свят, в който трябваше да се работи. Постепенно у него се утвърди убеждението, че има два свята: свят на добрия Дух, в който човек може да се вгълби, и друг свят, който трябва да обработва. Тогава той си каза: „В света на духа ще намеря идеите и понятията, чрез които ще преобразя външната действителност така, че самата тя да стане образ на вечния Дух.“

Така персиецът виждаше, че е въвлечен в борба между два свята. По-късно тази борба постепенно прие формата на две сили: Ормузд, олицетворяващ света на добрия дух, и Ариман, олицетворяващ света, който трябва да бъде преобразен. Но персиецът все още не можеше да разбере външния свят – светът стоеше пред него като нещо непонятно, чиито закони не можеше да открие. Той не осъзнаваше, че духовното може да бъде открито в природата; усещаше само съпротивата, с която се сблъскваше в труда си.

Народите от третата културна епоха – халдейци, асирийци, вавилонци и египтяни, а по-късно и семитите, произлезли като техен клон – опознаха тези закони на света. Те вдигаха поглед към звездното небе и наблюдаваха как се движат небесните тела и как влияят върху човешкия живот. Въз основа на тези наблюдения създадоха наука, чрез която можеха да разбират движението и влиянието на небесните тела. Те свързаха небето със земята. Можем да разгледаме характера на тази трета културна епоха чрез един пример. Египтянинът си казваше: „В определено време Нил залива земята и я прави плодородна. Това винаги се случва при изгрева на определено съзвездие – Сириус.“ Египтяните наблюдаваха кога настъпват разливите на Нил. Те свързваха съзвездието, което тогава се намираше на небето, с дейността

на тази река. Наблюдаваха също положението на Слънцето при долитането и отлитането на някои птици, както и изгряването и залязването на звездите, взаимните им отношения и връзката им с човечеството. Така изградиха своята наука. За тях стана ясно, че във всички природни процеси властва велика мъдрост и че всичко става според велики закони, които те се стремяха да проумеят. Особено древните халдейски жреци бяха носители на дълбока мъдрост. Но за тях природните закони не бяха абстрактни. В звездите те не виждаха физически небесни кълба. За тях всяка планета беше одушевена от Същество, чието тяло беше самата планета. Зад всяко съзвездие те си представяха съвсем конкретен Бог, който вдъхва живот на това съзвездие.

Така египтянинът и халдеецът усещаха, че самите те са духовни същества, заобиколени от други духовни същества, и че живеят в духовен свят. За тях материята беше изпълнена с мъдрост.

Виждате как човечеството постепенно беше стигнало дотам, че по пътя на науката отново да открие мъдростта във външната природа и да възстанови онова, което древният атлант притежаваше като естествено ясновидско знание.

Четвъртата културна епоха – гръко-римската – не беше пряко повлияна от Ману, но се намираше под влиянието на другите култури. На свой ред тя имаше друга мисия: изкуството. Постепенно човекът беше намерил пътя към внасянето на духа в природата. Гъркът стигна по-далеч от египтянина: вместо да взема готовите природни форми, той вземаше неоформената материя – мрамора – и оставяше върху нея собствения си отпечатък. Сам си извайваше Зевс и останалите Богове. Третата културна епоха търсеше духа във външния свят, а четвъртата отпечатваше върху този външен свят самия дух. Изкуството – магическото вселяване на Духа в материята – беше отредено на гръко-латинската културна епоха.

Египтянинът изучаваше движението на звездите и въз основа на това движение определяше държавното устройство за столетия напред. Гъркът влагаше онова, което черпеше от вътрешния си свят, в устройството на човешката общност – в градовете Спарта, Колхида и т.н. Римлянинът стигна още по-далеч: преобразяваше според своя дух не само камъка и метала, но и огромното човешко общество като цяло.

Германците и англосаксонците от петата културна епоха стигат още по-далеч в оформянето на външния свят. Хората от тази епоха – към която принадлежим и ние – влагат в материята не само онова, което живее в човека, но и самите природни закони. Те откриват божествените закони на света – законите на гравитацията, светлината, топлината, парата и електричеството – и чрез тях преобразяват целия сетивен свят. Тяхната мисия е да изучават не само законите, вложени в самия човек, но и законите, които изпълват целия свят, и чрез тях да преобразят външния свят. Така цялото човечество е станало по-материално, дори материалистично. В тази епоха не можеше да възникне Зевс; вместо него възникнаха парната машина, телеграфът, телефонът и т.н.

След нашата културна епоха ще настъпи друга, през която човечеството отново ще намери обратния път. В нашата епоха човекът е достигнал най-високата точка в преобразяването на физическия свят. Ние сме слезли най-дълбоко във физическия план и сме стигнали до крайния предел в неговото овладяване.

Това беше задачата на следатлантското човечество. Индиецът се беше отвърнал от физическия свят. Персиецът го възприемаше като материя, която му оказваше съпротива. Халдейците, вавилонците и египтяните разпознаха мъдростта в природата. Гърците и римляните продължиха да овладяват физическия план отвътре. Едва нашата култура обаче е напреднала дотам, че е вградила природните закони във физическия план. А

сега човечеството отново ще става по-духовно.

Ходът на човешкото развитие е величествен и изпълнен със смисъл. Всяка човешка група има своя задача. В митовите и преданията на третата и четвъртата културна епоха все още живее споменът за прастарите времена и за света на Боговете. Днешното човечество вече не е запазило онзи спомен, който все още живее в митовите и преданията на по-ранните културни епохи. С навлизането си във физическия план човечеството изгуби връзката със света на Боговете и за него остана само физическият свят.

Антропософът не е човек, който иска връщане към миналото. Той знае, че материалната епоха е била необходима. След като животните се преселят в тъмни пещери, у тях други органи се развиват силно, докато зрителните закърняват. Това се случва навсякъде – и в духовния, и в сетивния свят: когато една способност се развива, друга трябва да отслабне. Ясновидската дарба и силата на паметта трябваше да отстъпят на заден план, за да може да се развие физическото зрение. Когато човекът придоби способността да владее външния свят с помощта на природните закони, той трябваше да изгуби духовното си зрение.

Колко различен е бил някога човешкият поглед към света! Коперник например освободи човечеството от старото заблуждение, че Земята е неподвижна. Той учеше, че представата, според която Слънцето обикаля около Земята, е погрешна. Кеплер и Галилей доразвиха това учение. И все пак и Коперник, и Птолемей са прави: всичко зависи от гледната точка, от която разглеждаме Слънцето и Земята. Ако погледнем нашата Слънчева система не от физическия, а от астралния план, Птолемеевата система е правилната. Там Земята се намира в центъра и всичко е така, както са го описвали древните. Трябва само да си спомним, че на астралния план всичко изглежда обърнато. Следователно Птолемеевата

система е валидна за астралния, а Коперниковата – за физическия план. В бъдеще ще възникне съвсем различна представа за света. Обикновено се подчертават само две неща от учението на Коперник: че Земята се върти около оста си и че обикаля около Слънцето. Изобщо не се обръща внимание на това, че той е учил и за още едно движение: цялата система се движи по спирала. Това движение остава пренебрегнато и човечеството ще се върне към него едва в бъдеще. Коперник стоеше на границата между старото и новото и все още носеше много от старите представи.

Няма абсолютна истина – всяка истина има своя мисия в определено време. И днес, когато говорим за Антропософия, знаем, че когато се преродим, ще чуем нещо друго и ще се отнасяме един към друг по съвсем различен начин.

Нека погледнем назад към онова време, когато може би вече сме били заедно някъде в Северна Европа. Там хората се събираха около друидския жрец, а той им предаваше истината чрез митове и предания. Ако тогава не го бяхме слушали и ако той не беше формирал душите ни, днес не бихме разбирали истината, която Антропософията отново ни носи, но вече в друга форма. И когато се завърнем отново, истината ще бъде изразявана в друга, по-висша форма. Истината се развива както всичко друго в света. Тя е формата на Божествения Дух, а Божественият Дух има много форми.

Ако дълбоко осъзнаем тази особеност на истината, ще придобием съвсем различно отношение към нея. Ще си кажем: „Ние действително живеем в истината, но тя може да приема най-различни форми.“ Тогава ще гледаме и на съвременното човечество по съвсем друг начин. Няма да казваме, че притежаваме абсолютната истина, а ще казваме: „Тези наши братя сега заемат гледна точка, която и ние някога сме заемали.“ Дължни сме да се вслушаме в онова, което казва другият – нужно е само

ясно да му покажем, че го ценим на онова стъпало на истината, на което се намира. Всеки трябва да се учи – така ще станем толерантни към всяка форма на истината. По този начин се научаваме да разбираме всичко. Не се борим срещу хората, а се стремим да живеем заедно с тях. Съвременното човечество е развило свободата на личността. Въз основа на това разбиране за истината Антропософията ще развие вътрешна толерантност в душата.

Любовта е по-висша от мнението. Най-различни мнения могат да съжителстват, ако хората се обичат. Затова има дълбок смисъл в това, че в антропософския светоглед нито една религия не се напада и нито една не се изтъква особено, а към всички се подхожда с разбиране. Така може да възникне братство, защото последователите на най-различни религии се разбират помежду си.

Но една от най-важните задачи на човечеството днес и в бъдеще е именно тази: хората да живеят заедно и да се разбират взаимно. Докато не се развие това чувство за човешка общност, не може да става дума за окултно развитие.

12. Окултно развитие

Щутгарт, 2 септември 1906 г.

От вчерашните разяснения за развиването на чувството за човешка общност вече сте разбрали колко е важно да престанем да поставяме собствения си Аз на първо място, когато искаме да проникнем по-дълбоко в духовния свят. Първото необходимо условие за начинаещия, който се стреми към окултно развитие, е да се освободи от всякакъв егоизъм. Той не бива например да казва: „Каква полза имам от това, че другите ми разказват за окултни неща, щом самият аз не мога да ги видя?“ Това е липса на доверие. Необходимо е да се доверяваме

на онези, които вече са достигнали определена степен на развитие. Хората взаимно си въздействат. Ако някой е постигнал повече, той го е постигнал не за себе си, а за всички останали, които са призвани да го слушат. Така нарастват и собствените сили на слушателите – тъкмо защото отначало се доверяват, те постепенно сами достигат до знанието. Не бива да искаме да направим втората крачка, преди да сме направили първата.

Съществуват три пътя на окултно развитие: източният, християнско-гностичният и християнско-розенкройцерският, или накратко розенкройцерският път. Те се различават преди всичко по това, доколко ученикът се оставя на ръководството на учителя. Но какво всъщност става с човека, когато преминава през окултно развитие? Какви са условията за това развитие?

За да опишем това, нека разгледаме живота на обикновения съвременен човек. От сутрин до вечер той е зает с работата си и с онова, което му се случва всеки ден – използва разсъдъка си и външните си сетива. Така живее и работи в онова, което наричаме будно състояние. Това обаче е само едно състояние. Друго е състоянието между будърстването и дълбокия сън. Тогава човек съзнава, че през душата му преминават образи – съновидения. Те са свързани с външния свят, с обикновената действителност, но не пряко, а косвено. Можем да го наречем състояние на сънуване.

Особено интересно е да проследим как протича това състояние. Мнозина смятат, че сънят е нещо напълно безсмислено. Но не е така. Сънищата на съвременния човек също имат определен смисъл, но не такъв, какъвто имат преживяванията в будно състояние. Когато сме будни, представите ни съответстват на определени неща и преживявания; насън обаче те се свързват с действителността по друг начин. Например човек може да спи и да сънува, че по улицата се чува тропот на конски копита, а когато се събуди, да установи, че е чул тиктакането на

часовника до себе си. Сънят си служи със символи и създава символни образи – в този случай той е изразил тиктането на часовника чрез конски тропот. Човек може да сънува цели истории. Един студент например сънува дуел с всички предхождащи изстрела подробности – от предизвикването на дуел с пистолети до гърмежа, който го събужда. Тогава се оказва, че е съборил стола до леглото си.

Друг пример: една селянка сънува, че отива на църква. Тя влиза в църквата. Свещеникът произнася възвишени слова и движи ръцете си. Изведнъж ръцете му се превръщат в крила, а след това той започва да кукурига като петел. Тя се събужда, а навън кукурига петелът.

Оттук се вижда, че времето в съня протича съвсем различно, отколкото в дневното съзнание, защото в тези примери същинската причина настъпва последна. Това се дължи на факта, че спрямо времето във физическата действителност подобен сън преминава през душата само за миг и веднага поражда цяла поредица от представи. Самият човек влага в него времева последователност. Трябва да си го представим така: когато се събуди и си припомни всички подробности, човек разтяга времето в съзнанието си и затова му се струва, че събитията действително са продължили толкова дълго. Така една кратка случка често се превръща насън в дълга драматична история. Оттук можем да добием представа как протича времето в астралния свят.

Вътрешните състояния също могат да се изразят символично в съня. При главоболие например човек може да сънува, че се намира в задушно мазе с паяжини. При сърцебиене и вътрешна горещина може да сънува нажежена печка. Хората с особена вътрешна чувствителност могат да преживеят и друго: да сънуват например, че са изпаднали в беда. Тогава сънят е пророчески: този образ е знак, че у тях се крие заболяване, което ще се прояви след няколко дни. Някои хора виждат насън дори

лечебните средства срещу такова заболяване. Накратко, в тези състояния на сънуване човек възприема по съвсем различен начин.

Третото състояние на човека е сънят без съновидения – тогава в душата му не възниква нищо и той спи, без да съзнава нищо. Когато обаче благодарение на вътрешното си развитие човек започне да възприема по-висшите светове, това най-напред се проявява в състоянието му на сънуване: сънищата му стават по-подредени и по-смислени отпреди. Преди всичко той придобива познания чрез сънищата си – нужно е само да им обръща достатъчно внимание. По-късно забелязва, че сънищата му зачестяват, докато накрая започва да му се струва, че е сънувал през цялата нощ.

Освен това може да установи, че сънищата му започват да се отнасят до неща, които изобщо не съществуват във външния свят и които човек не може да преживее във физическия свят. Той разбира, че насън вече не му се явяват само неща, които му въздействат отвън или символизируют описаните по-горе състояния. Както казахме, той преживява образи на неща, които изобщо не съществуват в сетивно възприемаемата действителност, и усеща, че сънищата му съобщават нещо значимо.

Това може да започне например по следния начин: човек сънува, че негов приятел е застрашен от пожар, и вижда как приятелят му попада в опасност. На следващия ден узнава, че през нощта този приятел се е разболял. Той не е видял как приятелят му се разболява, а само символичен образ на това. Така в съня могат да проникнат въздействия от по-висшите светове, а човек може да узнае за нещо, което изобщо не принадлежи на физическия свят. Впечатленията от по-висшите светове преминават в съня. Това е много важен преход към по-висша степен на окултното развитие.

Някой би могъл да възрази: „Но всичко това е само сънувано; как може да му се придава значение?“ Това

възражение е неоснователно. Да допуснем, че Едисън е сънувал как се прави електрическа крушка, а после си е спомнил съня и действително е изработил такава крушка според видяното насън. Тогава някой би дошъл и би казал: „Каква ти електрическа крушка – та тя е само сънувана!“ Въпросът е дали сънуването има значение за живота, а не дали е било сънувано. Подобни състояния на сънуване често остават незабелязани, защото хората не са достатъчно внимателни. Това не е добре. Тъкмо към такива фини неща трябва да насочваме вниманието си – така напредваме.

По-късно настъпва състояние, в което същността на действителността се разкрива на ученика насън; тогава той може да проверява сънищата си спрямо действителността. Когато стигне дотам, че целият свят от образи стои пред него не само насън, но и през деня, той може с разсъдъка си да прецени дали видяното е вярно. Следователно не бива да градим мъдростта си върху съновиденията, а трябва да изчакаме, докато тези образи започнат да се явяват и в будното ни съзнание.

Ако ученикът съзнателно проверява тези образи, скоро достига състояние, в което може не само да вижда онова, което съществува физически, но и непосредствено да наблюдава аурата и душата на човека – онова у него, което е астрално. Тогава постепенно се научава да разбира какво означават формите и цветовете в астралното тяло и кои страсти например се изразяват в него. Малко по малко човек се научава да разчита душевния свят – така да се каже, буква по буква. Но винаги трябва да съзнава, че всичко е символично.

На това може да се възрази: „Ако виждаме само символи, едно събитие може да бъде символизирано по всевъзможни начини; тогава как бихме могли да разберем за какво точно се отнася даден образ?“ От определена степен нататък обаче всяко нещо неизменно се явява в един и същ образ, също както на един и същ предмет

винаги съответства една и съща представа. Страстта например винаги се изразява чрез червеникави проблясъци, подобни на мълнии. Трябва само да се научим правилно да свързваме образите с онова, което изразяват. По образа човек разпознава душевното състояние.

Сега разбирате защо религиозните книги почти неизменно говорят чрез образи. Мъдростта например е наречена светлина. Причината е, че окултно развитият човек винаги вижда мъдростта на хората и на другите същества като астрална светлина. Страстите се явяват като огън. Религиозните писания разказват не само за онова, което става на физическия план, но и за събитията на по-висшите планове. Всички тези писания са дело на ясновидци и се отнасят до по-висшите светове – затова трябва да ни говорят чрез образи. Ето защо всичко, разказано въз основа на Акашовата хроника, също е предадено чрез такива образи.

Следващото състояние, което ученикът преживява, се нарича непрекъснатост на съзнанието. По време на сън обикновеният човек е напълно откъснат от сетивния свят и е в безсъзнание. Щом ученикът достигне споменатата степен, това вече не е така. Денем и нощем той живее непрекъснато в пълно, ясно съзнание, дори когато физическото тяло почива. След известно време започва да се проявява ново, ясно определено състояние: към образите в дневното съзнание се прибавят звуци и думи. Образите проговарят на разбираем за него език и сами му казват какво представляват. Тогава заблуждението вече е невъзможно. Това са звученето и говорът на Девакана – музиката на сферите. Всяко нещо произнася собственото си име и назовава отношението си към другите неща. Това звучене се прибавя към астралното виждане и бележи навлизането на ясновидача в Девакана. Когато човек достигне това деваканично състояние, на определени места в астралното му тяло започват да се въртят лотосовите цветове – чакрите, наричани още

колела. Те се въртят отляво надясно, както се движи стрелката на часовника. Те са сетивните органи на астралното тяло, но за разлика от физическите сетива възприемат активно. Окоето например остава пасивно: светлината влиза в него и тогава то я възприема. За разлика от него лотосовите цветове възприемат само когато се движат и обхващат даден предмет. Въртенето на лотосовите цветове предизвиква трептения в астралната материя и така възниква възприятието на астралния план.

Кои сили изграждат лотосовите цветове? Откъде идват тези сили? Знаем, че по време на сън астралното тяло възстановява изразходваните сили на физическото и етерното тяло. Благодарение на собствената си хармоничност то може по време на сън да компенсира нарушенията във физическото и етерното тяло. Но тъкмо силите, които се използват за преодоляване на умората, изграждат лотосовите цветове.

Следователно с началото на окултното си развитие човек всъщност отнема сили от физическото и етерното си тяло. Ако физическото тяло продължително бъде лишавано от тези сили, човек би се разболял и дори би стигнал до пълно изтощение. Затова, ако не иска да си навреди физически и нравствено, той трябва да замени тези сили с нещо друго.

Трябва да помним едно общовалидно правило: „Ритъмът замества силата!“ Това е важен окултен принцип. Днес човек живее крайно неритмично, особено в начина, по който изгражда представите си и действията. Ако човек се остави единствено на разсейващото влияние на външния свят и просто се носи по течението, той не би могъл да избегне опасността за физическото си тяло, породена от загубата на сили при окултното развитие. Затова трябва да работи, за да внесе ритъм в живота си. Естествено, не може да уреди нещата така, че всеки ден да протича като предишния. Но едно е по силите му: да извършва определени дейности съвсем редовно. Именно

това трябва да прави онзи, който преминава през окултно развитие. Например той би трябвало всяка сутрин, в определен от самия него час, да изпълнява упражнения за медитация и концентрация. Вечерният преглед на изминалия ден също внася ритъм в живота. Ако човек може да включи в живота си и други редовно повтарящи се дейности, толкова по-добре, защото така всичко протича, тъй да се каже, в съответствие със законите на света. Цялата космическа система следва ритъм. В природата всичко следва ритъм: движението на Слънцето, смяната на сезоните, редуването на деня и нощта и така нататък. Растенията растат ритмично.

Вярно е, че колкото по-високо се изкачваме по стълбицата на живите същества, толкова по-слабо се проявява ритъмът, но дори при животните все още може да се забележи известна ритмичност. Животните например се чифтосват през редовно повтарящи се периоди. Само човекът води неритмичен, хаотичен живот – природата го е освободила от своите ритми.

Сега човек трябва отново да внесе ритъм в този хаотичен живот, но вече напълно съзнателно. За тази цел той получава определени средства, чрез които може да внесе хармония и ритъм във физическото и етерното си тяло. Постепенно физическото и етерното тяло започват да трептят равномерно, така че сами да възстановяват правилния си ритъм дори когато астралното тяло излезе от тях. Дори ако ритъмът им е бил нарушен през деня, в покой те сами отново се връщат към правилния ритъм.

Тези средства са следните шест упражнения, които трябва да се изпълняват наред с медитацията¹⁰:

¹⁰ Тези упражнения са формулирани писмено от Рудолф Щайнер през октомври 1906 г. под заглавието „Общи изисквания, които всеки, който желае да се подложи на окултно развитие, трябва да си постави“. Те са отпечатани в тома „Инструкции за езотерично обучение“, GA 245.

Контрол над мислите. Той се състои в това човек поне за кратко през деня да не допуска всевъзможни мисли да блуждаят безредно в душата му, а да успокои потока им. За целта човек избира определено понятие, върху което да съсредоточи мисълта си. След това сам подрежда останалите си мисли в логичен ред, така че всички да бъдат свързани с това понятие. Например седнете и блокирайте всички външни разсейващи фактори. Представете си, че искате да култивирате смелост в себе си. Сега структурирайте мислите си около смелостта: Каква роля е играла смелостта в живота ви досега, какво означава тя за света, какви смели герои са живели и т.н. Дори само една минута такова упражнение има голямо

В едно от най-подробните описания на тези упражнения Щайнер препоръчва първото упражнение да се изпълнява всекидневно поне един месец, след което през втория месец към него да се прибави второто. През третия месец – да се изпълнява третото, после аналогично идва ред на четвъртото и петото, като вече придобитите качества продължават да се поддържат. През шестия месец петте упражнения се повтарят систематично, за да се приведат в хармония.

В друго езотерично указание той препоръчва всяко от шестте упражнения да се практикува дори повече от месец или толкова дълго, колкото е необходимо, след което целият цикъл може да започне отначало; там също се посочват поне пет минути за упражнението по концентрация. В друго свое изложение Щайнер уточнява, че тези допълнителни упражнения трябва да се изпълняват всекидневно, но не е необходимо да бъдат свързани с точно определен час, докато за самата медитация препоръчва постоянство и определено време.

Следователно същественото в указанията му е не механичното спазване на една фиксирана схема, а редовната, продължителна и систематична работа: всяко качество да бъде упражнявано достатъчно дълго, постигнатото да не се изоставя и накрая шестте упражнения да се съгласуват в цялостна душевна практика.

значение за ритъма на физическото и етерното тяло.¹¹

Инициатива в действията. Това означава човек да се заставя да извършва макар и незначителни действия по собствена инициатива – сам да си поставя задължения. Повечето подбуди за действията ни се коренят в семейните обстоятелства, във възпитанието, в професията и така нататък. Само помислете колко малко от онова, което вършим, всъщност произтича от собствената ни инициатива! Затова трябва да отделяме по малко време всеки ден за действия, които предприемаме по собствена инициатива. Не е нужно те да бъдат важни. Дори съвсем незначителните действия постигат същата цел.¹²

Самообладание. Чрез това трето качество човек се

¹¹ В други описания на това упражнение Щайнер препоръчва да се избере обикновен предмет – например молив, игла или кибритена клечка – и в продължение на няколко минути мислите да се насочват последователно само към него: от какво е направен, как се произвежда, как е възникнал и т.н.

Целта е човек сам да направлява мисловния процес и да поддържа логична последователност, без мисълта да се отклонява. Щайнер посочва, че е желателно това упражнение да се прави около пет минути дневно, като добавя, че по-дългото упражняване е още по-добро.

¹² В други описания на това упражнение Щайнер уточнява, че човек трябва сам да избере някакво просто, незначително действие, което не е продиктувано от обичайните му задължения или от външни обстоятелства, и съзнателно да го извършва по собствено решение. Като пример той предлага човек да си определи час, в който всеки ден да полива цвете. В друг случай обаче изрично предупреждава, че този пример не бива да се копира механично.

Същественото е всеки сам да измисли действие, което иначе не би извършил и което произтича единствено от собственото му решение. Целта на упражнението е по този начин да се развива собствената волева инициатива.

научава да не се люшка между „небесен възторг“ и „смъртна скръб“. Който не иска това, защото смята, че така ще престане да действа естествено и по свой собствено начин или ще изгуби художествената си чувствителност, не може да премине през окултно развитие. Самообладанието означава човек да остава господар на себе си както при най-висша наслада, така и при най-дълбока болка. Едва когато вече не се губи в болката и насладата и не потъва егоистично в тях, човек става истински възприемчив към радостите и страданията в света. Именно благодарение на това самообладание най-великите художници са постигнали най-много – чрез него са станали възприемчиви към фините и значими преживявания на вътрешния живот.¹³

Непредубеденост. Това четвърто качество ни позволява във всичко да виждаме доброто и навсякъде да търсим положителното. Като най-подходящ пример можем да посочим една персийска легенда, свързана с Христос Исус. Веднъж Христос Исус видял край пътя мъртво куче. Той спрял и се вгледал в животното, а хората около Него се отвърнали с отвращение от гледката. Тогава Христос Исус казал: „О, какви прекрасни зъби има това животно!“ Той не видял лошото и грозното, а

¹³ Щайнер пояснява на други места, че това упражнение не означава човек да потиска чувствата си или да става безразличен. Радостното трябва да продължава да го радва, а болезненото – да му причинява болка. Целта е да не губи самообладание и да не бъде неволно увличан от чувствата си.

Например удоволствието да не ни завладява, скръбта да не ни поваля, гневът да не преминава в необуздан изблик, очакването да не поражда прекомерна тревога или страх. Трябва да се овладява не самата болка, а неволното ѝ външно проявление; не естествената предпазливост пред опасността, а изпадането в паника. Чрез това упражнение чувствителността не намалява, а може да стане по-фина и по-силна, като същевременно се развива вътрешно спокойствие и равновесие.

дори в този отблъскващ труп открил нещо красиво – белите зъби. Когато сме така настроени, търсим положителното и доброто във всичко и можем да ги открием навсякъде. Тази нагласа въздейства изключително силно върху физическото и етерното тяло.¹⁴

Вяра. В окултен смисъл следващото качество – вярата – означава нещо различно от онова, което обикновено се разбира под тази дума. Човекът, който преминава през окултно развитие, никога не бива да позволява на миналото да определя преценките му за бъдещето. Понякога в хода на окултното развитие той трябва да остави настрана всичко, което е преживял досега, за да посрещне с вяра всяко ново преживяване. Окултистът трябва съзнателно да се упражнява в тази нагласа.

Ако например някой дойде и каже: „Църковната кула е наклонена под ъгъл от 45 градуса“, всеки би отговорил: „Това не може да бъде.“ Окултистът обаче трябва да остави отворена възможността това все пак да е вярно. Нещо повече, той трябва да стигне дотам, че да бъде готов да приеме за възможно всичко, което се случва в света и с което се сблъсква, иначе сам прегражда пътя си към нови опитности. Човек трябва да бъде отворен за нови опитности. Така физическото и етерното тяло

¹⁴ Това четвърто качество е наречено още „позитивност“ или „положителна нагласа към живота“. То не означава да не забелязваме лошото, неистинното и грозното или да ги представяме като добри, истинни и красиви. Човек трябва да ги вижда такива, каквито са, но да не позволява те да му попречат да открие доброто, истинното и красивото, което действително присъства наред с тях. Упражнението е свързано и с въздържане от прибързана критика: вместо да съдим единствено според личните си симпатии и антипатии, трябва да се стремим с разбиране да проникнем в причините, поради които даден човек, същество или явление е станало такова. Целта не е безкритичност, а способността да не допускаме злото да ни заслепява за доброто, а заблудата – за истината.

изпадат в състояние, подобно на блаженото чувство, което изпитва кокошката, докато мъти яйцата си.¹⁵

Вътрешно равновесие. То е следващото качество и постепенно се поражда от само себе си благодарение на останалите пет качества. Човек трябва постоянно да работи върху тези шест качества, да вземе живота си в свои ръце и бавно да напредва в духа на поговорката: „Постоянството на капката дълбае камъка.“¹⁶

¹⁵ Под „вяра“ Щайнер тук не разбира безкритично приемане на всяко твърдение, а непредубедена отвореност към новото и неизвестното. Човек не бива да отхвърля нещо единствено защото противоречи на досегашните му представи, а трябва винаги да е готов да провери и при необходимост да коригира собственото си мнение. Досегашното ни знание за природните закони и за онова, което смятаме за възможно, не трябва да се превръща в пречка пред приемането на една нова истина. Това упражнение включва и никога да не казваме предварително „Това е невъзможно!“, а винаги да оставяме отворена възможността да научим нещо ново – дори от децата. Следователно целта не е лековерие, а способността да не съдим новото според границите на досегашния си опит.

¹⁶ Шестото качество – вътрешното равновесие – не представлява ново, отделно упражнение в същия смисъл като предходните пет. Щайнер пояснява на други места, че след като човек е упражнявал поотделно контрола над мислите, инициативата в действията, самообладанието, положителната нагласа и непредубедената отвореност към новото, трябва да започне да ги упражнява заедно и да ги приведе в хармония. През шестия период петте упражнения се повтарят систематично и в редовно редуване; постепенно от това възниква „красиво равновесие на душата“. Според Щайнер това равновесие води до по-спокойно разбиране на хората и събитията и прави човека по-способен съзнателно да работи за подобряването на света. Затова шестото качество може да се разбира като вътрешна хармония, при която първите пет способности вече не действат едностранчиво, а се уравновесяват и допълват взаимно.

Ако човек придобие висши сили чрез някакви магически похвати, без да вземе предвид всичко описано дотук, той се оказва в тежко положение. В сегашния живот духовното и телесното са смесени като две течности в чаша – едната синя, другата жълта. С началото на окултното развитие става нещо подобно: както химикът разделя двете течности, така и душевното се отделя от телесното. Но с отделянето им човек губи и ползата, която произтича от тяхната тясна свързаност.

Тъкмо защото душата се намира във физическото тяло, страстите на обикновения човек не стигат до прекалено гротескни крайности. След това разделяне обаче физическото тяло може да бъде оставено само на себе си и да следва собствената си природа, а оттам да се стигне до всевъзможни крайности. Ако човек преминава през окултно развитие, без да полага грижи за моралното си развитие, у него действително могат да се проявят лоши черти, които иначе не биха излезли наяве. Той внезапно става лъжлив, избухлив и отмъстителен.

Всевъзможни черти, които преди са били смекчени, се проявяват с цялата си острота. Такова нещо може да се случи дори когато човек се занимава прекомерно с ученията на Антропософията, без същевременно да се развива морално.

Стана ясно, че човек първо преминава през степенята на виждането и едва след това достига степенята на духовното чуване. Докато е на степенята на виждането, той естествено трябва най-напред да се научи какво означават образите и за какво се отнасят. Ако просто се отдаде на астралните преживявания, човек би бил тласнат в бурното им море. Затова още при навлизането си в този свят човек се нуждае от водач, който да му разясни връзките между явленията и да му покаже как да се ориентира. Ето защо е необходимо човек изцяло да се доверява на духовен учител.

В това отношение различаваме три вида развитие:

При **източния път** на развитие, наричан още развитие чрез йога, духовният водач на ученика е конкретен Посветен, който живее на физическия план. Ученикът се уповава изцяло на него дори и за най-малките подробности. Такова пълно упование се постига най-добре, когато по време на развитието човек изцяло загърби себе си и се отдаде на този гуру¹⁷. Гуруто трябва да съветва ученика дори по отношение на собствената му инициатива в действията. Индийската душевност е подходяща за такова пълно себеотдаване, докато европейската култура изобщо не допуска подобно отдаване.

При **християнския път** на развитие мястото на отделния гуру заема един общ за всички велик Водач на човечеството – самият Христос Исус. Чувството за свързаност с Христос Исус и за единение с Него може да замени отдадеността към отделен гуру. Но най-напред един земен учител трябва да отведе човека до Него. И тук човек в известен смисъл зависи от земния учител – от гуруто на физическия план.

При **розенкройцерския път** на развитие човек е най-независим. Тук учителят вече не е водач, а съветник. Той наставлява човека какво трябва да прави във вътрешния си живот. Същевременно учителят се грижи човек да съчетава окултното обучение с целенасочено развиване на мисленето, без което не може да извърви този път. Причината е, че мисленето се отличава с нещо, което не се среща при никоя друга способност. На физическия план физическите ни сетива възприемат единствено онова, което принадлежи на този план. На астралния план човек възприема астрално, а деваканичното чуване е възможно само в Девакана. Накратко, на всеки

¹⁷ Гуру – в традиционния индийски смисъл: духовен учител и наставник, който ръководи духовното развитие на ученика.

план съответства свой вид възприятие. Но едно нещо преминава през всички светове – логическото мислене. Логиката е една и съща и на трите плана. Така на физическия план човек може да научи нещо, което е валидно и за по-висшите планове. Розенкройцерското развитие следва тъкмо този метод: мисленето се обучава предимно на физическия план и чрез средствата, които този план предоставя.

Задълбочено мислене се развива и чрез изучаването на антропософските истини или пък чрез преки мисловни упражнения. Ако човек иска да развие интелекта си още повече, може да изучава книги като „Философия на свободата“ и „Истина и наука“. Те съзнателно са написани така, че мисленето, упражнявано чрез тях, да може с пълна сигурност да се движи и на най-висшите планове.

Дори човек, който изучава тези съчинения, без да знае нищо за Антропософията, би могъл чрез тях да се ориентира в по-висшите светове. Но, както казахме, антропософските учения упражняват мисленето по същия начин. Това е системата на розенкройцерското обучение. Човек намира най-верния си вътрешен водач в собственото си ясно и строго мислене. Тук духовният учител е само приятел на ученика и му дава съвети, защото човек възпитава най-добрия учител в самия себе си – в собствения си разум. Естествено, и тук човек се нуждае от духовен учител, който да го посъветва как сам да достигне до свободно развитие.

Сред европейците християнският път е подходящ за онези, у които чувството е по-силно развито. А розенкройцерският път е най-подходящ за хората, които в по-голяма или по-малка степен са се откъснали от Църквата, опират се повече на науката и именно тя ги е довела до съмнения.

13. Източно и християнско обучение

Штутгарт, 3 септември 1906 г.

Вчера завършихме, като очертахме в основни линии трите метода на окултно развитие – източния, християнския и розенкройцерския. Днес ще започнем да разглеждаме по-подробно с какво се отличава всеки от тези три пътя.

Преди това обаче бих искал да отбележа, че онова, което се казва и изисква в една окултна школа, не бива да се приема като нравствена норма, задължителна за цялото човечество. Съвсем не е така. Тези изисквания важат само за онзи, който действително иска да се посвети на подобно окултно развитие. Човек може например да бъде много добър християнин и напълно да изпълнява онова, което християнската религия препоръчва на мирянина, без да преминава през християнско окултно обучение. Ако някой каже: „Но човек може и без окултно обучение да бъде добър и да достигне до някакъв по-висш живот“, на това няма какво да се възрази. Това се разбира от само себе си.

Вече ви казах, че при източното обучение ученикът се подчинява строго на гуруто. Сега ще ви опиша какви напътствия дава учителят в една източна школа. Разбира се, подобни указания не могат да се дават публично – може само да се очертае пътят. Напътствията на учителя могат да се разделят на осем групи:

1. **Яма** обхваща всички форми на въздържание, задължителни за онзи, който иска да премине през обучение по йога. По-конкретно те се изразяват в следните заповеди: „Не лъжи. Не убивай. Не кради. Не се отдавай на невъздържаност. Не пожелавай нищо.“

Изискването „Не убивай“ е много строго и се отнася до всички същества. Нито едно живо същество не бива да бъде убивано или дори увреждано. Колкото по-стриктно ученикът спазва това изискване, толкова по-далеч стига. Съвсем друг е въпросът дали подобно изискване може да се изпълнява и в нашата култура. Убиването на което и да било живо същество – дори на една дървеница – вреди на окултното развитие. Дали обаче на някого все пак му се налага да го направи, е отделен въпрос.

Онова, което ви казах за астралния план, ще ви помогне да разберете по-добре изискването „Не лъжи“. На астралния план лъжата е равносилна на убийство – всяка лъжа е убийство. Следователно лъжата всъщност принадлежи към същата категория като убиването.

„Не кради“ също трябва да се спазва в най-строгия смисъл. Европейецът ще каже: „Ние не крадем.“ Източният йогин обаче не смята въпроса за толкова прост. В областите, където великите учители на човечеството първоначално са разпространили тези упражнения, обществените отношения са били много по-прости и е било лесно да се определи какво представлява кражбата. Учителят в йогийската школа обаче няма да приеме твърдението, че европейецът не краде – той тълкува това изискване много строго.

Ако например присвоя чужд труд или си осигуря изгода, която законът допуска, но която означава експлоатация на друг човек, учителят определя това като кражба. Нашите обществени отношения са толкова сложни, че мнозина нарушават тази забрана, без ни най-малко да го съзнават. Представете си, че притежавате капитал и го вложите в банка. Самите вие не правите нищо с него и не експлоатирате никого. Банкерът обаче започва да спекулира и с вашите пари експлоатира други хора. И в този случай носите отговорност в окултен смисъл – това обременява кармата ви.

Оттук виждате колко задълбочено трябва да се прочути тази заповед при окултното развитие.

Също толкова сложен е въпросът за изискването „Не се отдавай на невъздържаност“. Ако например банка вложи в спиртни фабрики капитала на човек, който живее от доходите си, без той да знае за това, този човек носи същата вина като производителя на спиртни напитки. Незнанието не променя нищо в кармата. При спазването на тези ограничения само едно може да ни насочи правилно – стремежът да се нуждаем от възможно най-малко. Доколкото човек се стреми към това, той не може да навреди на никого.

Особено трудно е да се изпълнява изискването „Не пожелавай нищо“. Това означава човек да се стреми да се освободи напълно от личните си потребности, да не пристъпва към нищо в света, подтикван от желание, а да върши единствено онова, което външният свят изисква от него. Дори когато правя добро на някого, трябва да заглуша приятното усещане, което изпитвам. Не то, а гледката на страдащия трябва да ме подтикне да помогна. Също така, когато например трябва да направя някакъв разход за себе си, не бива да мисля: „Искам го, желая го, жадувам за него“, а трябва да си кажа: „Това ти е необходимо, за да поддържаш тялото си или да посрещнеш потребностите на духа си. То е необходимо и на всеки друг. Ти не го пожелаваши, а само обмисляши как най-добре да преминеш през живота.“ Както казах, в учението по йога понятието Яма се разбира изключително строго и не може просто да бъде пренесено в Европа.

2. Нияма означава приблизително „спазване на религиозните обреди“. В Индия, където предимно се прилагат тези правила, е намерено решение на въпрос, който създава много трудности на европейската култура. Често може да се чуе: „Аз съм надраснал догмите, придържам се само към вътрешната истина и не отдавам

значение на външните форми.“ Колкото повече европейците смята, че е надраснал религиозните обичаи, толкова по-възвишен се чувства. Индусът мисли точно обратното и се придържа към ритуалите на своята религия – никой няма право да ги променя. В индуизма обаче всеки има пълната свобода сам да си състави мнение за тях. Съществуват прастари свещени обреди с много дълбок смисъл. Необразованият човек ще си изгради съвсем елементарна представа за тях, а по-образованият – друга, по-добра. Никой обаче няма да твърди, че представата на другия е погрешна.

Мъдрецът спазва същите обреди като по-слабо образования човек. Няма догми, но има обреди. Така едни и същи дълбоко религиозни обреди могат да бъдат спазвани и от мъдрия, и от немъдрия, и двамата могат да се обединят в общия обред. По този начин обредите се превръщат в свързваща сила за общността. Участието в строго установения ритуал не ограничава ничии убеждения.

Християнската църква е следвала противоположния принцип: налагала е на хората не обреди, а определени възгледи. В резултат на това в по-ново време от обществения живот постепенно изчезват установените обичаи и форми, които свързват хората. Все повече се пренебрегват обредите, които ги обединяват, а символичните форми, чрез които се изразяват висши истини, постепенно се премахват. Това е голяма загуба за цялостното развитие на човека и най-вече за окултното развитие според източната традиция.

Днес мнозина в Европа смятат, че са надраснали догмите, но тъкмо свободомислещите и материалистите са най-фанатичните привърженици на догмите. Материалистическата догма е много по-потискаща от всяка друга. Мнозина вече не признават непогрешимостта на папата, но признават непогрешимостта на университетския професор. Дори най-либералният човек, колкото и

да твърди обратното, е подвластен на догмите на материализма. А какви догми тегнат например над юриста, лекаря и т.н.! Всеки университетски професор преподава своята догма. А колко тежко ни притиска догмата, че общественото мнение и всекидневната преса са непогрешими! Източният учител по йога изисква човек да не се отказва от обредите, които свързват мъдрия и немъдрия, защото тези прастари свещени обреди са образи на най-висшите истини. Без външни форми няма култура – обратното убеждение е заблуда. Да предположим например, че някой основе общност без никакви установени външни форми на съвместен живот – без закони, ритуали или религиозни обичаи.

За онзи, който вниква в нещата, е ясно, че известно време подобна общност може да съществува съвсем добре, защото хората все още живеят според старите установени форми, които са донесли със себе си. Но щом ги изгубят, общността ще се разпадне, понеже без такива форми не може да просъществува дълго. Всяка култура трябва да израства от определени форми. Вътрешното трябва да намира външен израз чрез тях. Съвременната култура е изгубила формите и трябва отново да ги придобие. Днешната индустриална култура не е успяла да създаде истински форми на облекло, защото хората нямат никаква представа, че онова, с което се обграждат, е образ на онова, което живее в душата. Днес се обличаме толкова безобразно, защото вътрешният ни живот е толкова беден.

Нашата култура трябва отново да се научи да изразява външно онова, което живее в душата. В дългосрочен план съвместният живот на хората се определя от тези установени форми. Древните мъдреци са знаели това и затова са държали на спазването на религиозните обреди.

3. Асана означава заемане на определено положение на тялото по време на медитация. За източния човек

това е много по-важно, отколкото за европейца, защото тялото на европейца вече не е толкова чувствително към някои фини течения. Тялото на източния човек все още е по-фино и лесно усеща духовните течения, които се леят през Вселената – от изток към запад, от север към юг и от висините към дълбините. Затова например църквите са строени с определена ориентация. По същата причина учителят по йога кара йогина да заеме точно определена поза. Ученикът трябва да държи ръцете и краката си в определено положение, за да могат теченията да преминават правилно през тялото му. Ако индусът не впише тялото си в тази хармония, би застрашил изцяло плодовете на своята медитация.

4. Пранаяма е дишането – йогийското дишане. Йогийското дишане е изключително важна и подробно разработена част от източното обучение по йога. В християнското обучение дишането почти не играе роля, докато в розенкройцерското отново има по-голямо значение.

Какво значение има дишането за окултното развитие? Смисълът му се разкрива още в изискването „Не убивай“, тоест „Не увреждай живота“. Окултният учител казва: „С всеки дъх малко по малко убиваш онова, което те заобикаля.“ Как става това? Поемаме въздух, задържаме дъха си, снабдяваме кръвта с кислород, а после отново издишваме. Какво се случва при този процес?

Вдишваме въздух, изпълнен с кислород. В нас кислородът се свързва с въглерода и ние издишваме въглероден диоксид, в който не могат да живеят нито хора, нито животни. Вдишваме кислород, а издишваме отровното вещество – въглероден диоксид. Така с всеки дъх убиваме други същества. Малко по малко убиваме онова, което ни заобикаля. Вдишваме животворен въздух, а издишваме такъв, който самите ние вече не можем да използваме. Окултният учител се стреми да промени това. Ако всичко зависеше само от хората и животните, скоро

целият кислород щеше да се изчерпи и всичко живо щеше да измре. На растенията дължим това, че не погубваме Земята, защото те извършват точно противоположния процес. Те усвояват въглеродния диоксид, отделят въглерода от кислорода и изграждат телата си от въглерода. После отново освобождават кислорода, който хората и животните вдишват. Така растенията възстановяват животворния въздух. Без тях целият живот отдавна би бил унищожен. На тях дължим живота си. Така растенията, животните и хората взаимно се допълват.

В бъдеще обаче този процес ще се промени. Човекът, който се развива окултно, започва още сега да преминава през онова, през което останалите ще преминат едва в бъдеще. Затова той трябва да отвикне да убива с дъха си. Това е Пранаяма – науката за дишането. В съвременната ни материалистична епоха непрестанно се настоява прозорците да стоят отворени, а свежият въздух се поставя на първо място сред лечебните средства. При индийския йогин е точно обратното: той се затваря в пещера и доколкото може, диша собствения си въздух. Йогинът е усвоил изкуството да замърсява въздуха възможно най-малко, защото се е научил да го използва пълноценно. Как постига това? Европейските окултни школи винаги са познавали тази тайна. Наричали са я достигане до камъка на мъдреците, или до философския камък. За да намери философския камък, човек трябва да открие тайната на дишането.

Около прехода от 18 към 19 век част от това знание достигна и до обществеността. Тогава в публични издания се пишеше много за философския камък, но от написаното личи, че самите автори не са разбирали особено добре за какво всъщност става дума, макар да са черпели сведенията си от верен източник. През 1796 г. в един тюрингски държавен вестник се появи статия за философския камък, в която между другото се казваше:

„Философският камък е нещо, което човек просто трябва да познава, защото всеки го е виждал. Това е нещо, което всеки човек взема в ръцете си почти всеки ден в продължение на определен период и което може да се намери навсякъде, без хората да знаят, че то е философският камък.“ Това е загадъчен намек, според който философският камък може да бъде намерен навсякъде. И все пак този странен израз е буквално верен.

Процесът протича така. Когато растението изгражда тялото си, то поема въглероден диоксид, задържа въглерода и от него изгражда тялото си. Хората и животните изяждат растението, отново приемат въглерода в себе си и после го отделят чрез дъха си като въглероден диоксид. Така се осъществява кръговратът на въглерода.

В бъдеще обаче това ще става по друг начин. Човекът постепенно ще се научи да разширява обхвата на собствената си същност и един ден сам ще осъществи онова, което сега оставя на растението да извърши. Както някога е преминал през минералното и растителното царство, така отново ще премине през тях, но в обратна посока. Самият човек ще стане растение, ще възприеме в себе си растителния начин на съществуване и ще осъществява целия процес вътре в себе си. Ще задържа въглерода и съзнателно ще изгражда от него собственото си тяло, както днес растението прави това несъзнателно. След това сам ще произвежда необходимия кислород в своите органи и ще го свързва с въглерода, като образува въглероден диоксид. После отново ще отлага въглерода в себе си. Така ще може сам да продължава да изгражда телесната си структура. Това разкрива величествена перспектива за бъдещето. Тогава човекът вече няма да убива никое друго същество.

Известно е, че въглеродът и диамантът са едно и също вещество: диамантът е прозрачен, кристализирал въглерод. Затова не бива да си представяте, че в бъдеще човекът ще бъде черен на цвят. Тялото му ще бъде

изградено от прозрачен и при това мек въглерод. Тогава той ще е намерил философския камък. Ще превърне собственото си тяло във философския камък.

Човекът, който се развива окултно, трябва, доколкото е възможно, още отсега да осъществи този процес, тоест да лиши дъха си от способността да убива. Той трябва да преобрази дишането си така, че издишаният въздух отново да бъде годен за използване и да може да се вдишва многократно. Как става това? Като внесе ритъм в дишането си. Учителят дава необходимите указания. Вдишването, задържането на дъха и издишването трябва да протичат ритмично, макар и само за кратко. С всяко ритмично издишване въздухът се подобрява – съвсем бавно, но сигурно.

Някой може да попита: „Какво значение има това?“ Тук важи поговорката: „Капка по капка и камък се пробива.“ Всеки дъх е такава капка. Химикът все още не може да установи това, защото средствата му не са достатъчно чувствителни, за да доловят фините вещества. Окултистът обаче знае, че по този начин издишаният въздух действително започва да подпомага живота и съдържа повече кислород, отколкото при обикновени условия. Същевременно медитацията също допринася за пречистването на издишвания въздух. Макар и в съвсем малка степен, медитацията също допринася за това растителната природа отново да стане част от човешката, така че човекът да престане да убива.

5. Следва **Пратяхара** – овладяването на сетивното възприятие. Човекът, който води обичайния за нашето време живот, непрестанно възприема ту едно, ту друго впечатление и позволява на всичко да му въздейства. Окултният учител казва на ученика: „В продължение на определен брой минути трябва да задържаш едно сетивно впечатление и да преминаваш към друго само по собствена свободна воля.“

6. След като известно време се упражнява по този начин, ученикът трябва да се научи да бъде слеп и глух за всяко външно сетивно впечатление. Трябва напълно да се откъсва от всички външни сетивни впечатления и да задържа само представата, която остава в съзнанието, след като самото сетивно впечатление е отстранено. Когато човек се съсредоточава единствено върху представите, строго контролира мисленето си и сам, по свободна воля, ги подрежда една след друга, това е шестото състояние – **Дхарана**.

7. **Дхяна**. Европейецът не иска да признае, че някои представи изобщо не произлизат от сетивни впечатления, а трябва да бъдат създадени от самия човек. Такива са например математическите или геометричните представи. Триъгълникът и кръгът съществуват като чисто мисловни представи. Онова, което рисувам на дъската, е само съвкупност от тебеширени точки. Има редица представи, с които окултният ученик трябва усърдно да се упражнява. Сред тях са символични знаци, съзнателно свързани с определени неща – например хексаграмата , чийто смисъл се обяснява в окултизма, както и пентаграмът .

Ученикът съсредоточава съзнанието си върху такива неща, които не съществуват в сетивния свят. Същото важи и за други представи – например за общото понятие „лъв“, което може да съществува само в мисълта. Ученикът трябва да насочва вниманието си и към подобни представи. Към тях се прибавят и нравствени представи, например думите от „Светлина по пътя“: „Преди окото да може да вижда, то трябва да отвикне от сълзите.“ И това се преживява не външно, а само в самия човек. Медитацията върху представи, които нямат съответствие в сетивния свят, се нарича Дхяна.

8. **Самадхи**. Сега идва най-трудното – Самадхи. Човек дълго, много дълго се вглъбява в представа, която няма съответствие в сетивния свят, оставя съзнанието си

сякаш да се задържи в нея и изпълва с нея цялата си душа. После се освобождава от тази представа и в съзнанието му вече не остава нищо. Той обаче не бива да заспива. Обикновеният човек веднага би заспал, но ученикът трябва да остане в съзнание. В това състояние тайните на висшите светове започват да се разкриват. То се описва по следния начин: остава мислене, в което няма мисли. Човек мисли, защото е в съзнание, но няма мисли. Така духовните сили могат да влеят в това мислене своето съдържание. Докато човек сам изпълва мисленето си със съдържание, духовните сили не могат да проникнат в мисленето му. Колкото по-дълго задържа в съзнанието си самата дейност на мисленето, но без мисловно съдържание, толкова повече му се разкрива свръхсетивният свят.

Напътствията на учителя при източното обучение по йога обхващат тези осем области.

Сега ще разгледаме, доколкото е възможно, и християнското обучение и ще видим по какво то се различава от източното. То може да се провежда под ръководството на учител, който знае какво трябва да се прави и на всяка стъпка може да поправи допуснатите грешки. Великият Учител обаче е самият Христос Исус. Затова е необходима непоколебима вяра, че Христос Исус действително съществува и действително е живял. Без тази вяра човек не може да се чувства свързан с Него. Освен това трябва да се разбере, че от този велик Учител произхожда едно писание, което само по себе си дава напътствията за обучението – Евангелието на Йоан. Човек може не само да вярва в него, но и да го преживее вътрешно. Онзи, който е приел правилно Евангелието в себе си, вече не се нуждае от доказателства за Христос Исус, защото Го е намерил.

Това обучение не се състои просто в това човек отново и отново да чете Евангелието на Йоан, а да медитира върху него. Евангелието започва с думите: „В началото

бе Словото и Словото бе при Бога, и Словото бе Бог...“
Правилно разбрани, тези стихове са предмет на медитация и трябва да бъдат възприемани в състояние, подобно на Дхяна. Ако рано сутрин, преди в душата му да са навлезли други впечатления, човек изключи от мислите си всичко останало и в продължение на пет минути живее единствено в тези изречения и ако продължава така години наред с пълно търпение и постоянство, той установява от собствен опит, че смисълът на тези думи не се изчерпва с това да бъдат разбрани. Преживява окултната им сила и чрез тях в душата му настъпва вътрешно окултно преобразяване. Тези думи му дават известна степен на ясновидство и той може астрално да види всичко, което се съдържа в Евангелието на Йоан.

По указание на учителя през първите седем дни ученикът оставя първите пет изречения от първата глава да преминават през душата му. През следващата седмица насочва по същия начин вниманието си към втората глава, а след това последователно към всяка следваща глава до дванадесетата. Тогава човек сам ще види колко велико и могъщо е онова, което преживява: пред него се разкриват събитията в Палестина от времето на Христос Исус, такива, каквито са записани в Акашовата хроника, и той действително преживява всичко това, което се е случило по онова време. А когато достигне до тринадесетата глава, преживява отделните степени на християнското Посвещение.

Първата степен е **Умиването на нозете**. Човек трябва най-напред да разбере какво означава тази велика сцена. Христос Исус се покланя на онези, които се намират на по-ниско стъпало от Него. Навсякъде в света би трябвало да проявяваме подобно смирение към съществата, които стоят под нас и за чиято сметка се издигаме на по-висока степен. Ако растението можеше да мисли, би трябвало да благодари на камъка, че му дава почвата, която му позволява да води по-висш живот.

Животното би трябвало да се поклони пред растението и да каже: „На теб дължа възможността да съществувам.“ По същия начин и човекът дължи благодарност на цялата останала природа. А онзи, който заема по-високо място в човешкото общество, трябва да се поклони на онези, които работят под него, и да си каже: „Ако тези усърдни ръце не вършеха за мен по-ниската работа, не бих могъл да заемам това място.“

Никой не би могъл да се издигне в развитието си, ако под него не бе подготвена необходимата основа. Същото важи и за самия Христос Исус. Той смирено се покланя на апостолите и казва: „Вие сте Моята основа. Като се отнасям така към вас, изпълнявам казаното: който иска да бъде пръв, трябва да бъде последен, а който иска да бъде господар, трябва да бъде слуга на всички.“ Умиването на нозете означава готовност човек да служи с радост и да се прекланя в пълно смирение. Това трябва да се превърне в основно чувство у онзи, който се развива окултно.

Когато ученикът се изпълни изцяло с това смирение, той преживява първата степен на християнското Посвещение. Разбира по два признака – външен и вътрешен – че я е достигнал. Външният признак е усещането, сякаш вода облива нозете му. Вътрешният признак е астрално видение: в сънищата си ученикът вижда как сам умива нозете на група хора. Това видение се явява неизменно и е едно и също при всеки човек. Когато преживее това, той действително е възприел цялата тази глава дълбоко в себе си.

Следва втората степен – **Бичуването**. Когато напредне дотам, ученикът трябва да чете за бичуването на Христос Исус, да остави прочетеното да му въздейства и да развие едно ново чувство. Той трябва да се научи да устоява на ударите, които животът му нанася, сякаш го бичува. Казва си: „Ще устоявам на всички страдания и болки, на всичко, което ме връхлита.“ Външният

признак е, че ученикът усеща болка в отделни точки по цялото си тяло. Вътрешният признак е съновидение, в което вижда как самият той бива бичуван.

Третата степен е **Увенчаването с трънения венец**. Тук трябва да се развие още едно чувство: човек се учи да устоява непоколебимо дори когато го обсипват с присмех и поругание заради най-святото, което притежава. Външният признак е усещането за стягаща болка в главата. Вътрешният е астрално видение, в което човек вижда себе си увенчан с трънения венец.

След това може да се премине към четвъртата степен – **Разпятието**. Тук трябва да се развие ново, съвсем определено чувство. За целта човек трябва да преодолее усещането, че собственото му тяло е най-важното. То трябва да му стане толкова безразлично, колкото парче дърво. Тогава човек носи тялото си през живота и го наблюдава обективно – за него то се е превърнало в дървото на кръста. Това не означава, че трябва да го презира, също както не презира нито един инструмент. Зрелостта за тази степен се познава по външния признак: по време на медитация точно на местата на свещените рани – по ръцете и нозете, както и от дясната страна на тялото, на височината на сърцето – се появяват червени точки, подобни на стигми. Вътрешният признак е видение, в което ученикът вижда самия себе си да виси на кръста.

Петата степен е **Мистичната смърт**. При нея човек преживява нищожността на всичко земно и за известно време действително умира за земния свят.

Оттук нататък за християнското Посвещение могат да се дадат само оскъдни описания. В астрално видение човек преживява как навсякъде цари мрак и земният свят изчезва. Черно було, подобно на завеса, се спуска пред онова, което предстои да настъпи. В това състояние човек опознава цялото зло и всичко лошо, което съществува в света. Това е слизането в ада – преминаването през ада. После той преживява как завесата сякаш се

раздира на две и пред него се разкрива светът на Девакана. Това е раздирането на завесата на храма.

Следва шестата степен – **Полагането в гроба**. Както на четвъртата степен човек започва да възприема обективно собственото си тяло, така на тази степен трябва да развие чувството, че всичко, което го заобикаля на Земята, е част от самия него също толкова, колкото и собственото му тяло. Тогава собственото му тяло се разпростира отвъд кожата. Човек вече не е отделено същество, а е съединен с цялата планета Земя. Земята е станала негово тяло и той е погребан в нея.

Седмата степен – **Възкресението** – не може да бъде описана с думи. Затова в окултизма се казва: само човек, чиято душа се е освободила напълно от мозъка, може мисловно да обхване седмото състояние. Само на такъв човек би могло да се опише седмото състояние – затова тук може единствено да се спомене. Християнският окултен учител дава напътствия как да бъде преживяна тази степен.

Когато човек е преживял седмата степен, християнството вече се е превърнало във вътрешно преживяване за душата му. Тогава той е напълно съединен с Христос Исус – Христос Исус е в него.

14. Розенкройцерско обучение.

Вътрешността на Земята.

Земетресения и вулкани.

Щутгарт, 4 септември 1906 г.

Вчера разгледахме различните области, през които ученикът преминава в източното и християнското обучение, за да достигне до висши познания. Днес искам по

подобен начин да ви опиша степените, през които ученикът преминава в розенкройцерското обучение.

Не бива да си представяме, че розенкройцерското обучение противоречи на другите две. То съществува приблизително от 14 век и трябваше да бъде въведено именно тогава, защото човечеството се нуждаеше от нова форма на обучение. Посветените предвиждаха появата на хора, чиято вяра щеше да бъде разколебана от постепенно развиващото се знание. Затова трябваше да се създаде форма на обучение за онези, у които щеше да възникне вътрешен разрыв между вярата и знанието.

През Средновековието най-големите учени бяха същевременно и най-вярващите, най-благочестивите хора. Дори дълго след това учените с напреднали познания по природните науки не можеха да си представят никакво противоречие между вярата и знанието. Твърди се, че Коперниковата система е разклатила вярата, но това твърдение е напълно неоснователно – нали самият Коперник е посветил книгата си на папата! Този конфликт между вярата и знанието възникна едва в най-ново време, и то постепенно. Учителите на Мъдростта го предвиждаха и затова трябваше да се намери нов път за онези, които науката бе отвела далеч от вярата.

Хората, които се занимават задълбочено с науката, трябва да поемат по този розенкройцерски път, за да станат Посветени. Розенкройцерският метод показва, че най-висшето познание за земния свят може напълно да се съчетава с най-висшето познание за свръхсетивните духовни истини. Чрез този метод човекът, който иначе би се отвърнал от християнската вяра заради една привидна наука, може да опознае самата вяра още по-дълбоко. Именно чрез този метод всеки може да достигне до още по-дълбоко разбиране на християнската истина. Истината е една, но до нея може да се стигне по различни пътища – както пътищата се разделят в подножието на

планината, но всички се събират на върха.

Същността на розенкройцерското обучение може да се изрази с думите „истинско себепознание“. За тази цел трябва да разграничаваме две неща – не само теоретично, но и на дело, в самия живот. Има два вида себепознание. Първият е нисшето себепознание, което розенкройцерският ученик нарича „вглеждане в себе си“. Чрез него човек трябва да преодолее нисшето си Себе. Вторият е висшето себепознание, което се ражда, когато човек преодолее затвореността в собственото си Себе.

Какво представлява нисшето себепознание? Това е познание за обикновения ни всекидневен Аз – за това, което вече сме и което носим в себе си; с други думи, вглеждане в собствения ни душевен живот. Трябва обаче ясно да разберем, че така не можем да достигнем до висшето Себе. Когато човек се вглежда в себе си, намира само онова, което вече е. За да преодолее това Себе от всекидневния живот, той трябва да надрасне тъкмо онова, което вече е. Но как?

Повечето хора са убедени, че тъкмо техните качества са най-добри, и всеки, който не притежава същите качества, им е несимпатичен. Който е преодолял това убеждение не само на теория, но и в чувствата си, вече е поел по пътя към истинското себепознание. Можем да преодолеем вглеждането в себе си чрез особен метод, приложим винаги, когато разполагаме дори само с пет минути. Трябва да изхождаме от следното правило:

„Всички твои качества са едностранчиви. Трябва да разпознаеш в какво се изразява тяхната едностранчивост и да се стремиш да ги хармонизираш.“

Това правило не е само теоретично – то е особено подходящо за практическо приложение. Трудолюбивият трябва да се запита дали не проявява това свое качество там, където то не е уместно. Бързината също е едностранчива и трябва да я допълним с внимателно обмисляне. Всяко качество има свой противоположен полюс.

Трябва да усвоим и съответното противоположно качество, а после да се стремим да хармонизираме двете. Например: „Бързай бавно“ – бъди бърз, но обмисляй; обмисляй, но не бъди муден. Така човек започва да надраства себе си. Това не е част от медитацията, а трябва да се постига наред с нея.

Това хармонизиране изисква преди всичко да обръщаме внимание на дребните си особености. Който например има навика да не оставя другите да се изказват докрай, трябва внимателно да наблюдава този свой навик и да си постави за шест седмици задачата: „Сега ще мълчиш пред другия колкото е възможно по-дълго.“ След това човек трябва да привикне да не говори нито прекалено високо, нито прекалено тихо. Такива неща, върху които обикновено изобщо не се замисляме, са част от това дълбоко вътрешно самоусъвършенстване. Колкото по-незначителни са качествата, върху които работим, толкова по-добре. Особено ефективно е, ако човек успее не само да придобие определени морални, интелектуални или емоционални качества, но и да се освободи от някакъв външен навик.

Тук става дума не толкова да изследваме вътрешния си свят в обичайния смисъл, колкото да усъвършенстваме качествата, които още не сме развили достатъчно, и да допълваме онова, което вече притежаваме, с неговата противоположност. Себепознанието е сред най-трудните неща за човека и тъкмо онези, които вярват, че се познават най-добре, се заблуждават най-лесно. Те мислят прекалено много за собственото си Себе. Трябва да се отучим от постоянното вглеждане в себе си и от непрестанното повтаряне на думата „аз“ дори в изказа си: „аз мисля“, „аз вярвам“, „аз смятам това за правилно“. Преди всичко трябва да се освободим от представата, че собственото ни мнение е по-важно от мнението на другите хора.

Да вземем например един много умен човек. Ако демонстрира ума си пред хора, които се намират на много по-ниско стъпало, той постъпва съвсем неуместно, защото прави това единствено заради себе си. В действията си той би трябвало да се съобразява с начина на мислене и възможностите на другите. Агитаторите нарушават това правило особено лесно.

Към всичко това трябва да прибавим и онова, което в окултен смисъл се нарича търпение. Повечето хора, които искат да постигнат нещо, не умеят да чакат, защото смятат, че вече са готови да получат всичко. Това търпение произтича от строго самовъзпитание. То също е свързано със себепознанието.

Висшето себепознание започва едва когато започнем да си казваме: „Висшето ни Себе изобщо не се намира в онова, което представлява всекидневният ни Аз. То е навън, в целия свят – горе при звездите, при Слънцето и Луната, в камъка и в животното. Навсякъде присъства същата същност, която живее и в нас.“ Ако някой каже: „Искам да се грижа за висшето си Себе и да се оттегля от света. Не искам да знам нищо за материалното“, той изобщо не разбира, че Себето се намира навсякъде извън него и че собственото му висше Себе е само малка част от онова велико Себе, което е навън.

Някои „духовни“ лечебни методи допускат тази грешка, а тя може да има твърде пагубни последици. Те внушават на болния, че не съществува нищо материално и че следователно не съществуват и болести. Това се основава на погрешно себепознание и, както вече отбелязахме, е много опасно. Макар подобен лечебен метод да носи християнско име, той всъщност е антихристиянски.

Християнството е мироглед, според който всичко е откровение на Божественото. Ако не възприемаме материалното като израз на Божественото, представата ни за него е илюзорна. Ако отричаме външния свят, отричаме

Божественото. Ако отричаме материята, в която Бог се е разкрил, отричаме и Бога. Задачата ни не е да се вглеждаме в себе си, а да се стремим да познаем великото Себе, чиято светлина прониква в нас.

Нисшето Себе казва: „Стоя тук и ми е студено.“ Висшето Себе, напротив, казва: „Аз съм и студът, защото като единното Себе живея в студа и сам пораждам студа в себе си.“

Нисшето Себе казва: „Аз съм тук – аз съм в окото, което вижда Слънцето.“ А висшето Себе казва: „Аз съм в Слънцето и чрез слънчевия лъч гледам в очите ти.“

Истински да излезем отвъд собственото си аз означава да се отречем от съсредоточаването върху самите себе си. Затова розенкойцерското обучение се стреми да освободи човека от нисшето му Себе. В началото на теософското движение бе допусната най-тежката грешка – казваше се: „Трябва да откъснем поглед от външния свят и да се вгледаме в себе си.“ Това е голяма илюзия. Така човек намира само нисшето си Себе – четвъртия принцип, нисшия Аз, който си въобразява, че е нещо Божествено, макар изобщо да не е такова. За да познаем Божественото, трябва да излезем извън себе си. „Познай себе си“ означава същевременно „преодолей себе си“.

Розенкойцерското обучение обхваща следните направления, които трябва да вървят ръка за ръка с развиването на вече споменатите шест качества: контрол над мислите, инициативност в действията, спокойствие, непредубеденост или позитивност, вяра и вътрешно равновесие.

Самото обучение се състои в следното:

1. Изучаване. Без изучаване съвременният европейец не може сам да стигне до познание. Той трябва най-напред да се опита сам да премине през мислите, изработени от човечеството. Трябва да се научи да мисли в съответствие с начина, по който е устроен светът. Трябва

да си каже: „Щом други хора са мислили това, то несъмнено е по силите на човека. Искам да опитам да живея с тези мисли.“ Не е необходимо да се кълнем в тях като в догма, но трябва да ги опознаем чрез изучаване. Ученикът трябва да се запознае с развитието на слънцата и планетите, на Земята и човечеството. Мислите, които са ни предадени за изучаване, пречистват духа ни. Като следваме последователно тези мисли, постепенно се научаваме и сами да мислим строго логично. По този начин изучаването пречиства и самите ни мисли, така че се научаваме да мислим последователно и логично.

Когато например изучаваме много трудна книга, не е толкова важно да разберем съдържанието ѝ, колкото да навлезем в начина на мислене на автора и да се научим да мислим заедно с него. Затова не бива да смятаме никоя книга за прекалено трудна – това би означавало само, че ни мързи да мислим. Най-добрите книги са тъкмо тези, които трябва да изучаваме отново и отново – книгите, които не разбираме веднага и чиито изречения трябва да обмисляме едно по едно.

При изучаването не е толкова важно какво изучаваме, колкото как го правим. Чрез великите истини, каквито са например законите на планетите, развиваме способността да мислим в широки взаимовръзки – и именно това е същественото. Много егоизъм се крие и в думите: „Искам повече морални поучения, а не учения за планетните системи.“ Истинската мъдрост поражда морален живот.

2. Второто е **Имагинацията** – придобиването на имажинативно познание. Какво представлява тя и как се постига? До нея се стига по следния начин: човек върви през света и го наблюдава, като строго следва Гьотевия принцип: „Всичко преходно е само символ.“ Тъй като Гьоте беше розенкройцер, той може да ни въведе в душевния живот. Всяко нещо трябва да се превръща в символ в повече от едно отношение.

Да приемем, че минавам покрай едно цвете – есенен мразовец. Със своята форма и цвят той се превръща за мен в символ на скръбта. Друго цвете – поветицата – символизира нуждата от подкрепа. Червено цвете, което смело насочва листата си нагоре, може да бъде знак за бодрост и така нататък. Животно с пъстра окраска може да бъде символ на кокетството. Често самите имена вече изразяват подобие – например плачеща върба, незабравка и т.н. Колкото повече размишляваме по този начин и превръщаме външните неща в символи на моралното, толкова по-лесно можем да се издигнем до имагинативно познание.

Подобни съответствия могат да се открият и при хората. Например по походката на човека можем да изучаваме неговия темперамент. Наблюдавайте влачещата се, бавна походка на меланхолика, твърдата и решителна крачка на холерика и леката походка на сангвника, който стъпва предимно на пръсти.

След като известно време сме се упражнявали в това, преминаваме към упражненията за същинската Имагинация. Поставяме пред себе си живо растение, разглеждаме го внимателно и се потапяме изцяло в него. Извеждаме съдържанието на душата си извън нас и сякаш го влагаме в растението, както съм описал в „Как се постигат познания за висшите светове?“. Така Имагинацията се пробужда и човек достига до астрално виждане.

След известно време човек действително забелязва как от растението излиза малък пламък. Това е астралният образ на неговия растеж. Друг пример: поставяме пред себе си семе и мислено виждаме как от него се появява цялото растение, което в действителност ще се развие едва по-късно. Това са упражнения за развиване на Имагинацията, на които розенкройцерите отделят голямо внимание.

3. Третото е **изучаването на окултната писменост**. Съществува окултна писменост, чрез която човек

може да проникне по-дълбоко в нещата. Ще ви дам пример, за да разберете какво имам предвид. С гибелта на древната Атлантида започна нова култура – древноиндийската. Знакът на такъв етап от развитието – когато една културна епоха завършва и започва друга – е вихърът. Такива вихри има и в природата: звездните мъглявини, например мъглявината Орион, и т.н. И там един свят загиба, а друг се появява.

При възникването на древноиндийската култура Слънцето се намираше в Рак; по време на персийската култура – в Близнаци; по време на египетската – в Телец; а по време на гръко-латинската – в Овен. Тъй като астрономическият знак на Рака е , той беше и знак за възникването на древноиндийската култура.

Друг пример е буквата М. Всяка буква води началото си от окултен източник. М е знакът на мъдростта. М е възникнала от очертанието на горната устна и същевременно е символ на морските вълни → **М**.

Затова мъдростта се символизира чрез водата. Тези знаци винаги напомнят за изпълнени със смисъл неща. В розенкройцерското обучение се преподават множество подобни знаци.

4. Внасяне на ритъм в живота. Това означава да преминем от хаотичен към ритмичен живот. Децата имат предимството да ходят на училище; възрастният, за съжаление, често няма установен дневен режим. Трябва да се постареем да отделяме всеки ден едни и същи часове за медитация. Внасяне на ритъм в дишането няма толкова голямо значение, колкото при източните ученици, но също е част от обучението. Розенкройцерът знае, че самото медитиране подобрява и въздуха, който човек диша.

5. Съответствието между микрокосмоса и макрокосмоса. Това е връзката между големия и малкия свят, или между човека и външния свят. Знаете, че човекът се е формирал постепенно и че отделните съставни

части на съществото му са се изградили в хода на еволюцията. На Старото Слънце човекът все още нямаше астрално тяло и затова определени органи още не можеха да възникнат. Такъв орган например е черният дроб. Същество, което има само етерно тяло, няма черен дроб дори в зародиш. Черният дроб наистина не може да съществува без етерното тяло, но го създава едва астралното тяло. Също така никое същество, което не е възникнало по времето, когато се е формирал Азът, не може да има топла кръв.

Висшите животни също имат топла кръв, но се отделиха от човека по времето, когато човекът формираше Аза. Така всеки орган на човешкото тяло – дори най-малкият – принадлежи към една от съставните части на човешкото същество. Черният дроб съответства на астралното тяло, а кръвта – на Аза.

Когато човек насочи вниманието си обективно към самия себе си, както към някакъв предмет – например когато се съсредоточи върху точката в основата на носа и свърже с нея определена дума, дадена му от окултния учител – ученикът достига до онова, което съответства на тази точка, и го опознава. Така човек, който под определено ръководство се съсредоточава върху тази точка, ще опознае природата на Аза. Много по-късно се прави друго упражнение, при което вниманието се насочва към вътрешността на окото. Чрез него човек опознава вътрешната природа на светлината и Слънцето. Чрез съсредоточаване върху черния дроб и с помощта на определени думи човек опознава природата на астралното.

Тъкмо това е правилното саморазвитие: когато човек съсредоточава вниманието си върху даден орган, чрез него той се насочва към онова, което стои зад този орган. Този метод действа особено добре именно в по-ново време, защото човечеството се е насочило толкова силно към материалното. Така чрез самото материално човек

достига до причината, която стои зад него – до творческите сили, изградили тези органи.

6. **Пребиваване (потопяне) в макрокосмоса.**

Това е същото, което описахме като Дхянам – духовното съзерцание. То се извършва по следния начин. Човек се потапя в избрания за съзерцание орган – например във вътрешността на окото. След като известно време се е съсредоточавал върху него, човек оставя настрана представата за външния орган и мисли само за онова, към което го е насочило окото – за светлината. Така той достига до създателя на органа и навлиза в макрокосмоса. Тогава усеща как тялото му нараства, става голямо колкото цялата Земя и дори се разпростира отвъд нея, така че всички неща се намират в него. Човекът живее във всички неща.

7. Седмото състояние съответства на източното Самадхи. В розенкройцеровото обучение то се нарича **Блаженство в Бога**. Човек се освобождава и от последната представа, но запазва силата на мисленето. Съдържанието на мисленето отпада, но самата мисловна дейност остава. Така човек пребивава в божествено-духовния свят в пълен вътрешен покой.

Тези степени на розенкройцеровото обучение са насочени повече към вътрешния живот и изискват внимателно развиване на висшия душевен живот. В нашата материалистична епоха широко разпространената повърхностност е сериозна пречка пред необходимото задълбочаване на целия душевен живот и трябва да бъде преодоляна. Това обучение е съобразено с европейца. То изисква известна душевна енергия, но не е трудно. Всеки със сериозна воля може да го практикува. И тук обаче важат думите на Гьоте: „Лесно е, но лесното е трудно.“

Скъпи приятели! Вече разгледахме различните методи на обучение. Сега, за да завърша тези лекции, искам още веднъж да насоча погледа ви към връзката

между човека и цялата Земя, за да видите как той е свързан с всичко останало, което става на нея.

Описах ви развитието на човека и показах как той може да се превръща във все по-висше същество. В хода на развитието човечеството като цяло ще постигне всичко, което отделният човек може да постигне за себе си чрез окултно обучение. Но какво става със Земята, докато човекът и човечеството се развиват по този начин? За окултиста Земята не е това, което е за обикновения геолог или природоизследовател – едно голямо безжизнено кълбо, чиято вътрешност не се различава особено от повърхността му, освен може би по това, че веществата в нея са течни. Твърде трудно е обаче да се разбере как подобно мъртво кълбо би могло да породи всевъзможни същества.

Знаем, че на Земята се наблюдават съвсем определени явления, които оказват дълбоко въздействие върху съдбата на много същества. Днешната природна наука обаче ги разглежда като несвързани с тази съдба. Земетресенията и вулканичните изригвания например засягат съдбата на стотици и хиляди хора. Влияе ли човешката воля върху тях или всичко е случайност? Действат ли тук мъртви закони, които вилнеят сяпко, или съществува връзка между тези събития и човешката воля? Какво се случва с човека, който загива при земетресение? Какво казва окултистът за вътрешността на Земята?

За вътрешността на Земята окултната наука на всички времена казва следното: трябва да си я представяме като съставена от редица слоеве, които не са рязко разграничени един от друг като слоевете на една глава лук, а плавно преминават един в друг.

1. Най-горният слой – минералната маса – е за вътрешността на Земята това, което е черупката за цялото яйце. Този слой се нарича **Минерална Земя**.

2. Под него се намира нещо, което не може да се

сравни с никоя земна субстанция и се нарича **Течна Земя**. Тук обаче не става дума за течност в обичайния смисъл, защото и познатите ни течности имат минерален характер. Този слой има особени свойства. В него субстанцията започва да проявява духовни свойства: ако бъде съединена с нещо живо, тя веднага би изтласкала живота от него и би го унищожила. Окултистът може да изследва този слой чрез чисто съсредоточаване.

3. **Въздушната Земя**. Това е субстанция, която заличава първоначалния характер на усещането. Съединена например с болка, тя превръща болката в удоволствие – и обратно. Така конкретната форма на усещането се заличава, както вторият слой заличава живота.

4. **Водната Земя, или Земята на формите**. Този слой е изграден от сили, които в материалната област извършват с всяко нещо същото, което в Девакана се извършва духовно. Там физическите неща се явяват като образи в негатив. Тук например един куб би бил унищожен, но би възникнал неговият негатив. Формата сякаш се преобразува в своята противоположност, а всички свойства на предмета преминават в околното пространство. Самото пространство, което кубът е заемал, остава празно.

5. **Плодната Земя**. Тази субстанция прелива от енергия на растежа. Всяка нейна частица веднага се разраства като гъба, става все по-голяма и може да бъде удържана единствено от горните слоеве. Тя дава живот на формите от предходния слой.

6. **Огнената Земя**. Тази субстанция сама по себе си притежава усещане и воля. Тя изпитва болка и би изкрещяла, ако бъде настъпена. Може да се каже, че е изградена изцяло от страсти.

7. **Земното огледало, или Земният рефлексор**. Когато човек се съсредоточи върху субстанцията на този слой, тя превръща всички свойства на Земята в техните противоположности – оттук идва и името му. Ако човек

отстрани от погледа си всичко, което се намира над този слой, насочи духовния си поглед право надолу към него и постави пред себе си например нещо зелено, зеленото му се явява като червено. Всеки цвят му се явява като своя допълващ цвят. Получава се полярно огледално отражение – отражение в противоположността. Тази субстанция би превърнала тъгата в радост.

8. Раздробяващият слой. Ако човек се съсредоточи върху този слой с помощта на развита окултна сила, пред него се разкрива нещо твърде необикновено. Едно растение например му се явява в безброй екземпляри. Същото става и с всичко останало. Най-важното обаче е, че този слой раздробява и моралните качества. Заради силата, която той излъчва към земната повърхност, на Земята изобщо съществуват конфликти и дисхармония. Хората трябва да действат заедно в хармония, за да преодолеят раздробяващата сила на този слой. Тази сила е била вложена в Земята, за да могат хората сами да развият хармонията.

Тук цялото зло се подготвя и организира като субстанция. Хората, склонни към конфликти, са така устроени, че този слой им влияе особено силно. Всички автори, черпили от окултизма, са знаели това. Данте описва този слой в своята „Божествена комедия“ като Каина – областта, наречена на Каин. Оттам произлиза раздорът между двамата братя Каин и Авел. Именно в субстанцията на този слой се корени навлизането на злото в света.

9. Земното ядро. Това е субстанцията, чието влияние поражда черната магия в света. Оттук произлиза силата на духовното зло.

От казаното можем да разберем, че човекът е свързан с всички тези слоеве, защото те непрестанно излъчват силите си. Хората са под тяхно влияние и трябва постоянно да преодоляват силите им. Когато хората на Земята някой ден започнат сами да излъчват живот и да

издишват животворни сили, те ще преодолеят Огнената Земя. Когато преодолеят духовно болката чрез спокойствие, ще преодолеят и Въздушната Земя и така нататък. Когато хармонията надделее, Раздробяващият слой ще бъде победен. Когато бялата магия възтържествува, в света вече няма да има зло.

Следователно еволюцията на човека означава преобразяване на земната вътрешност. В началото земното тяло е било устроено така, че да възпира всичко, което се развива. Накрая цялата Земя, преобразена чрез силата на човечеството, ще се превърне в одухотворена Земя. Така човекът постепенно влага в Земята собствената си същност.

Възможно е субстанцията на страстите в Огнената Земя да се разбунтува. Подтиквана от човешките страсти, тя прониква през Плодната Земя, промъква се по каналите към горните слоеве и дори навлиза в твърдата Земя, разтърсва я и предизвиква земетресение. Ако тази страст на Огнения слой изхвърли субстанция от вътрешността на Земята, тогава изригва вулкан. Всичко това е тясно свързано с човека.

По времето на лемурийската раса горният слой все още беше много мек, а Огненият слой се намираше близо до повърхността. Съществува сродство между човешката страст и страстта, въплътена като субстанция в този слой. Затова, когато човек е много зъл, той усилва тази страст. Тъкмо това стана в края на Лемурийската епоха. Със своите страсти лемурийският човек разбунтува Огнената Земя и по този начин унищожи целия лемурийски континент. Истинската причина за тази гибел трябва да се търси единствено в онова, което самият човек извлече от Земята.

Днес слоевете са станали по-плътни и твърди, но човешките страсти все още са свързани със слоя на страстите във вътрешността на Земята. Натрупването на зли страсти и сили продължава да предизвиква земетресения

и вулканични изригвания.

Два примера, действително изследвани по окултен път, показват как човекът е свързан чрез съдбата и волята си с тези събития. Установи се, че хора, загинали при земетресение, в следващото си въплъщение станаха духовно настроени и вярващи в духа. Те бяха достигнали дотам, че беше нужен само този последен удар, за да им се разкрие преходността на всичко земно. Това преживяване продължи да действа толкова силно в Девакана, че за следващия си живот те извлякоха от него следния плод: материалното е тленно, а духът го надмогва. Не всички стигнаха до това прозрение, но днес мнозина от тях принадлежат към различни духовни или теософски движения.

В другия пример бяха изследвани хора, чието раждане съвпадна със земетресение или вулканично изригване. Оказа се нещо странно: всички те придобиха изцяло материалистични възгледи. Причината не беше земетресението или вулканичното изригване. Многобройните материалистично настроени души, вече готови за раждане, си проправиха път към физическия свят с астралната си воля и освободиха силите на Огнения слой. При тяхното раждане именно тези сили разтърсиха Земята.

Така човешката воля е свързана с онова, което се извършва на Земята. Преобразявайки себе си, човекът същевременно преобразява и мястото, което обитава. Одухотворявайки себе си, той одухотворява и Земята. Някой ден, при едно следващо планетарно въплъщение на Земята, човекът вече ще я е облагородил чрез собствената си творческа сила. Всеки миг, когато мислим и чувстваме, участваме в изграждането на Земята. Водачите на човечеството вникват в тези взаимовръзки и се стремят да дадат на човечеството сили, които действат в посока на развитието.

Едно от най-новите такива движения е антропософското. То трябва да внася хармония и равновесие чак до най-дълбоките основи на човешката душа. Който все още поставя собственото си мнение над любовта, а желанието си да бъде прав – над мира, още не е разбрал напълно идеята на Антропософията. Любящата нагласа трябва да прониква дори в мненията ни. В хода на окултното развитие човек неизбежно се научава на това; иначе не може да напредва. Той се отказва напълно от собственото си мнение и иска да бъде само инструмент на обективната истина – единната велика истина, която идва от духовните Същества и струи през света. Колкото повече човек се отказва от себе си и се превръща в проводник на единната велика истина, без да придава значение на собственото си мнение, толкова по-пълно проявява истинската антропософска нагласа.

Днес това е извънредно трудно. Но самото антропософско учение е миротворна сила. Когато се събираме, за да живеем според това учение, то създава мир. Но ако внесем сред нас онова, което идва отвън, ще внесем и раздор – а това всъщност би трябвало да е невъзможно.

Така антропософският мироглед трябва да се превърне в чувство – в онова, което бих нарекъл духовна атмосфера, в която живее Антропософията. Трябва да имате воля за разбиране. Тогава Антропософията витае като единен дух над събранията ни и оттам въздейства навън, в света.

Бележки от въпроси и отговори

Щутгарт, 2 септември 1906 г.

Въпрос за работата на Аза

Работи се върху астралното, етерното и физическото тяло. Всеки човек работи върху астралното си тяло;

всяко морално възпитание е работа върху астралното тяло. Дори когато човек пристъпи към Посвещение и започне окултното си обучение, му остава още много работа върху астралното тяло.

С Посвещението започва по-усилена работа върху етерното тяло – чрез развиване на естетическото чувство и религиозността. Посветеният работи съзнателно върху етерното си тяло.

В известно отношение астралното съзнание е четириизмерно. За да добием поне приблизителна представа за това, нека разгледаме следното. Мъртвото е склонно да остава в своите три измерения, докато живото непрестанно ги надхвърля. Чрез движението си онова, което расте, прибавя към трите си измерения и четвъртото. Ако нещо се движи по окръжност и мислено увеличаваме тази окръжност все повече, в крайна сметка тя се превръща в права линия. В нашето триизмерно пространство обаче такава права линия не би ни върнала в изходната точка. В астралното пространство е обратното – там по такава линия отново бихме стигнали до изходната точка, защото това пространство е затворено от всички страни и в него не може да се продължава по права линия до безкрайност. Физическото пространство е отворено към четвъртото измерение. Височината и ширината са две измерения, а третото измерение ни извежда извън тях и ни въвежда в четвъртото. В астралното пространство действа друга геометрия.

Защо теософите все още са толкова несъвършени?

Човек не бива да влага нищо лично в преценката си, а трябва да оценява нещата обективно.

За състоянието в Девакана.

В Девакана болката и скръбта се възприемат като нещо външно. Там човек вече не изпитва собствените си болки, а ги вижда пред себе си – като гръм, като мълния, като цвят. В това се състои блаженството. Това са образи на онова, което другият човек прави тук долу. Мирът в Девакана зависи от живота, който човек води тук между раждането и смъртта. Хармонията тук поражда мир там. Човек непрестанно пребивава и в трите свята. Изразът „Почивай в мир!“ не отговаря съвсем точно на действителността.

Има ли смисъл да се отслужват заупокойни меси?

Добрите мисли са като балсам за починалите. Любовта, която им изпращаме, не бива да бъде егоистична; не бива и да скърбим за собствената си загуба – за това, че починалите вече не са при нас. Това смущава починалия и му тежи като олово. Любовта, която продължаваме да изпитваме, без да желяем починалият все още да е тук, му помага и увеличава блаженството му.

Разкаянието?

Разкаянието не е от полза. Човек трябва да поправи стореното – така съкращава престоя си в Камалока.

За общуването с близките в Камалока.

В Девакана връзката с близките е по-определена и поясна, защото в Камалока съзнанието е помрачено от изкупването на личната вина.

Какво става, когато човек не се разбира с родителите си?

Неразбирателството с родителите най-често е предопределено от кармата.

Лотосовите цветове?

Лотосовите цветове са вътрешни движения в самия човек.

Как изглежда астралното тяло?

Когато астралното тяло е съединено с физическото, то има приблизително яйцевидна форма. След смъртта то е удивително сияещо и подвижно образувание с форма на камбана. В зависимост от качествата си астралното тяло сияе в различни цветове. В него се открояват три светещи точки. Отначало те са разположени далеч една от друга и са свързани така, че образуват фигура, отворена отдолу. Точките представляват силови центрове. Те постепенно се сближават и тогава изглеждат като малък триъгълник: 1. сърце, 2. черен дроб, 3. мозък. Тези три точки участват в новото възплъщение. В Девакана от трите точки изхождат сияйни силови центрове. В астралния свят трите точки образуват триъгълник, а в Девакана – шестолъчна фигура: два триъгълника, вложени един в друг.

Въпросът не е записан.

Представата за атомите е само хипотеза – само предположение. Затова избягваме да говорим за атоми. Човек не бива да си изгражда представи за неща, които не са установени като факти, а трябва само да наблюдава. (Беше зададен въпрос за „постоянния атом“, за който по онова време се говореше в теософските среди.)

За виждането на аурата.

Дали човек възприема аурата, зависи единствено от способността му да я вижда.

Може ли човек да надникне в бъдещето?

Човек може да надникне в бъдещето, но окултистът се въздържа от това, защото почти никой освен Посветен от висока степен не може да понесе знанието за бъдещето. Онова, което Посветеният вижда, не предопределя какво ще направи другият човек. В бъдеще този човек ще постъпи изцяло по свободната си воля.

За семейните отношения.

В семейства със силно изразена родова традиция действа съвсем определен закон, по силата на който се изживява родовата карма. Родоначалникът поддържа рода дотогава, докато отново може сам да си изгради ново тяло в следващото си възплъщение. Чрез кръвта се запазва приемствеността и се поддържа връзката между поколенията в рода.

За изкуството.

Изкуството е откровение на тайни природни закони. Гьоте казва: „Красивото е проявление на тайни природни закони, които без появата му биха останали завинали скрити за нас.“ Природата може да осъществи намеренията си само до известна степен. Човекът може да им даде израз, но произведението на изкуството остава без истински кръв и живот.

За груповите души.

По-късно – много по-късно – груповите души ще възприемат в себе си същите опитности, които човекът придобива днес. Тогава всяка от тях ще си изгради собствено тяло, ще стане отделен индивид и тогава ще има индивидуална душа. Животните никога няма да станат хора, но груповите души ще станат хора – макар и съвсем различни от нас. Едно същество може да премине през човешката степен на развитие на различни планетарни етапи – Сатурновия, Слънчевия, Лунния, Земния и така нататък.

Какво става с човешкия труд?

Онова, което човек веднъж е отпечатал във физическия свят, продължава да съществува като идея. Онова, което е посял в материята, остава. Онова, което хората някога са оформили, по-късно ще израства на Земята. Тогава облаците ще бъдат картини, а постройка като Кьолнската катедрала ще расте.

За Азовото тяло.

Ясновидецът вижда Азовото тяло като кука синя сфера между очите, зад челото. Когато човек започне да работи върху него, от тази точка излизат лъчи.

За същността на кометата.

Кометата представлява натрупване на Кама – материя на желанията – без съответната духовна материя. В развитието си тя достига само до астралното тяло. Кометата става видима поради силното триене, което възниква, когато астралното ѝ тяло преминава през етерната материя.

За книгата на Откровението.

Първоначално самият човек пише книгата със седемте печата, за която се говори в Откровението на Йоан. В нея се вписват неговата еволюция и инволюция – неговото разгръщане и обратно свиване. Най-напред в нея се вписва развитието през седемте подраси. Запечатаното в тези седем страници ще бъде разкрито при съответните седем подраси на следващата голяма епоха.

За разликата между кремацията и погребението.

Разликата засяга преди всичко етерното тяло. Що се отнася до физическото тяло, кремацията подпомага правилното му разтваряне в мировото пространство. Немското „Verwesen“ („разлагане“) означава завръщане към своето „Wesen“ – към собствената си същност.

Как е възникнало златото?

Най-напред имате етерната маса.

Огън	Огнен етер
Въздух	Светлинен етер
Вода	Химичен етер
Земя	Жизнен етер

Никакъв живот не може да възникне без жизнения етер, който изпълва тялото. Всеки вид етер може да се охлади и така да се втвърди. Някога златото се е стичало в скалните пукнатини, а още по-рано е било газообразно; преди това е съществувало като етер – като огнен и светлинен етер. Лъчите, които днес достигат до нас от Слънцето, по-рано са били етерна материя. Тогава цялото злато е било слънчев етер, светлинен етер. Златото е състен слънчев етер, състена слънчева светлина, а среброто – състена лунна светлина.

За брака.

Бракът има двойствена природа. Нашето време погрешно се стреми да свежда всичко в света до сексуалността. В брака се проявява една голяма космическа противоположност: мъжът има женско етерно тяло, а жената – мъжко. Духовно-душевната природа на мъжа е по-скоро женствена, а на жената – по-скоро мъжествена. Нашата душа се стреми към най-висшето. Затова мъжът оприличава най-висшето на женственото, понеже душата му е женствена. Така външното – тялото – става само външен символ, само подобие. „Всичко преходно е само символ.“ „Вечната женственост ни въздига.“ (Гьоте)

За любовта към ближния.

Любовта към ближния се разбира от само себе си – аз самият трябва да я проявявам.

Какви Същества обитават Луната?

Луната е населена с луциферически Същества, останали на по-ранна степен на развитие. На Старата Луна е имало Същества, които са пропаднали толкова дълбоко в злото, че вече не са могли да участват в по-нататъшното развитие. Те са се закотвили на Луната. При намаляваща Луна тези зловредни Същества се проявяват особено силно, а при нарастваща Луна са по-малко вредни. На Луната има ужасяващи Същества, но и благотворни Същества, които въздействат върху растежа и раждането.

Какво е отношението Ви към молитвата „Отче наш“?

Първообразът на християнската молитва гласи: „Господи, нека тази чаша Ме отmine, но не Моята, а Твоята воля да бъде.“ Не бива да се молим егоистично. Молитвата трябва да ни въздига в духовния свят и да бъде извор, който ни дава сила и ни укрепва.

За живота на Исус.

Животът на Исус е едновременно символ и факт. Само Духовната наука може да докаже, че Исус е живял. Не се откриват исторически доказателства, защото Христос, като Посветен от висока степен, не е бил известен на хората, които по онова време са записвали историята.

За вътрешното слово.

Вътрешното слово се развива, след като човек вече се е научил да вижда в астралния свят. Тогава той навлиза в състоянието на Девакана и чува как мировите тайни звучат в самия него. Чува и името, което носи всяко нещо. По-късно и на Посветения се съобщава собственото му име, а медитацията върху това име има съвсем особено въздействие. Това е вътрешното слово. Чрез него Посветеният се пробужда. От този момент нататък вътрешното слово е неговият надежден водач в по-нататъшното му развитие.

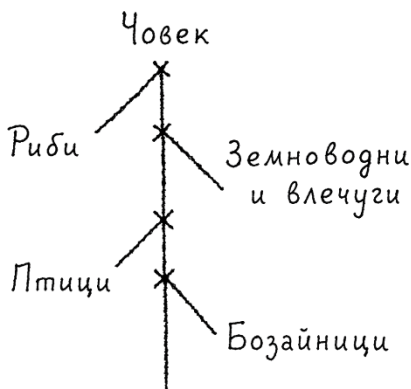
Бележки от въпроси и отговори

Щутгарт, 4 септември 1906 г.

В по-ранни времена етерното тяло на човека и, разбира се, съзнанието за Аза все още се намираха извън физическото му тяло. Душата работеше отвън върху физическото тяло. Същото важи и днес за етерното тяло на коня.

Откъде произлизат имената на зодиакалните съзвездия?

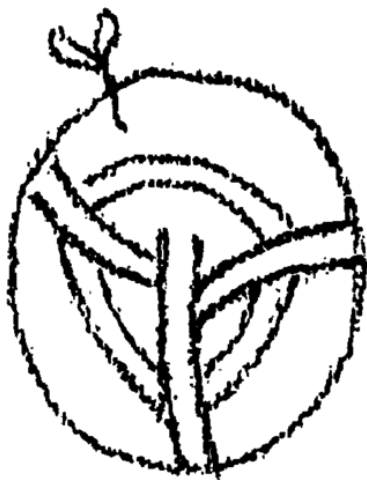
Някога цялото животинско царство се съдържаше в човека, тоест той се намираше на степен на развитие между днешното животинско и днешното човешко царство. За да може да продължи да се развива, човекът трябваше да отдели от себе си онези части, които не можеха да следват по-нататъшното му развитие. Тогава той отдели онова, което днес образува животинското царство. Следователно първоначално животните се различаваха от човека много по-малко, отколкото сега. След това те постепенно се израждаха. Но отделянето на животинското царство не стана изведнъж, а съвсем постепенно. Най-напред се отделиха рибите, след тях – влечугите и земноводните, а после – птиците и бозайниците. Във всяка от тези групи отделянето също протичаше постепенно. Хищниците например бяха отделени по-рано от маймуните. Когато се отделиха лъвовете, съзвездието, в което се намираше Слънцето, получи

името Лъв; а когато човекът отдели от себе си природата на бика, съзвездието получи името Телец. Към същото сочат и имената на четирите апокалиптични същества в Откровението на Йоан: Орел, Лъв, Телец и Човек. Но това все още не обяснява имената на всички зодиакални съзвездия.

В по-ранни времена – преди Земята да се отдели – Луната се състоеше от мека растителна маса, подобна на живо тресавище или на спаначена каша. През тази мека маса преминаваше дървоподобна структура, която днес се е втвърдила и се е превърнала в скали.

В тази мека растителна маса живееха лунните растения – всъщност растителни животни, които бяха нещо средно между днешните животни и растения. Когато Земята се отдели, се образуваха четирите природни царства – минералното, растителното, животинското и човешкото. Някои от тези растителни животни обаче не се преобразиха напълно в днешните растения. Така възникнаха паразитните растения.

Лъжата е убийство в астралния свят.

Да приемем, че си мисля следното: „Срещнах един човек.“ Така се поражда съвсем определена мисъл-форма. После казвам същото на друг човек: „Срещнах един човек.“ Отново се поражда същата мисъл-форма. Двете мисъл-форми се срещат и взаимно се усилват. Но ако излъжа и кажа: „Не срещнах този човек“, възниква мисъл-форма, противоположна на първата. Двете мисъл-форми се сблъскват и взаимно се унищожават. Сблъсъкът предизвиква взрив в астралното тяло на лъжеца.

Вижда ли човек физически предмети след смъртта?

След смъртта човек не вижда физическите предмети, а съответстващите им астрални и деваканически образи. Минералният елемент отсъства: той се явява като кухня, подобна на фотографски негатив. В Девакана се вижда часовник, защото в него е вложено човешко намерение. Така там се вижда всичко, създадено от човека.

		Атма	преобразено физ. тяло
		Будхи	преобразено етерно тяло
		Манас	преобразено астр. тяло
Кама	Манас	Аз	
	Кама	астр. тяло	
	Прана	етерно тяло	
		физ. тяло	

Всеобщият поток на живота се нарича Прана. Той тече като вода. Когато обаче този поток бъде оформен, тоест излят във физическото тяло така, както водата се налива в съд, говорим за етерно тяло. По същия начин всеобщата астрална материя се нарича Кама, тоест материя на желанията. Когато тази материя бъде оформена в тяло, говорим за астрално тяло. Азът е центърът на личността. В него навлизат Кама и Манас. Следователно Азът представлява смес от Кама и Манас. Кама трябва изцяло да се преобрази и облагороди, за да се превърне в Манас. Когато етерното тяло се облагороди, възниква Будхи, а Атма – чрез преобразяването на физическото тяло.

Въпросът не е записан.

Антропософията не е поле за борби и спорове. Не бива да пропиляваме времето си в конфликти, а да се обръщаме само към онези, чиито сърца и умове са отворени за Антропософията.

Как човек може да предпазва астралното си тяло от лоши влияния?

Най-добрата защита е самият човек да бъде чист и да се придържа към истината. Като специално средство за защита той може чрез силно съсредоточаване на волята да изгради около себе си синя мъглива астрална обвивка с яйцевидна форма. Тогава твърдо и настойчиво си казва: „Нека всички мои добри качества ме обгърнат като броня!“

Менталният план

Континенталната област съдържа всичко физическо, морската област – целия живот, въздушната област – всички усещания, а етерната област – всички мисли. На границата на етерната област се намира Акашовата хроника. Тя съдържа всичко, което някога е било помислено. Отвъд Акашовата хроника е Арупа – там се намира всичко, което още не е било помислено. Всички нови мисли, всички изобретения и т.н. идват от областта Арупа. След смъртта си онзи, който е развил Кама-Манас, достига до етерната област – сферата на самостоятелните мисли. Азът оформя астралното тяло така, че от него възниква Манас. Онази част от Манас, която още не е привлечена надолу в астралната област, принадлежи към областта Арупа.

Арупа	VII	причинно тяло
	VI	причинно тяло
	V	причинно тяло
		Акашова хроника
Рупа	IV	етерна област
	III	въздушна област
	II	морска област (подобна на кръвта в човешкото тяло)
	I	континентална област

Отричане и утвърждаване на живота.

Шопенхауер казва, че една лишена от разум воля изгражда света. Затова разумът трябва да я унищожи, за да загине светът. По този начин човекът се избавя. Шелинг, Хегел и Фихте застъпват друго направление, което може да се изрази с думите: „От Бога – към Бога!“

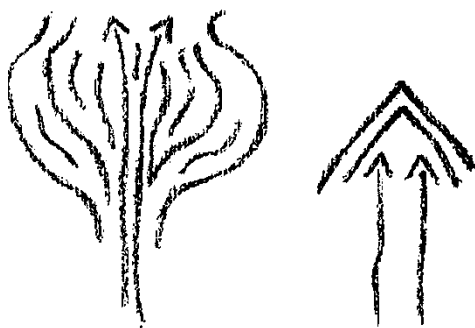
Нека разгледаме отричането и приемането на живота в неговата цялост чрез следното сравнение: показвам на някого парче намагнетизирано желязо и му казвам, че в него се крие невидима сила, наречена магнетизъм. Той отговаря: „Не искам да зная нищо за тази сила – за мен е реално само желязото.“ По същия начин постъпва и онзи, който, гледайки нещата в света, заявява: „За мен е реален само видимият свят.“ Разбира се, той признава света за реален, но отрича невидимите сили в него. Само онзи, който търси духовните Същества, приема живота в неговата цялост. Другият отрича половината от живота.

Някои теософи казват: „Светът не ме интересува; искам само да развия висшето си Себе.“ В действителност обаче по този начин те търсят само низшия човек в себе си. Висшият човек е навсякъде извън нас. Когато чувствам целия свят в себе си, тогава съм намерил самия себе си – своето висше Себе. Моето Себе е извън мен. Познаването за света е себепознание!

„Преди да проговори пред Учителите, гласът трябва да се отучи да наранява.“ (из „Светлина върху пътя“ от Мейбъл Колинс)

Когато изпращаме мисъл, изпълнена с любов, тя образува прекрасна мисъл-форма, подобна на цвете, което нежно се разтваря и обгръща човека, към когото е насочена. Мисълта, изпълнена с омраза, образува заострена форма с остри ъгли и затворен връх, предназначена да наранява. Това, което наричаме „Учител“, е божественият глас, който говори в нас. Този глас говори винаги, но ние винаги му даваме възможност да се изрази.

Мисъл-формата, породена от любовта, остава разтворена и през нея може да прозвучи гласът на Учителя. Затворената мисъл-форма на омразата, напротив, прегражда пътя на божествения глас и той остава нечул.

„Пистис-София“.

Тази книга е написана на коптски език и съдържа много от словата на Христос, изречени при Посвещението на учениците Му, както и много вътрешни тълкувания на притчите. Най-значима е 13-а глава. „Найматмене“ – сферата на съдбата – е Девакан. В „Пистис-София“ дванадесетте еона обхващат седемте области на астралния план и петте най-ниски области на Девакана. От Девакана могат да бъдат пречиствани отклонилите се духове. Преди Христос Пречистителят на Светлината е Мелхиседек. Именно той се има предвид, когато се говори за „Episkopos“ на Светлината. Под „Archontes“ се разбират злите сили.

Защо първите християни имаха не само символа на Агнеца, но и символа на рибата?

При рибите, по-специално при ланцетника, започва да се образува гръбначният мозък. Някога човекът се намираще на този стадий. Тогава все още носеше в себе си природата на рибата, беше изцяло душа и работеше отвън върху собственото си тяло. После отдели рибите

от себе си. По-късно от гръбначния мозък се образува главният мозък. Гьоте вече знаеше това. Така човекът се обособява като самостоятелно Себе. Но това Себе се облагородява чрез християнството и затова рибата е символ на християните. За същото говори и преданието за Йона. Отначало Йона – човекът – се намира извън рибата, тоест като душа работи отвън върху тялото.

После придобива самостоятелно Себе и влиза в рибата – във физическото тяло. При Посвещението човекът отново напуска физическото тяло.

Как действа внушението?

Внушението въздейства върху Аза. Когато висшите тела бъдат изведени от физическото тяло, Азовото тяло, вече без физически мозък, несъзнателно следва хипнотизатора. Връзката с физическия мозък се прекъсва, а с нея – и контролът над действията. При Посветения е различно: дори без физически мозък той запазва както контрола над действията, така и съзнанието си. Затова той не може да бъде хипнотизиран.

Защо Христос казва: „Аз съм Пътят, Истината и Животът“, след като и преди Него велики основатели на религии сочеха пътя?

Най-напред трябва да вникнем в начина, по който хората говореха тогава. Когато човек чуваше външното слово, едновременно възприемаше и духовното му съдържание. След това трябва да имаме предвид следното: Христос беше възплъщението на второто Лице на Бога. Преди Него никой основател на религия не беше възплътил в себе си цялата пълнота на Логоса. А Божественото, което се беше възплътило в Неговите предшественици, вече беше част от Логоса, тоест от самия Христос.

Затова с думите „Аз съм Пътят, Истината и Животът“ Той включва и всичко, което Го е предшествовало. Тези думи могат да се разбират както буквално, така и в друг смисъл. Основателите на религии преди Христос сочеха

пътя и учеха истината, но не показваха пред човечеството Божията Мистерия чрез собствения си живот. Затова те можеха да кажат: „Аз съм Пътят и Истината.“ Само Христос може да каже: „Аз съм Пътят, Истината и Животът.“ Илия означава „Път“, а Мойсей – „Истина“. При Преображението се явява Христос, а с Него – Илия и Мойсей. Така Преображението ни казва: „Аз съм Пътят, Истината и Животът.“ Преминаването на Буда в нирвана – неговата смърт – е същото като Преображението на Христос. Там, където Буда завършва делото си, всъщност едва започва делото на Христос – Неговият Живот.

Към изданията на лекционното наследство на Рудолф Щайнер

Основата на Антропософията, или Духовната наука, се състои от произведенията, написани и публикувани от Рудолф Щайнер (1861–1925). Наред с тях между 1900 и 1924 г. той изнася многобройни лекции и курсове – както публични, така и предназначени за членовете на Теософското, а по-късно на Антропософското общество.

Първоначално самият той не желае неговите лекции да бъдат записвани, тъй като са замислени като „устни съобщения, непредназначени за печат“. Но след като все по-често започват да се изготвят и разпространяват непълни и неточни записки от слушатели, той се вижда принуден да уреди начина на тяхното записване.

Тъй като поради липса на време Рудолф Щайнер само в съвсем малко случаи успява лично да коригира записите от лекциите си, по отношение на всички издания на лекциите му трябва да се има предвид следната му уговорка: „Просто ще трябва да се приеме, че в текстовете, които не са били прегледани от мен, могат да бъдат открити грешки.“

Мили приятели,

Ако имате интерес към езотеричното християнство, на редовните срещи с нас из България можете да получите екземпляри от тази или много други ценни книги, които подготвихме за вас.

Всички книги се разпространяват безплатно благодарение на даренията на много добри хора, за да помогнем Божественото учение да пусне корени сред българския народ, предопределен за велика мисия.

За повече информация:

ISTINA.BG (Виртуална библиотека)

Ако желаете да подкрепите безплатното разпространение на пробуждаща духовна литература, можете да ни **помогнете със скромно дарение** по банков път:

Теодор Бранимиров Николов

IBAN: BG45STSA 9300 1528 0217 53

BIC: STSA BGSF

Основание: Дарение за книги

ePay/EasyPay: микросметка с КИН номер: 1947061192

Revolut: @istinabg

PayPal: <https://paypal.me/istinabg>

Благодарим ви от сърце за подадената ръка!

С най-чиста братска любов,

Теодор и Ванина

Защо в живота ни идват точно
тези хора и изпитания?

Как мислите и делата ни
изграждат бъдещето?

И какво преживява душата
след смъртта?

Рудолф Щайнер отваря врата към
невидимата страна на живота – към
тайните на душата, прераждането
и кармата. С ясни образи и примери
от живота той ни повежда през
трите свята, разкрива еволюцията
на човека и Земята и очертава
пътищата на вътрешното развитие.

Тук познанието не е суха теория.
То се превръща в помощ за
всекидневието, опора в изпитанията
и вдъхновение за по-съзнателен живот.

Прекрачете прага и вижте живота си
като част от една по-голяма история.

РАЗПРОСТРАНЯВА СЕ БЕЗПЛАТНО

